3 1761 05658378 4

SVĚHLAVIČKA BABIČKOU

SVÉHLAVIČKA BABIČKOU

JAKO SAMOSTATNÉ POKRAČOVÁNÍ KNIHY
»SVÉHLAVIČKA ŽENUŠKOU«
NAPSALA

T. DVORSKÁ.

DRUHÉ VYDÁNÍ.

ILUSTROVAL AKAD. MALÍŘ
V. ČUTTA.

NAKLADATELSTVÍ
ŠOLC A ŠIMÁČEK,
SPOLEČNOST S R. O. V PRAZE.

LIBRARY
SEP 18 2003
UNIVERSITY OF TORONTO

TISKEM GRAFICKÝCH ZÁVODŮ, PLZEŇ, HANKOVA 6.
N 4848

SVÉ DRAHÉ MATCE
PANÍ
ŽOFII ČERVENKOVÉ
V ÚCTĚ A VDĚČNOSTI PŘIPISUJI
TUTO PRÁCI.
T. D.

I.

SVÉHLAVIČČINA VNOUČATA.

Nad rozkošným údolím se snášela teplá červnová noc. V dáli, na obzoru lehce zachmuřeném, vroubeném lesnatým návrším, se obrážely poslední červánky, zlatíce krvavou záplavou západ. Hřeben lesů se černě rýsoval v této zátopě zlata, a v údolí vesele zurčela Jizera.

Teskná, sentimentální nálada letního večera se snesla nad krajem. Doba, ve které i největší optimista zarazí úsměv na bezstarostné tváři a odhaluje hlavu, zahledí se v bezdno noci. Slunce život dávající, život budící slunce se odstěhovalo od nás, a mezi námi a jeho svitem je celá zeměkoule. Jsme sami ve tmě, hledíme berzradně do hloubi nebes, cítíme tíhu svého života a účtujeme sami s sebou.

Ale přece nejsme sami. Z údolí zaznělo veselé cvrlikání cvrčků, laškujících v trávě nedávno posekané. Na mírném návrší tam za Jizerou píská hrbatý pasák, kterého obec z milosti živí, na fujaru. A ve vesničce se rozezvučel krátkými, trhanými tóny zvonek. Klekání.

Poetická doba večera, ve kterou prózu vneslo bučení krav, vracejících se teprve s pastvy, a volání vesnické mládeže, honící se v obcích na břehu Jizery.

Ale dlouho netrvá tento večerní ruch. Vesničané skončí besedu na návsi pod ořechem, stínícím sochu sv. Floriána, který se teskně dívá na hořící domek u svých nohou, poněvadž mu putýnku s vodou dávno

urval zub času. Nemohou dlouho ponocovati, neboť je doba pilné polní práce, a musí býti ráno v pět hodin na poli.

Ve vsi se nesvítí, v létě je to přepych. Hloučky se rozejdou, muži naposled pohubují na exekutora z města, a o desáté je v celé vsi ticho, rušené pouze štěkotem psů.

V tu dobu vychází měsíček, a jeho stříbrné vlny rázem zjasní celé údolí. Pod jeho polibky se zveselí Jizera, rozjasní se tmavé lesy. Když měsíček vyjde, pak teprve ponocný Habada vyleze ze svého domku, malinkého jako ulita hlemýždě, a třebas je teplá noc, zahalen do svého kožichu, se stereotypní svítilnou, ve které však není světla, se starou halapartnou, která viděla ještě doby roboty, a s dýmkou v ústech.

Postál chvíli na zápraží, podíval se na měsíček a dal se nalevo. Vesnici beztoho nikdo neukradne, a u Šádků mají dosud světlo. Habada ví, kdo tam sedí. Mladý Pásek, pololáník Vostřebal a Šádek hrají jedníka. Habada se rád na ně dívá. Nevezme karty sice do ruky, je za prvé ouřední osoba a za druhé na takové hazardy nemá peněz. Ale v hospodě se pěkně sedí, kdo vyhraje, dá nějaké to pivo, a i doutník padne.

Šel podle malého kostelíka, kolem něhož se choulil hřbitůvek, na němž už kvetly slezy, kývající večerním větérkem přes nízkou zídku, a nábožně se pokřižoval. Však také na památku ženy Barbory, dřímající tu už po osm let věčný sen — a pak rychlejším krokem zaměřil k Šádkovi.

Nalevo se uhýbala široká, rovná cesta, vysoko vysypaná pískem. Vedla k zámečku, stojícímu as

čtvrt hodiny od vsi, na mírném ostrohu, sklánějícím se k severu v lůno lesů.

Habada mávl rukou, jako by chtěl říci: »Ach, což ti tam!« — ale nepustil se v dlouhé filosofické úvahy, neboť jeho táhla filosofie k Šádkovi.

Vesnice ztichla úplně. Psi se uložili k polospánku, stěkajíce pouze chvílemi ze spaní.

I zámek byl tichý. Nebylo ani jediné okno osvětleno.

Na rozsáhlé terase, obrácené k západu, stály tři postavy, pozorující skvostný obraz údolí, stříbřeného svitem měsíce.

Byly to dítky doktora Doudlebského, majitele velkostatku Lužany.

Nebylo snad nikdy většího rozdílu mezi dětmi jedněch rodičů.

Hleděli všichni tři na údolí, jež se před nimi rozkládalo jako na šachovnici, a již na držení jejich těla bylo možno rozlišiti jejich letory.

Vpředu, vzpřímen, oběma rukama pevně se o balustrádu opíraje stál mladík asi devatenácti let, štíhlý, urostlý, bujný, černé vlasy maje shrnuty dozadu, takže chladný větřík ovíval vysoké, klenuté čelo.

Vedle něho v rákosovém křesle pohodlně si hověla dívka as dvaceti let, ustrojená jednoduše, až prostě, v šaté až ke krku přiléhajícím, s vlasy bez ozdoby, obtočenými kolem hlavy ve dvou silných pletencích. Seděla klidně, tak jako byla klidna povahou svou, a cítila-li pohnutí nad skvostným obrazem, ani nejmenší rys v obličeji nedal toho na jevo.

A třetí z nich, dosud skoro dítě postavou, byla pohyblivým živlem v této různorodé trojici.

Měla dosud krátké sukénky, a dlouhé by jí nebyly ani slušely, neboť by jí byly také překážely v jejím ustavičném tanci. Zatím co bratr a sestra vážně hleděli na rudé červánky zlatící obzor, běhala nejmladší od jednoho k druhému, mluvila do nich, jako by je chtěla přemluvit k nějakému odvážnému dobrodružství.

»Jak jsou šťastni, kdo bydlí až tam daleko, daleko na západě!« pravil mladý muž.

»Mají také své starosti, Jindřichu,« řekla vážným hlasem sedící dívka. »Musí také zápasiti o svou existenci, o slávu, o jméno, je tam také bída jako u nás.«

»A přece jsou tam jiné poměry než zde,« ozval se Jindřich po chvíli. »Tam je střed ohromného víru, ve kterém se stále kolotá veškera myšlenková zásoba Evropy. Odtamtud vycházejí všecky popudy převratů a pokroků . . .«

»Převrat není vždy pokrokem, bratře.«

»A kdyby byl převrat třeba krokem vzad, je přece zdravější než nečinnost. Národ i po reakci se dal zase na pochod, ale národ líný, nečinný jest obětován zahynutí.«

»Amen!« zvolala nejmladší, sedajíc si na zábradlí terasy. »A kdyby celý národ zahynul, já nezahynu jistě. Já nejsem líná, viď, Helo?«

»Ne, tělesně nejsi, ale o duši se to dosud nedá říci,« odpověděla Helena s úsměvem.

»Cos to řekla«? zvolala Lily a za trest povolila Heleně sponky ve vlasech, takže těžké pletence, složené na hlavě v korunku, se jí rázem rozvinuly a spadly na záda.

Hleděli všichni tři na údolí... (Str. 7.)

»Jdi, ty hádě! usmála se Helena a s klidem sobě vlastním si počala stáčeti vlasy znova kolem hlavy.

»Slyšíš, Jindro, Hela říká, že jsem hádě!« zvolala Lily a vyšvihnuvši se znovu na balustrádu usadila se těsně u Jindřicha.

Ale Jindřich neodpověděl na tuto pochybnou otázku, nýbrž hleděl stále k obzoru, kde nad věncem lesů vroubících návrší zanikly poslední stopy červánků.

A v malé chvíli ztemněl obzor celý, a nad zemí se snesla tma hluboká a klidná, tím hlubší, čím náhlejší byl přechod mezi soumrakem a nocí. Dumajícímu Jindřichovi připadal obraz tento, jako když zoufalci zanikne poslední naděje a nezbývá mu jiné východisko než tma noci. Kdo v této chvíli podlehne, je ztracen. Kdo však vytrvá . . .

V malé čtvrthodince se rozlilo po údolí stříbrné světlo měsíce. Odtud, s terasy zámku, s návrší ovládajícího celé údolí, byl obraz ještě půvabnější.

Prostá vesnička odtud vypadala tak malebně, tak romanticky, jako by v ní sídlila jen spokojenost a klid. Malý kostelík ještě nejvýše vypínal svou šindelovou střechu, na níž byla pouze zvonice. Hřbitůvek se ztrácel ve stínu kostelíka a svými prostými kříži nečinil obraz sentimentálním. A malé chatky, roztroušené po svahu návrší až k Jizeře, se tulily k sobě tak spokojeně, jakoby svit měsíční vnášel opravdově stříbro do jejich skromných příbytků.

Divukrásná červnová noc, tím krásnější zde v romantické krajině pojizerské, noc, kterou od pravěku lidstvo odělo předivem bájí, účinkovala na všecky tři diváky stojící na terase.

I ta Lily, ve které všecko bujelo a hrálo, stála zde

němá, nemohouc při nejlepší vůli se zmoci na nějaké šelmovství.

A při pozorování tohoto obrazu jejich charaktery, záhy uzralé, se jevily markantními rysy.

Helena seděla mlčky jako ostatní, ale její ruce byly sepjaty a ret se tiše pohyboval. Jejím výrazem v té chvíli byla modlitba . . .

Jindřich stál vzpřímen u balustrády, pevně se o ni opíraje. Podobal se v tomto okamžiku mladému zápasníku, připravenému k boji. Jeho silou byla odhodlanost, jeho soupeřem celý svět.

Ale Lily, malá čtveračivá Lily, v jejíchž očích sídlila nevinnost dítěte a v srdci ješitnost ženy, která dovedla plakati nad zahynulou mouchou a neviděti bídu děcka, ta Lily, opírajíc se o rameno bratrovo, hleděla s chaosem myšlenek k dálnému obzoru, a oči se jí zalily slzami.

Tam oddanost a víra, tam síla a odhodlanost mládí, ale zde nezkrocená ctižádost mladého srdce, jež si nedovedlo dosud vytýčiti mety budoucnosti . . .

Jindra byl první, kdo setřásl se sebe sentimentální náladu.

»Den se sklání k hrobu . . . Co nám přinese zítřek?« pravil tiše, a hlas jeho se chvěl.

»Novou práci a nové oběti . . .« pravila Helena, znamenajíc se křížem, neboť právě skončila modlitbu.

Vtom se také vzpamatovala Lily a setřevši zrádnou slzu s oka sekočila vesele se zábradlí.

»Práce! Oběti!« zvolala. »Co vlastně pracuješ, Helo, a jaké oběti přinášíš? Když se pleteš do kuchyně, hubuje na tě paní Dvořáková, a obětuješ-li

oběti bohům na pohřebišti, které loni objevili, to ovšem nevím.«

»S tebou není možno rozumně rozprávěti,« pravila Helena, klidně se usmívajíc. »Z toho, že jsme bohati, nevysvítá, že bych nesměla pracovati. Naopak, naše bohatství, které nás zbavuje nutnosti zápasiti o existenci, ukládá nám jiné úkoly. Nejsem socialistkou, abych prohlašovala jmění za krádež. Přičinění jednotlivců musí býti korunováno výsledkem, neboť jinak by odpadla pohnutka práce úsilovné, a lidstvo by se spokojilo ukojením denních potřeb. Ale bohatství dává tomu, kdo je má, závazek, aby vykonal to, seč není jiný, kdo stěží uhájí existenci. Věnovati přebytek trpícím a co více, věnovati jim vedle toho soucit a pomocnou ruku . . .«

»Jejej, Heleno, kdyby tě tak slyšel táti!« zvolala Lily s komickým pathosem.

»Vím, že se naše názory docela různí,« pravila Helena klidně, »ale to není důvodem, abych svoje odložila. Tatínek je advokátem a jako takový musí se říditi psanou literou. A kromě toho pluje proudem doby. Chce se státi slavným — po svém způsobu. Ale zajisté mi ponechá úplnou volnost, až budu zletilá.«

»Až se vdáš, budeš mít jiné starosti,« pravila Lily vesele.

»O tom jsem dosud nepřemýšlela,« odpověděla Helena vážně. »Není nikde psáno, že bych se musila vdáti. Utvořila jsem si takový ideál o muži, že sotva jej najdu ve svém okolí . . .«

»Proč bys nenašla! Doktor Maxa by pro tebe byl jako stvořen!«

Helena si přejela rukou čelo, a ve večerním šeru

nepozoroval nikdo, že se hluboce zachvěla.

»Doktor Maxa je skutečně ideální muž,« pravila po chvíli klidně, »ale to ještě k sňatku nestačí. Musila by tu býti láska s obou stran, a k té nemůže býti nucen ani on ani já!«

»Ty nebudeš vůbec milovati nikoho!« zvolala Lily prudce. »Ty se svou věčně klidnou tváří, něžnou tichou mluvou a rozvážnými pohyby! A zamiluješ-li se někdy přece, pak svého muže unudíš!«

»To ponech mně,« pravila Hela s úsměvem, jehož trpkosti Lily nepostřehla. »Do muže volných zásad a lehkomyslného jednání se nezamiluji, a vážný muž snad si mne dovede vážiti. Aspoň se o to přičiním. Ale ten hovor je planý. Nepoženu se za sňatkem a tatínek také ví, že jeho plánům budu špatnou podporou. Spoléhá spíše na tebe!«

»Bože, Helo, co ti dal tatínek, abys na mne útočila! Není mi ještě osmnáct let, a já mám hráti úlohu v románě. Vím, oč běží. Baron Roden . . . A neříkám, že ne. Znělo by to docela dobře, kdybych dostala ke jménu praedikát a na prádlo korunku. A konečně, mně je to jedno, muž jako muž. Jeden jako druhý, každý je ješitný, sobecký, marnivý . . . a každý je rád, když najde ženu, která si ho osedlá . . .«

»Lily, kdo ti řekl všecko toto . . . jaké názory může mít o mužích osmnáctileté děvče?«

»To osmnáctileté děvče má oči, aby pozorovalo . . . A ostatně v románech je uloženo tolik pravdy . . .«

»V románech!« usmál se pohrdlivě Jindřich. »Romány jsou smetí.«

»Celá poesie je smetí!« zasmála se Lily. »U tebe je všechno smetí, co nečpí chemií, geometrií, algebrou a bůhví jakými vědami.«

»Docela správně,« pravil vážně Jindra. »Co se nedá měřit, vážit, hmatat, je přelud, krátce nic. A láska se nedá měřit, ani vážit, je tedy přelud.«

»A co láska k bídnému? Láska k utlačovanému? Soucit? To vše jsou city, vztahy duševní,« pravila Helena, a hlas se jí nezvykle chvěl. »To vše je přelud?«

»Ano,« pravil mladý muž. »Každý cit je přeludem. A to je právě neštěstí naše, že jsme národem citovým. Pláčeme, vidíme-li bídu, výskáme, cítíme-li radost. K čemu to vše? V ohromném zápase národů za existenci, který vystřídá a už také vystřídal boj států, národové sentimentální podlehnou, národové positivní práce zvítězí. Mým ideálem je práce, čistě hmotná a vědecká, a moje místo proto není zde.«

»Chceš snad od nás odejít?« pravila Helena vřele.

»Co mi zbývá? Vrhl jsem se na filosofii proti vůli otce, který chtěl ze mne míti právníka. Vystuduji ještě rok a odjedu pak do Ameriky. Nestuduji pro výživu, může mně to býti jedno, kde studia dokončím.«

»A nepomýšlíš při tom . . .«

»Nač?«

»Na babičku?« ptala se Helena tiše.

Jindřich sklonil hlavu a dlouhou chvíli mlčel.

Pak se obrátil a položil vážně Heleně ruku na rameno.

»Vidíš, Helo, to je to jediné, co by mne mohlo zvrtkat v mém úmyslu. Mám-li někoho na světě rád, dovedu-li vůbec míti někoho rád, pak je to babička, ta dobrá duše, která nám všem tak rozumí a která v nás žije. Ale babička také tuší dobře, kam

spěji, a nepoloží mi překážku v cestu. Jsem si tím jist.«

»Jindro, Jindro, děkuji ti!« zvolala Helena vřele a tiskla bratrovu ruku.

»Zač mi děkuješ?« ptal se s úsměvem.

»Za to, že máš babičku rád . . .«

Jindřich se odvrátil, aby nedal na jevo své pohnutí.

Ale vtom mezi oba vletěla Lily jako puma a zvolala:

»Děti a sourozenci! V tomto výlevu citů sdělte se mnou, proč vedete vlastně takovou plačtivou rozmluvu?«

»Hovořili jsme trochu o své budoucnosti,« pravila Helena.

»A co vám přinese, panstvo, budoucnost, smím-li se ptáti?« pravila Lily v póze řečníka.

»Mně klid a práci,« odtušila Helena, »Vidím se v duchu v malém domku, obrostlém břečťanem, se zahrádkou plnou růží, slunečnic a slezů, obklopená dětmi z vesnice, které budu ošetřovati a vyučovati. A podaří-li se mně vymoci si u nich vděčný a radostný pohled, budu šťastna . . .«

»A ty, Jindro?«

»Chci být učencem, vynálezcem. Chci zachovati své jméno budoucnosti . . . Chci, aby bylo vryto zlatým písmem do žulové desky historie vědy.«

»A já,« deklamovala Lily pateticky, »já nebudu vyučovati špinavé děti bodrých vesničanů, ani rýti své jméno do žuly. Já se docela prozaicky vdám, budu míti kočáry, lokaje, komorné a taky manžela. Ale ten může býti na cestách. A pak budu šťastna.«

»Ty jsi děcko, Lily,« pravila Helena s bolným

úsměvem. »Každý je šťasten v tom, co si vytvoří. Ale pojďme spat. Slyšíte, jak Habada vytrubuje jedenáctou . . .«

»A pak si lehne za panskou stodolu do sena a je šťasten,« zvolala Lily. »Pojďme spat. Já jsem aspoň přitom. Poroučím se vám, Lužany!«

Uklonila se komicky a odběhla.

Jindřich s Helenou odešli za ní pomalým krokem, pohleděvše naposled na obzor, jehož jasný horizont se ostře odrážel od hřebenů lesů.

Terasa osaměla.

Ale po chvíli tichým krokem druhými dveřmi vešla na ni postava.

Stříbrovlasá paní, vysoká, vzpřímená, zahalená v řasnatý župan a krajkovou šálu, stanula u balustrády. Svit měsíce ozářil její výraznou, stále krásnou tvář, která, třebas čítala šedesát roků, nepozbyla půvabu.

Hledíc na luzný obraz noční krajiny sepjala ruce a pravila tiše:

»Bůh žehnej ty drahé hlavy . . .«

II.

RODINA DOUDLEBSKÝCH.

Každá rodina, jejíž vývoj není násilně přerušen, jeví snahu po zachování charakterů, jež jedinci do ní přinesli. Nauka o dědičnosti tělesných vlastností je souběžná s naukou o dědičnosti vlastností duševních. A vyskytne-li se v některém rodě silný jedinec, který dovede vykonávati vliv na své úzké okolí, pak můžeme sledovati stopy jeho až do pozdních pokolení.

V rodině, jejíž osudy vypráví sbírka těchto knih, spjatých v úzký svazek osobou typické ženy, byla bodem, kolem něhož se hranilo vše, co s rodinou souviselo, Zdenka, babička tří mladých lidí, kteří v teplé červnové noci promlouvali o svých plánech a své budoucnosti.

Zdenka byla dcerou zámožného obchodníka a okresního starosty Menšíka. Mládí své prožila v pensionátě, kde byla svou letorou a nepoddajnými náhledy pravým postrachem pedantických učitelek. Její samorostlost a nepoddajnost byly příčinou, že byla nazvána »Svéhlavičkou«, ačkoliv vzdorovitost její nebyla vadou, jako spíše výsledkem výbojnosti a svéráznosti.

A život dal mladé Svéhlavičce dosti příležitosti, aby v boji s ním zkusila svou sílu.

Stala se chotí doktora Sýkory, muže ne sice vynikajícího, ale z míry dobrého, jenž by ji byl učinil

plně šťastnou, kdyby nebyl v plném mužném věku zhroucen zákeřnou nemocí.

V téže asi době zesnuli oba rodiče Zdenčini, a ona se octla vlastně sama ve světě.

Její sourozenci šli vlastními cestami, přilnuli k jiným rodinám, a Zdenka, která stejně měla vlastní názory o světě a lidech, osaměla.

Měla tři dítky, jichž výchovu vedla sama, vědouc dobře z vlastní zkušenosti, že pensionát nemůže nikdy nahraditi rodinu. Jak v mládí jejím ideálem byla úplná neodvislost, tak nyní toužila po tom, míti všecky své drahé kolem sebe. Ach — věk zchladí krev i nejvíce rozpěněnou ...

Ale osud se neptá nikdy na to, čeho si člověk přeje. Snad právě proto staví mu balvany v cestu, aby ztužil jeho síly ...

Zdenka nepoznala chudoby, ale zato nebyla ušetřena svízelů všeho druhu. Ona, která lpěla na svých dětech, která by byla obětovala léta svého života za to, aby jim zjednala štěstí, musila se dočkati toho, že konečně neměla dítěte ani jediného.

Nejstarší Jiřina zemřela ve věku dvaceti let. Ke smrti její se pojila tragická historie, která byla příčinou, že krásné vlasy bývalé Svéhlavičky tak záhy zbělely.

Jiřina byla tiché, mírné děvče a nebyla zvyklá odporu. K přání svého otce, doktora Sýkory, pojala za muže jeho kolegu, doktora Stránského, a nikdo netušil, že zatím bylo její srdce vyplněno nezměrnou láskou k mladému muži, o kterém věděla, že by otec k sňatku s ním nikdy nesvolil. Zdenka věděla o této beznadějné lásce, ale netušila sama, že láska tak hluboko kořeny zapustila. I ji oklamal klid dceřin, a te-

prve po roce, když Jiřina ležela na smrtelném loži, když loučíc se se světem sdělila se s matkou o tajemství svého srdce, tu teprve poznala Zdenka, co to je milovati beznadějně.

Ztráta Jiřiny byla pro ni hroznou ranou. Vyčítala si stále, že tak málo znala tajemství srdce své dcery, že tak málo dovedla pochopiti, že nedovedla ovládnouti svého muže, který z pouhého sobectví, aby svého konkurenta učinil na sobě závislým, obětoval svou dceru.

A než se vzpamatovala z této rány, stihla ji druhá. Tentokráte nikoli smrt, ale přece ztráta syna, Agy.

Aga byl dobrodružný hoch, jehož pouze jméno otcovo chránilo před vyloučením ze všech škol, ve kterých byl. Jeho povaha daleko nebyla špatná, naopak často překvapoval množstvím citu. Ale nezkrotná touha po dobrodružstvích ho hnala z domova, a když ovšem se tomu rodiče vzepřeli, prchl jedné noci z otcovského domu. Teprve za několik měsíců došla od něho zpráva z Argentiny. Jak se mohl tak daleko bez prostředků dostati, nikdo se nedověděl, a Zdenka, dnes už babička, neví to dosud. V půlletních intervalech docházely od něho krátké dopisy na matku, ke které přilnul nejvíce, ale omezily se na stručný pozdrav. Poněvadž i místo odesílání bylo po každé jiné, zdálo se, že pokračuje i za oceánem ve svém dobrodružném životě.

Doktor Sýkora se stal v posledních dnech svého života podivínem a zanevřel na uprchlého syna tak, že se v domácnosti před ním o Agovi ani mluviti nesmělo. Zato Zdenka učinila často pokus, aby byl dodán Agovi v cizině dopis a peníze. Dopis, ač byl opatřen zpáteční adresou, se nikdy nevrátil, zato pe-

níze byly vráceny s poznámkou, že je adresát neznámý. Bylo patrno, že se Aga staral o korespondenci rodiny, že však podporu rodičů hrdě zamítal.

A teprve krátce před smrtí se přiznal doktor Sýkora, že psal kdysi v návalu hněvu uprchlému synovi dopis, ve kterém ho vyzval, aby se k rodičům nehlásil. Aga poslechl tohoto tvrdého rozkazu a nepřijal nikdy od nich ani haléře, byť mu po smrti otcově Zdenka vřelými, mateřskými slovy pomoc nabízela. že však na rodinu nezapomněl, bylo patrno z občasných pozdravů, které později přicházely pouze jednou do roka — před vánočními svátky, a z toho, že se dopisy jemu nazdařbůh zasílané nevracely. Ale nikdy neodpověděl na učiněné dotazy, nikdy nesdělil nejmenšího ze svých osudů a také po domově nezatoužil.

A tak Zdenka zestárla u vědomí, že má syna a že ho zase nemá, a zajisté by ho nyní ani nepoznala, kdyby se i vrátil. Než to se nedalo očekávati. Ale denně před spaním klekávala před malým oltáříkem, kde byly podobizny jejích tří dítek, z nichž neměla nyní ani jediného.

Také Mánička opustila matku, ač tato soustředila na ni veškeré své naděje a sny. Bylo tehdy Máničce devatenáct let, a zbyla již sama. Jiřina před nedávnem zemřela, a Aga byl v Americe.

Sýkora měl tehdy dosti značné jmění, které hlavně vyzískal konkursem přádelny pojizerské. Byla to akciová společnost a octla se v úpadku manipulacemi správní rady, které hraničily na trestní zákonník. Doktor Sýkora měl v ruce jako správce konkursní podstaty celý aparát, a na něm záleželo, mají-li členové správní rady býti stíháni trestně čili nic. Po-

věst vyprávěla, že mu byla nabídnuta členy správní rady, kteří se z podniku dovedli včas obohatiti, statisícová odměna za dobré vyřízení této trapné historie.

Jak tomu vlastně bylo, nikdo nedovedl říci. Pouze to bylo pravdou, že k trestnímu stíhání nedošlo, že se členové správní rady docela klidně odstěhovali do Německa, a že akcionáři vyšli na prázdno. Aktiva konkursní podstaty nebyla značná, a palmare doktora Sýkory je pohltilo.

Ač obnášelo toto palmare několik tisíc, přece by nebylo stačilo učiniti Sýkoru boháčem. A že jím byl, ukázalo se po roce, kdy zakoupil velkostatek Lužany, který přišel tehdy po smrti barona Roericha do exekuční dražby. A poněvadž největší hypotéku na velkostatku měla brodská záložna, jejímž právním zástupcem Sýkora byl, šel prodej docela hladce. Jakmile byla záložna kryta, nestoupala prodejní cena, a soukromí věřitelé, kteří se dali oklamati kavalírským vystupováním zesnulého barona a nevládli dostatečným kapitálem, aby panství zakoupili a svou pohledávku uchránili, vyšli prostě naprázdno.

Doktor Sýkora se stal rázem boháčem, a boháče se nikdo neodvážil ptáti, jak se k jmění dostal. Akcionáři mlčeli, a Sýkora se stal první osobností v okresu.

Mohl se státi starostou, ředitelem záložny i poslancem — ale ku podivu! Počal se v brzku straniti lidí, advokátní kancelář ponechával svému koncipientovi Doudlebskému a sám bloudil celé dny po lesích, vyhledávaje samotu.

Na jedné takové vycházce se nachladil, dostal zánět pohrudnice a byl dlouho nemocen. Vyléčil se, ale

výpotek ho činil neschopným práce. V té době se počal ucházeti jeho koncipient, doktor Doudlebský, o Máničku.

Byly to divné námluvy. ženich vcházel do rodiny doktora Sýkory jako vetřelec. Sýkora se mu plaše vyhýbal. Zdenka z jakéhosi instinktu měla k němu antipatii, a Máničce byl protivný.

A když konečně požádal formálně o ruku Mániččinu, nastalo pravé vzbouření v rodině. Byl vypoklonkován ze dveří zdvořilými, ale rozhodnými frázemi. Ale neodcházel jako poražený, nýbrž jako vítěz. Věděl dobře, že neodchází naposled.

Také se nemýlil. Ještě téhož večera měl Sýkora dlouhou rozmluvu se Zdenkou a se svou dcerou, a výsledkem byly uplakané oči obou žen, ale také svolení k sňatku.

Bylo to poslední vzpružení sil nešťastného otce. O svatbě Máničky s doktorem Doudlebským se s napětím vší energie držel na nohou, ale potom ho jeho neduh činil samotářem více než kdy jindy.

Byl živ ještě čtyři roky a dožil se narození tří vnoučat. Ale dožil se také smrti dcery, kterou bezútěšný život po boku nemilovaného muže předčasně sklonil do hrobu.

A tak Zdenka, ta veselá, bujná Svéhlavička, která zvonivým smíchem naplňovala pensionát i dům Menšíkův, osaměla tu úplně, doprovodivši v jediném roce na hřbitůvek Lužanský do nádherné hrobky muže i dceru.

Z celé rodiny, která tak bezstarostně hleděla do světa, zbývala tu sama, jediná ... majíc syna, jediného syna za mořem a na starosti výchovu tří vnoučátek, Heleny, Jindřicha a Emilie.

Bylo jí tehdy něco málo přes čtyřicet let, ale na její kadeřavé vlasy se snesl prvý sníh ve smutné hojnosti. Obličej, kdysi tak veselý, tak bezstarostný, zvážněl, ale stal se teprve výrazným a krásným.

Ale nejkrásnější jako vždy bylo její oko, hluboké, výmluvné, živé, a při tom hrdé, mužné. Ano, rány osudu zocelily Zdenku, a ze živého, bezstarostného dítěte, jehož hlavička se stala příslovečnou, se stala celá žena, vědomá si svých závazků k životu, vědomá si svých povinností k rodině, ale také neúprosně hájící svých práv.

A tak svéhlavička Zdenka, třeba tu byl její zeť, jenž se sňatkem rodině Sýkorově vnuceným dovedl tak vysoko vyšinouti, zůstala nadále hlavou rodiny a také, aby zachovala tuto samostatnost, dovedla v rukou svých soustřediti i finanční otázku rodu. Velkostatek Lužany byl odkázán závětí Sýkorovou dětem Mániččiným, a Zdenka až do smrti byla výhradní užívatelkou veškerých jeho výnosů, vládnouc vedle toho také svým soukromým jměním, které tvořil její přínos a které bylo vloženo hypotekárně na velkostatku.

Energii a rozvaze Zdenčině se podrobil také Doudlebský. Nebyl v podstatě zlý tento mladý muž. Snad by se byl za jiných okolností stal celým mužem, mužem rozumu i srdce, ale krutý zápas o život umrtvil srdce a dal pracovati pouze rozumu. Za léta, která vynaložil, aby se propracoval k výši, na které nyní stanul, stal se sobcem, který bezohledně šel za svým cílem.

Když se ucházel o Máničku, byla mu lhostejna, jako každá jiná žena. Ano, první čas po svatbě za-

cházel s ní jako pán s otrokyní. Věděl dobře, že je pouze trpěn, ale chtěl také, aby byl pánem doopravdy.

Ale nepočítal s činitelem, o kterém vlastně dosud nevěděl — se svým srdcem . . .

Ta tichá, trpící Mánička netušila ani, že ji její muž, diktátem otce vnucený, vlastně miluje. Nevešla náhle láska v jeho srdce, ale ponenáhlu, a opanovala je zcela. A když Mánička po porodu Lily zemřela, byl Doudlebský stejně nešťasten jako Zdenka.

A od těch dob vedli každý život svůj.

Doudlebský žil svým sobeckým snahám, jež po úmrtí ženy, která jediná, nevědouc snad ani o tom, byla by dovedla toto sobectví obrátiti v jiné dráhy, ovládly jeho mysl úplně. A výchovu svých dětí ponechal tchyni, která jim věnovala veškeru lásku, jíž její srdce bylo schopno. Se zájmem přímo úzkostlivým sledovala vývoj svých vnoučat. S tichým žehnáním kladla ruku na hlavu Heleny, jejíž srdce tlouklo plným žárem pro nejbídnější z bídných. S touže láskou hladila vlásky Jindřicha, jehož duše se skláněla po vzoru otcově, dávajíc převládati sobectví, byť šlechetnějšímu, než bylo otcovo.

A největší starosti jí působila Emilie, které neříkali jinak než Lily, tento šotek celého zámku, nosící, ač jí bylo již osmnácte let, krátké šaty, postrach všech rozvážných lidí v okolí, Lily, ve které viděla Zdenka oživené své mládí, se starostí, ale také se zalíbením patříc na nové vydání Svéhlavičky a bojíc se, aby toto bujné, veselé dítě bylo ušetřeno bojů, které ona v životě prožíti musila.

A tak prchal čas, a Zdenčina vnoučata dospívala k době, kdy se život neúprosně hlásí o svá práva.

A babička nepozorována vyslechla rozmluvu jejich,

ve které viděla všechny jich touhy a sny, a když se její ruce sepjaly k tiché modlitbě, nad její bílou hlavou se skláněl anděl míru, jehož vzývala, by perutí svou ochraňoval kroky jejich.

Leč kdo poví, co nejbližší den chová ve svém lůně?

III.
VZDUŠNÉ ZÁMKY.

Druhého dne časně již z rána se procházel Doudlebský v parku. Byl to jeho zvyk po léta, že chodil časně spat a časně ráno vstával.

O půlosmé mu donesl listonoš z Brodu poštu. Měl to tak zařízeno, aby nemusil do kanceláře, nebylo-li nic nutného.

Zámek lužanský byl vzdálen od Brodu pouze půl hodiny, a po celý den se udržovalo spojení na kole. Ráno přivezl listonoš z ochoty, ovšem dobře zaplacené, poštu, počkal, až doktor prohlédl dopisy, a odvezl, co patřilo kanceláři, zase do Brodu. V jedenáct hodin přijel na kole písař Kovařík, přinesl k podpisu listiny, referoval o stáních, která obstarával doktor Kutina, starý, ženatý koncipient, který se stále nemohl zmoci na advokátní zkoušku a stále doufal, že u Doudlebského, který mu svěřil vedení celé kanceláře, zůstane až do smrti.

Pouze dvakráte v týdnu zajížděl Doudlebský do Brodu, neboť tu bylo sezení v záložně, jejímž byl předsedou, a tu také dohlédl na kancelář.

Také dnešního rána si prohlédl poštu, dal úřední dopisy do velké obálky, kterou opět odevzdal listonoši, a pak s několika dopisy soukromého obsahu usedl v zahradě do besídky.

Některé po zběžném přečtení odložil, neboť se týkaly velkostatku. O deváté hodině měl opět audienci důchodní, a ten je přejímal opatřené již poznámkami.

Konečně zbyl jeden dopis, dosud neotevřený, jehož pisatel však byl doktorovi zřejmě znám. Ostatně jej baronská korunka v rohu obálky vyražená prozradila.

Doktor byl člověk chladné rozvahy a dovedl se přemáhati. Ale bedlivý pozorovatel byl by tentokráte přece postřehl malé rozechvění.

Zvolna otevřel dopis a četl jej, nejprve zběžně, potom pozorně, řádek za řádkem. A když jej dočetl, vložil jej zase opatrně do obálky, uschoval do náprsní kapsy a pak se celou hodinu procházel zamyšlen odlehlými partiemi parku, kde byl jist, že se nesetká s nikým, ani se zahradníkem, který od časné hodiny ranní pracoval v parku.

Konečně usedl na nízkou terasu, kterou zde park končil a na které byly umístěny lavičky, s kterých byl krásný pohled na jizerské údolí.

A sedě tu v novém zadumání ulekl se skutečně, když náhle byl přepaden od zadu, a zatím co dvě malé ručky mu zakryly oči, ozval se za ním ženský, uměle zhrublý hlas:

»Hádej, hádej, hadači!«

»Tos ty, Lily!« pravil doktor a jemně odstrčil její ruce se svých očí. »Přicházíš jako na zavolanou. Právě jsem na tebe myslil.«

»Veliká čest pro mne!« zvolala Lily s veselým smíchem. »Dnes budu mít doopravdy šťastný den!«

»Přihodilo se ti již něco příjemného?« ptal se otec.

»Dosud ne, ale vstávala jsem v takové růžové náladě a podle ranní nálady soudím na celý den.«

»Jsem tomu rád!« pravil Doudlebský vážně. »Snad ti také má ostatní sdělení způsobí radost.«

»Bože, tatíčku, jak vážně to pravíš! Sdělení! Co

bys se mnou mohl tak vážného a zároveň tak veselého sděliti? Koukalová mi včera vzkázala, že mé letní šaty budou včas hotovy, má kočka mne ráno zcela slušně pozdravila, je tedy dosud na živu ... Co tedy? Kdybych byla aspoň o dva roky starší, musila bych se domnívati, že máš pro mne ženicha!«

»A bylo by to něco divného, kdybych ti někoho našel?«

»To by bylo moc divné!«

»A proč, diblíku?«

»Protože podle odvěkých zákonů přírody se má vdáti vždycky dříve starší sestra.«

»Tuším, že Helena nemá mnoho chuti na vdavky.«

»Dosud ne, protože se utápí ve svých snech o humanitě. Ale kdyby našla někoho, kdo by s ní mohl zpívati dobročinné elegie v duetu, nepochybuji, že by si dala říci.«

»Mluvíš na svůj věk až moc moudře, Lily. Ale v těchto věcech jsou staré zvyky zvráceny. Přijde-li ženich pro mladší sestru a řekne-li tato »ano«, není příčiny, proč by se neměla vdávati.«

»Co slyším, předrahý otče!« zvolala Lily s komickým údivem. »Ty mne chceš doopravdy vdáti?«

»Byl bych tomu skutečně rád, kdyby projekt tento došel k cíli!«

»Pozoruji, pane otče, že se mne chcete zbaviti za každou cenu ...«

»Žena opustí otce svého a následuje muže,« citoval doktor písmo.

»Následuje muže,« smála se Lily. »Dobře, budu tedy následovati muže — a je dovoleno zvěděti vaší poslušné dceři, k t e r é h o muže má následovati?«

»Nepraví ti nic tvé srdce?«

»Ne, ani slova . . . Nevedu vůbec se svým srdcem zbytečné rozhovory. A i kdyby mé srdce promluvilo, kde je záruka, že by můj nastávající byl totožný s mužem mého srdce?«

»Jsi chytrá kočka, Lily, a svými žerty stavíš hráz mezi sebe a mne.«

»Už jsem tu hráz pobořila!« zvolala s bujným smíchem Lily. »Nač slovní potyčky, raději k věci. Z tvé náprsní kapsy vyčuhuje růžek violetového dopisu, a papíry takové má baron Roden. Psává mi na nich velmi důležitá sdělení, jako na příklad, že jsou vánoce neb nový rok, že mám svátek nebo jmeniny — patrně v domnění, že bych na to zapomněla. Nuže, z této okolnosti usuzuji, že jsi dnes dostal milostný dopis od barona Rodena, a že mi snad dokonce tento vznešený pán prokázal čest požádati o mou ruku. Není má domněnka správná?«

»Jest —,« pravil vážně doktor, »je správná, ale nesprávná, pohlížíš-li na celou věc tak lehkovážně jako nyní. Manželství jest instituce tak vážná, že —«

Doktor chtěl pokračovati ve své řeči, když tu pozoroval, že jeho dcera, místo aby poslouchala pobožně mravokárné naučení o vážnosti manželství, docela prozaicky zívá.

»Lily, tvé šprýmařství jde tak daleko, že se zapomínáš!«

»Můj bože, tatínku!« zvolala Lily, usednuvši divoce vedle otce a objímajíc ho, »znáš mne přece, že se nestarám o etiketu a že ukládati mně nějaké přemáhání bylo by tak platné, jako učiti mou kočku geologii. Mne to nudí, všecko mne to nudí, manželství mne nudí, baron Roden mne nudí — všecko, všeličko!«

»A co by tě nenudilo?« ptal se doktor, proti své vůli se usmívaje.

»To, co nyní udělám!«

»A co to bude?«

»Uvidíš!«

A než se mohl doktor vzpamatovati ze svého údivu, vyskočila Lily na opěrní zeď a jedním skokem byla se zdi dole, za parkem, v polích, kde právě několik žen okopávalo jánovky. Lekly se, až vyplivnout musily, aby se jim žluč nezarazila, jak se říká. Ale když poznaly Lily, pozdravily ji upřímně, a Lily byla mžikem u nich a sedla si na mez k malému klučíku jedné z nich, který hned projevil ochotu hrát si se slečinkou Lily na koně.

Bohužel se tato ochota skončila věrným otiskem všech pěti prstů malého dareby na batistových šatech Liliných, ale z toho si Lily nic nedělala. Pohýčkala kluka k nemalé radosti jeho ustarané matky a pak se sebrala najednou a pustila se na cestu k lesu.

»Kam jdeš vlastně, Lily?« volal na ni doktor s terasy.

»Do Huti na mléko!« odpověděla Lily vysokým hláskem, jako by prozpěvovala litanie, a v malé chvíli pouze její slaměný klobouk prokukoval hustými olšemi na břehu lužanského potoka, vinoucího se podle lesa.

Bylo devět hodin, a důchodní čekal v zámku na dopisy.

Dal se tedy doktor na cestu a srovnával si myšlenky v hlavě.

Byl celkem spokojen. Bezstarostnost Lilina rozhodně nemohla býti líčená, a bylo beze vší pochyby,

že srdečko její je volné, tak volné jako skřivánek, který po prvé vzlétl za jarního jitra k azuru.

A doktorovi na tom záleželo, aby se baron Roden stal jeho zetěm. Dokud srdce Lilino nepromluvilo, dá se projekt ten provésti. Jakmile však by se zakoukala do některého muže, pak je vše ztraceno. Doktor znal dobře svou malou Lily. Jakmile by si vzala do hlavy, že by ji mohl milovati někdo jiný, nikdo jí to z hlavičky nevypudí.

Na štěstí se nestýká s nikým, kdo by jí mohl imponovati zevnějškem, duchem neb mužností, dokonce pak bohatstvím! V tom ohledu je zde jediný baron, který má velkostatek Novou ves, sousedící skoro s Lužany, a pěknou industrii. Aspoň se to tak tvrdí. Doudlebský nebyl dosud v zemských deskách přesvědčit se o stavu věci.

Baron Roden je ovšem kavalír a jako takový nemůže být přece šosákem. Ano, doktor sám nenávidí podobných farizeů, kteří mohou muži vytýkati jeho minulost. Baron bude míti proto také nějaké dluhy, ale to vše se dá urovnati jednak věnem Liliným, jednak rozumným hospodařením. Ale zato bude Lily baronkou, bude míti přístup do kruhů první šlechty, a co více: doktor Doudlebský se stane poslancem do sněmu za velkostatky a dosáhne snad toho, po čem touží po celý život, obnovení šlechtického titulu, který zdobil jeho předky až do sedmnáctého věku a pro jehož udělení chybí pouze několik přetržených článků, jež třicetiletá válka neznámo kam rozmetala.

A sňatkem tím doktor získá ještě více. Beztoho těžce nese, že sám není na velkostatku ničím, že se pouze přiženil před dvacetidvěma roky jako chudý koncipient. Babička Zdenka je zde vlastně paní, a co

je platno, že je soudně ustanoveným otcovským poručníkem svých dětí, když naprosté užívání má babička vyhrazeno!

Doktor je již silně přes čtyřicet let, a vlasy mu počínají prokvétati stříbrem, ale jeho sobectví není posud nasyceno. Baron Roden sotva povede správu svých statků. Doktor má z advokátní prakse slušnou sumičku zahospodařenou a ostatní si vypůjčí ze záložny. Pak se mu podaří lehce přemluviti barona, aby s ním založil průmyslový podnik, který musí bez odporu prospívati a vynésti oběma velký zisk.

Doudlebský se tímto projektem po léta zabývá. Jde o papírnu, která by v Lužanech, vlastně půl hodiny od nich, tam, kde má Jizera silný spád, měla místo přímo ideální. Vodní síla, vydatná na osmdesát koňských sil, laciné síly pracovní, vlastní materiál stavební, vlastní místo, vliv na veřejnost pomocí poslaneckého jména — to vše je soubor složek, jaký se tak hned nenajde! Je vůbec divno, že dosud nikdo tento projekt neuskutečnil. Co se spotřebuje papíru v zemích českých, a český kapitál se nezmohl dosud ani na jedinou papírnu! Všecky peníze za podobné věci vydané jdou do rukou cizích!

Doudlebský se stal rázem vlastencem, ač mu jinak jeho sobectví podobný citový luxus nedovolovalo. Nic se na to neohlížel, že jméno barona Rodena bylo by slabým doporučením české továrně. Baron bude tichým společníkem, a nikdo si toho nevšimne. Ostatně baron dosud politicky nevystupoval, hlavní arénou jeho činnosti bylo závodiště a sportovní hřiště.

Vše půjde dobře, docela dobře!

Jen svolí-li Lily! bylo refrénem všech jeho úvah.

Ale proč by nesvolila — odporoval sám sobě. Také

jí to bude lichotiti, stane-li se baronkou. Lily není tak hluboce založena jako Helena a nemá také podobné demokratické choutky.

Jedinou závadou byla by nějaká mužská postava, která by se jí snad byla nevědomky vetřela do srdce!

Doktor jako pravý jurista přehlížel v duchu všecky mladé muže od dvaceti do čtyřiceti let — čtyřicetiletý má často více půvabu pro nezkušené děvče než dvacetiletý — aby mohl usouditi, zda by s té strany hrozilo nebezpečí.

Ale výběr nebyl skutečně valný. Na venkově není možno zůstati dlouho svobodným, a paničky brodské se dovedou obratně postarati o to, aby berní oficiál nebo soudní adjunkt, kterého do jizerských hor vítr zavál, neodešel odtud bez ženušky.

Zbývá tedy kupec Vávra, zámožný, mladý muž, ale ten je zasnouben s dceruškou pana kontrolora; učitel Vondruška, ale ten přes třicet svých roků je starým mládencem a už šňupe; adjunkt Holoubek, který svým statným bříškem a basovým hlasem sotva bude imponovati osmnáctiletému diblíku, a doktor Maxa —

U jména toho se Doudlebský zarazil.

Doktor Maxa byl skutečným mužem, jakého si ideální žena může přáti.

Jeho statná postava, prostá všech moderních titěrností, energie, charakter, vážnost a rozvaha musí imponovati každé ženě, ovšem, nesmí to býti takové fanfárum jako Lily. Mimoděk napadlo Doudlebskému jméno Heleny . . .

Ano, nebylo by ideálnějšího manželství jako mezi těmito dvěma lidmi, jichž povahy si byly tak nápadně podobny. Ano, ani s té strany není nejmenší

obavy. Ostatně Maxa, kdykoli byl na zámku hostem, se bavil vždy s Lily jako s dítětem, a ačkoli je pouze o dvanáct let starší než ona, pohlížel na ni jako na rozmazlené děcko, jemuž nutno přehlížeti jeho nerozum.

Ah, doktor poznává, že všecky obavy jsou docela zbytečny. Lily má srdce zcela volné a přístupné rozumným důvodům. Nabídka Rodenova je rovněž otevřená a upřímná. Doktor tedy podnikne vše, aby k tomuto sňatku co nejdříve došlo. V jeho věku nelze podobné plány déle odkládati.

Ovšem, zajede si do Prahy prohlédnouti si zemské desky a zjistit stav Rodenova jmění. Pak učiní malou vyjížďku do Nové vsi, aby zjistil stav industrie.

A současně se vynasnaží, aby přiměl Lily k určitému vyslovení se, byť jen zatím nezávaznému. Dovolí-li, aby je Roden navštěvoval, neznamená to ještě zasnoubení, a baron Roden se zajisté postará, aby si získal srdce dívčino.

»A což babička?«

To byla jediná překážka, které se doktor bál. Slovo babiččino bylo Lily svaté, a kdyby babička jí tento sňatek vymluvila, marno bude jeho úsilí.

Bude proto lépe, nezmiňovati se jí zatím o ničem, a až promluví srdce Lilino — a Doudlebský nepochyboval, že se tak stane — až se Lily do barona zamiluje neb se aspoň bude domnívati, že je milována, pak povolí také babička.

A Doudlebský se přitom maně rozpomenul, jak nešťastné bylo jeho manželství s Máničkou, jak ji nejprve nemiloval, a jak pak byl bolem zchvácen, když mu ji odňala smrt...

A tato vzpomínka mu tak zatemnila jeho skvělé vzdušné zámky, že mrzut a nervosní vstoupil do zámku, kde naň čekal již netrpělivě důchodní Plaček, poníženě se ukláněje a uctivě přeje dobrého jitra.

IV.
NA ČERSTVÉM VZDUCHU.

Lily zatím klidně pokračovala ve své cestě k lesu, ztápějíc se v čerstvém ranním vzduchu jako rybka v potoce. Slaměný klobouk již dávno jí visel u pasu a zlaté kadeře, stejně již volně spjaté, byly rozpuštěny po zádech jako katarakt slunné záplavy.

Lily měla obzvláštní antipatii k cestám a nečinila mezi nimi rozdílu, ať byly okresní, obecní nebo polní. Kde bylo brambořiště, šla mezi řádky, kde byl jetel, brouzdala se vysoko zelení, hledajíc čtyřlístek, nejraději pak vyhledávala meze, neboť tu byly díry syslů, tu a tam se mihla malá myška, zde nalézala střevlíky a sluníčka, a když mez byla u konce, byl pas pln chrpy.

Obyčejný smrtelník se dostal do lesa za půl hodiny, ale když Lily vběhla do chladícího stínu smrčí, bylo slunko vysoko na obloze a sežehlo již všecky krůpěje ranní rosy.

Ale zato les zrovna šuměl blahem nad polibky slunce, pryskyřice voněla, hmyz bzučel, poletuje mezi stromy a dotýkaje se křidélky jejího obličeje, a Lily zpita vínem přírody vrhla sebou na mechový pahorek, odhodila klobouk daleko od sebe a zírala na nebe, na houpající se vrcholy ohromných stromů, líbající se jemným dotekem a vlnící se jako hladina moře. A Lily to připadalo skutečně, jako by byla na dně hlubokého jezera a zírala k jeho hladině, čeřící se pod nárazem větru.

To nebyla Lily toužící po bohatém sňatku, po vznešeném ženichovi, po brilantech a drahých robách, Lily, chtějící hráti úlohu ve velkém světě, Lily, jezdící na dostihy, promenující po korsu v Ostende — to bylo dítě přírody, cítící, něžné, jemné, poslouchající zpěv ptactva a šepot listí — žena, opravdová žena s lidským srdcem.

A když tu tak ležela, roztoužená a snivá, mazlící se s vánkem svěžího vzduchu a líbající stvol vřesu, zaslechla nedaleko slabý šustot. Vzpřímila se rychle a urovnala si šaty, ale hned zase se smíchem klesla do mechové podušky a zvolala:

»Pojď sem, Mařko!«

Na toto zvolání se nesměle přiblížilo malé, as pětileté děvčátko, bleďoučké, chudě živené, oděné pouze košilkou a kartounovou, praním vyrudlou sukénkou, bosé a prostovlasé, v ruce držíc hliněný džbáneček.

Stanula as pět kroků od Lily, upírajíc na ni své živé, černé oči.

»Ty jsi Toufarovic?« zvolala Lily, obracejíc se k ní.

»Ano, prosím,« odpovědělo tiše děvče.

»A sbíráš tady borůvky?«

»Ano, prosím,« zněla nová odpověď.

»A nasbíralas jich hodně? Ukaž! Jen pojď sem, mám ráda malé děti.«

Mařka upřela na ni svá očka, ale v obličeji Lilině nebylo ani stopy pánovitosti. Proto přiběhla k ní a ukazovala jí džbáneček. Byl sotva do polovice pln.

»Jak dlouho sbíráš?«

»Už od šesti hodin. Ale nic jsem nesnědla, na mou duši ne. Já za to nemohu, milostslečno Lily —«

»Ty mne znáš?«

»Ano, milostslečno. Milostslečna je ze zámku. Nedávno jsem vás viděla v kočáře. A tatínek povídal: podívej se na tu hezkou slečinku, to je dobré dítě. A až ji potkáš, řekni jí: ruku líbám. Ale já — já jsem to ještě neřekla —«

Lily se zasmála, ale smích její byl jaksi stísněn. Neslyšela ráda, když o ní někdo pravil, že je dobrá. Tatínek často říkal, že je dobrota příznakem slabých lidí, a ona nechtěla býti slabá.

Ale rychle přemohla tento pocit a pravila:

»Co děláš s borůvkami, když jich máš plný džbán?«

»Donesu je do Brodu na prodej.«

»Sama?«

»Ano, sama. Tatínek pracuje na stavbě, a maminka je na poli.«

»A kolik dostaneš za džbánek?«

»Když je plný, šestnáct až dvacet haléřů.«

»Koupím od tebe borůvky, které máš, a dám ti za ně dvacet haléřů.«

»Ale džbánek není plný —«

»To nevadí,« pravila Lily se smíchem. »Dej sem borůvky!«

Mařka se k tomu neměla.

»Neslyšíš, co povídám? Dej sem borůvky!«

»Ale —« dítě se zarazilo.

»Co je?«

»Dostanu dvacetihaléř?« ptala se Mařka nesměle.

Lily to připadalo nesmírně k smíchu.

»Tys znamenitá obchodnice. Kdo tě tomu naučil?«

»Maminka mi řekla, abych nikomu nevěřila.«

»Tu máš tedy dvacetihaléř, a nyní sem s borůvkami.«

Mařka se s veselým posuňkem chopila dvacetihaléře a už seděla u slečny.

Vysypala borůvky do Lilina šátku, a Mařka se nenechala pobízet, aby jedla také.

A tak seděly tu obě děti na klíně přírody, a poesie nehleděla pranic na to, že ústa obou byla záhy nepoeticky zbarvena.

Vbrzku bylo po borůvkách a Mařka se zvedla.

»Pohleď, Mařko,« pravila Lily, »znáš toto? Co to je?«

»Koruna.«

»Co to platí?«

»Sto haléřů.«

»Chceš tu korunu?«

»Chci,« zvolalo dítě a vztáhlo ručku.

»Co s ní budeš dělat?«

»Dám ji mamince.«

»Ne, nechci tomu. Korunu si nech, a něco si za ni kup. Rozumíš?«

»Ano—,« odpověděla váhavě Mařka.

»Co si za ni koupíš?«

»Mohu si za ni koupit, co budu chtít?« řeklo dítě nesměle.

»Co chceš!«

»Já si koupím — koupím — piškoty a zástěrku a kafe a tabák.«

»Jejej! Tolik věcí najednou! Jíš ráda piškoty?«

»Nejedla jsem to dosud nikdy. Piškoty jsou pro Karlíčka.«

»Pro tvého bratříčka?« pravila Lily měkce a kleknuvši k dítěti vzala je kolem krku.

»Ano. Je takový malinký a tolik křičí, když má hlad, a má taková černá očička a důlek v bradičce,

a já ho mám ráda,« vypravovala Mařka jedním proudem.

»Jak je stár Karlíček?«

»Osm měsíců.«

»Kde je, když jde maminka na pole?«

»Maminka ho položí na mez, a on má cumlík a hraje si s prstíčky u nožičky.«

Lily pohladila dítě po vlasech.

»A komu chceš koupit zástěrku?«

»Mamince. A kafe taky.«

»A tabák tatínkovi?«

»Ano.«

»Milé dítě, na to všechno ti koruna nestačí. Tu máš ještě tři. Drž je pevně v ručičce a nikde se nezastavuj a běž k mamince na pole. A dej jí peníze a řekni jí, aby to všecko koupila a nic jiného, rozumíš? A potom si sedni ke Karlíčkovi na mez a hraj si s ním a dej mu ode mne hubičku.«

A Lily políbila dítě v ústa.

»A teď běž!«

Mařka chvíli, malou chvíli váhala. Cítila pudem, že by měla něco »milostslečně« říci. Ale nedovedla to. A proto pohladila jenom Lily po sukni, jako by si netroufala více — a pak radost nad tolika penězi zatlačila všecko ostatní do pozadí. Bratříček, maminka, tatínek si pochutnají, a maminka bude míti kromě toho novou zástěru. Dala se do běhu, peníze pevně svírajíc v ručce, a Lily s úsměvem hleděla za ní.

Teprve na poli se dítě ohlédlo a rozpomenuvši se na porušenou etiketu křiklo plným hrdlem:

»Ruku líbám!«

Lily mu pokynula, a Mařka se dala do běhu znova.

Upadla přes mezník v trávě ukrytý, džbáneček odletěl do brambořiště, ale pravá ruka byla pevně zaťata a peníze v bezpečí.

Pak se ohlédla k lesu, ale Lily tam již nebylo.

Kráčela vesele, pružně polní stezkou, ale kolem srdce bylo jí tak teplo, tak zářivě útulno . . .

Les stále houstl, a půda se nížila.

Lily sestupovala k »Huti«.

»Huť« bylo malé roztomilé místečko v nejhlubším údolu lesnaté rokle. Před staletími dobývali zde ručně železnou rudu, deroucí se v mocné žíle až na povrch země. Zrovna v klínu, tvořeném oběma svahy, stávala tu huť, ve které vyráběli železo. Ale žíla přestala, huť zpustla, rozpadla se. A z trosek jejích vznikl malý domek o jedné světničce, který obývala vdova po hajném Svobodovi, kterého strom při kácení lesa zabil. Měla malou pensi od velkostatku, držela si kravičku a kozičku, posluhovala občas v zámku a při skromných potřebách byla skromně živa.

V neděli zde bývalo živo. Brodští měšťané podnikali sem výlety, a k vůli nim byly zřízeny lavičky se stoly před chatrčí. Prosté pohoštění — mléko, chléb, máslo a sýr — vyneslo Svobodové mnohý desetník, a i panstvo ze zámku sem často zavítalo.

Svobodová byla padesátnice a docela sama. Syna měla v Boleslavi na vojně, byl poddůstojníkem, byl ženat a dobře se mu vedlo. Často zval matku, aby se k němu odstěhovala, ale Svobodová zvykla už samotě a trávila své dny v práci.

»Do města se nehodím,« říkávala.

Lily sběhla po stráni jako vítr a zarůžovělá vpadla

do chyšky. Hajná nesla právě stlaní do chléva a vykřikla radostí.

»Naše milostslečna!« zvolala, ale stlaní nepustila. Kravička měla přednost před panstvem.

»Mám hlad! Hrozitananánský hlad!« zvolala Lily a nevšímajíc si Svobodové vrazila do přístěnku, kde bývalo mléko.

»Pomalu, milostslečno. Krajáč je na prkně, ať ho neshodíte!«

Ale Lily se už vracela s ohromným uchatým hrncem, postavila si jej na stůl a lízala mléko jako mlsná kočka.

»Bože, milostslečno, pokapete si celé šaty!« křižovala se hajná, ale nemyslila to doopravdy. Věděla, že s Lily nic nepořídí. Šla proto do chlévka, podestlala kravce, promluvila si s ní nějaké rozumné slovo a pak teprve šla do přístěnku krájet chléb a mazat jej máslem.

Zatím Lily ukojila žízeň a sedla si na lavičku před domek, majíc v ruce francouzský román, který byl uložen na skříni Svobodové a určen výhradně pro dolce far niente v »Huti«.

A potom se slečna ze zámku pustila s chutí upracovaného žence do obrovského krajíce, zatínajíc do něho své malé zoubky, bílé a drobné jako perličky, a sledovala se zájmem osudy paní de Montpernay, sentimentální hrdinky Bélotova románu.

Kapitola za kapitolou ubíhala, když se tu na stezce vedoucí k návrší ozvaly kroky, a Lily zvednuvši hlavičku uzřela dvě mužské postavy směřující k chatrči.

Byl to Jindřich s doktorem Maxou.

V.

DOKTOR MAXA.

Maxa nebyl divadelní zjev, jaký vídáme ve francouzských komediích.

Nesnažil se býti elegantní, také by nebyl obstál před přísnou kritikou na kluzkých parketách. Byl postavy prostřední, svalnaté, složité, a oděv jeho nebyl ovšem oděvem hrdiny moderního dramatu, ale venkovského lékaře, který za obvodní paušál musí denně cestovati po celém obvodu a poslouchati simulující pacienty.

Na hlavě měl slaměný klobouk, přes turistickou košili volný kabát, kol boku černý pás a v ruce hůl s bodcem. Pět let již byl na venkově a odvykl způsobům velkého města.

Ale kdo popatřil pevněji v jeho obličej, poznal, že nemá před sebou muže obyčejného. Inteligence, hluboká a opravdivá, vryla své stopy v rysy jeho tváře. Husté hnědé vousy byly střiženy do špičky, a to byl jediný přepych kosmetiky, kterého si dopřál. Ale jiným přepychem ho vyzdobila příroda, hlubokým, vážným okem, které bylo výmluvné, když ústa mlčela.

Když se octli poblíž »Huti«, zastavil se doktor mimoděk. Pozoroval, že má Svobodová návštěvu.

»Ah, to jest sestra!« zvolal Jindřich a nedbaje doktora pospíchal vpřed.

Maxovi nezbylo než jíti za ním, ale nečinil to rád.

Konečně stanul u stolu a ukláněje se nazvedl klobouk.

»Dobrý den, slečno!« pravil.

»Setkal jsem se s doktorem na ranní vycházce. Šel už z Pšánek!« vysvětloval Jindřich.

»A před tím jsem byl v Borovanech a Maletíně,« dokládal s úsměvem doktor. »Pro brodské nemocné nemám ani kdy.«

»Proč si nepořídíte kočár?« ptala se naivně Lily.

»Z jednoduché příčiny. Nemám naň,« odpověděl Maxa.

»Vy, tak hledaný lékař, kterého nemožno doma skoro nalézti,« divila se Lily.

»Ano, ale hledaný pouze chudinou. Bohaté pacienty má doktor Mahr. Já mám fixum a práci.«

Slova Maxova nezněla trpce ani ironicky. Konstatoval pouze suše a klidně.

»A jak vysoko stojíte nad doktorem Mahrem!« zvolal Jindřich s vřelostí u něho nezvyklou.

»Děkuji za poklonu!« usmál se Maxa. »Škoda, že to není pravda. Doktor Mahr je výborný lékař, má dlouholetou praksi a —«

»A rozumí obchodu,« podotkla Lily.

»Obdivuji se vám, slečno,« podotkl skromně doktor.

»Nevím skutečně, že by bylo na mně co obdivuhodného,« ozvala se Lily.

»Kromě jiných vlastností také to, že dovedete pozorovati lidi,« pravil klidně Maxa.

»K tomu není přece třeba zvláštního ostrovtipu. To spraví dvě oči.«

»Bez ducha jsou slepé.«

»Mám tedy dokonce ducha,« zasmála se Lily.

»Doktore, vy jste se dnes vyspal na polštáři s mateřídouškou, že nejste tak jedovatý jako jindy.«

»Právě dnes jsem spal málo,« pravil doktor, usedaje ke sklenici mléka, kterou Svobodová postavila na stůl. »Zrovna o půlnoci mne vyburcovali z libého snu, ve kterém jsem se měl státi městským lékařem. Ale k dekretu nedošlo, poněvadž zacinkal zvonek, a já už byl na nohou. Mám lehké spaní, jako každý lékař. U Šádků hráli karty, a potom se strhla rvačka. Jeden ze zápasníků užil jako zbraně halapartny ponocného Habady a rozbil svému protivníku hlavu. Ovšem už bylo po spánku. Raněný utrpěl rozštípení lebeční kosti a otřes mozku, ale přesto doufám, že ho udržím na živu.«

»Proč ho nedáte převézti do nemocnice?« ptal se Jindřich.

»Nevydržel by to. Okresní silnice jsou v bídném stavu. Ostatně — nenuďme slečnu takovými historkami. Vypiji mléko a půjdu do Brodu. Mám přece asi půl tuctu nemocných, které musím ještě dopoledne navštíviti.«

»Poseďte ještě, doktore,« pobízela Lily. »Byl by to vskutku zázrak, kdybychom se dnes rozešli bez hádky.«

»Buďte ujištěna, slečno, že vám i v tom směru vyhovím. Ale, bohužel, chybí nám dnes materiál k hádce.«

»Dodám jej ochotně a franko.«

»Očekávám promptní zásilku,« odpověděl vesele Maxa.

»Nuže, tady je bomba. Jak vy, šlechetný, ideální, nezištný lékaři chudých, humanisto na slovo vzatý, sociální spisovateli, můžete míti tak hamižné a po-

zemské sny o dekretu městského lékaře? Nestydíte se?«

»Nestydím. Jsem křehký tvor jako ostatní smrtelníci a cítím potřebu mamonu.«

»Vy, který nemáte potřeb?«

»Ano. Má pohovka stůně po novém povlaku, a čalouník chce za to hříšné peníze. Dále si musím objednati novou knihovnu, neboť má mně už nestačí. A dokonce potřebuji nového přístroje elektrisačního, poněvadž dosavadní je rozhlodán zubem času. K ukojení těchto naléhavých potřeb zbývají mně pouze tři cesty. Buď vyhrát z loterie, nebo dědit po bohatém strýčkovi, nebo se stát městským lékařem s obrovským adjutem dvanácti set. První dva prostředky se u mne neosvědčí, neboť nemám pravý Štorchův egyptský snář, ani bohatého strýčka. A třetí prostředek selže bezpochyby také, neboť, jak jsem slyšel, stane se městským lékařem Mahr. Je to jako v písmě svatém. Kdo má mnoho, bude mu přidáno.«

»Ale Mahr je městským radním —« namítl Jindřich.

»Vzdá se bezpochyby této funkce,« odpověděl Maxa. »Dvanáct set hřeje víc než titul.«

»Jste kousavý, a proto zase ve své míře,« zvolala Lily. »Ale zapomněl jste na jeden prostředek, rychlý a jistý.«

»Jsem naň zvědav . . .«

»Bohatý sňatek,« pravila Lily, ale vážně.

»Odstup to ode mne,« řekl Maxa s komickým pathosem. »Kde by se našla bytost ženská, která by si z pouhého milosrdenství vzala chudého doktora?«

»Odbýváte žertem návrh dobře míněný. Což chcete zůstati stále svoboden?«

»Už tomu tak bude, slečno.«

»A jste zásadním nepřítelem manželství?«

»Zachovej bůh! Naopak, vidím v rodině základ společnosti, záruku výchovy a konečný cíl každého muže. Ale —«

»Ale?«

»To »ale« záleží v tom, že přes svou pokrokovost jsem v některých věcech strašlivě nemoderní člověk. Domnívám se totiž, že je k manželství potřebí něčeho více než peněz.«

»Myslíte lásky?« ptala se Lily tak vážně, že se oba muži dali do smíchu.

»Něčeho takového,« pravil doktor, zvážněv rychle. »A láska se nedá vynutit. Často jsem už pomýšlel na to, oženiti se, hlavně, když mi scházely knoflíčky u košile, nebo kanár nedostal semenec, tedy z pouhého sobectví, jak vidíte. Ale když jsem si pomyslil, že pro tento egoismus bych byl odsouzen tráviti život až do smrti po boku ženy nemilované, snad dokonce odporné, přešla mne chuť, a já jsem si klidně, s uspokojením přišil knoflíček u košile sám.«

»Máte podivný způsob, doktore, věci nejvážnější odívati v komické roucho,« pravila Lily. »Děláte se horším, než jste. Ale — co soudíte tedy o manželství bez lásky? Je možné?«

»Je na tisíce manželství bez lásky a nepatří k nejhorším. Ovšem pouze mezi mužem a ženou, kteří nehledají v manželství nic než pohodlí.«

»Pro člověka hlouběji založeného tedy podobné manželství neschvalujete?«

»Rozhodně ne.«

»Myslíte, že jsem hlouběji založena?« zeptala se náhle Lily.

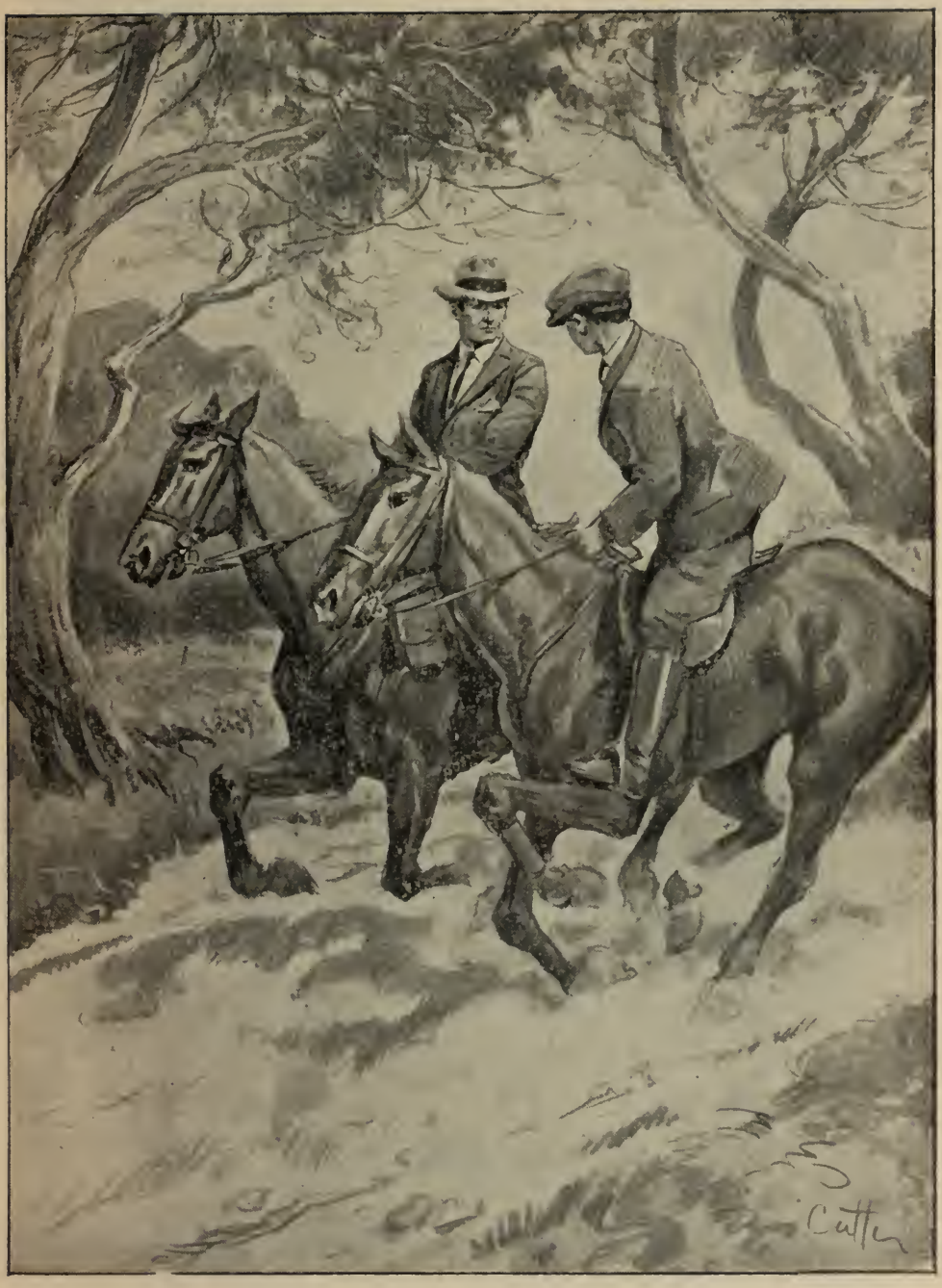

Cval se zrychlil, a stromy kolem nich jen ubíhaly... (Str. 62.)

Doktor se zarazil. Logická spojitost obou otázek byla příliš jasná, než aby mohla býti bez ostří.

»Než odpovím na tuto otázku, slečno, musím se zeptati já: Chcete se vdávat?«

Maxa stál tu připraven k odchodu, neboť za posledních slov vstal, a kdyby byla Lily neměla sklopené oči, byla by mohla pozorovati jeho zaťaté rty a dmoucí se prsa.

»Tatínek si toho přeje,« pravila po chvíli, hrajíc si rozpačitě knihou. »Mně — mně je to konečně jedno!«

»A kdo je vyvolený vašeho otce?«

»Baron Roden — ale, doktore, vy mne vyslýcháte jako nemocného. Neodpověděl jste mi dosud na mou otázku: jsem hlouběji založena?«

»Snesete trpkou odpověď?«

»Ah — chcete mi říci, že tomu není tak. Máte snad pravdu ... Ale což platno! Každý jde za štěstím jinými cestami.«

»Máte pravdu, slečno. A nyní promiňte ... Půjdete se mnou, Jindřichu?«

»Ty nepůjdeš, Lily?« zeptal se Jindřich sestry.

»Ne. Dočtu si román a přijdu teprve k obědu.«

Pozdravy se strany doktora a Lily byly dosti chladné, a Maxa se svým mladým průvodčím se dali úzkou stezkou stoupající návrším k Lužanům.

VI.
DUŠEVNÍ ZÁPASY.

Jindřichovi bylo nápadné, že je Maxa po celou cestu málomluvný, ale znal svého staršího přítele příliš dobře, aby ho hleděl přemluviti k hovoru. U lužanského zámku se rozloučili. Jindřich byl by rád doprovodil doktora až do Brodu, ale pozoroval, že chce být o samotě, a k tomu potkali na silnici kočár nadlesního Vlka, jedoucího k městu.

Maxa se rád svezl, neboť stejně hovorem v »Huti« zameškal dosti času a pospíchal domů.

Nadlesní Vlk byl starý, hovorný pán, který byl v tu chvíli doktorovi milým společníkem, neboť sám vypravoval celou cestu. Byl obratným pěstitelem čistokrevných ohařů a hovorem o nich dovedl vyplniti celé večery.

Maxa nevěděl skutečně, co mu nadlesní vypravuje. Sotva postřehl při odchodu, že ho zve k návštěvě svého psince, a aby loučení zkrátil, slíbil.

Pak pospíchal do přízemního domku na kraji města, aby se pozeptal, byl-li hledán. A po celé dopoledne pilně konal návštěvy, a nálada jeho, jíž se sám počal diviti, pomalu mizela — —

Zatím se dala Lily na zpáteční cestu.

Myslila na vše možné, na hrdinku Bélotova románu, na Mařku, která si zatím hraje s malým Karlíčkem někde na mezi, na kravičku Svobodové, na její tříbarevnou kočku a také na doktora Maxu. že

na tohoto až naposled, toho bylo příčinou, že na něho myslila velmi nerada.

Byl doktor z lidí, kteří nedovedli lichotiti. A když jí řekl občas nějakou poklonu, dovedla z ní vycítiti jemný osten ironie.

Bylo to na příklad na poslední zábavě u Doudlebských, kdy byla pozvána veškerá honorace z okolí, až z Boleslavi přišli důstojníci a z Liberce nějaký bavlněný velmož. A všichni se točili kolem Lily, protože se Helena ukázala jen na oko a potom si šla do svého pokojíčka, předstírajíc bolení hlavy.

A Lily, v jejímž mladém srdečku zvolna počala zvedati hlavičku květinka ješitnosti a pýchy, hleděla s netajenou radostí na tento hold skládaný mládí a kráse a nechala po celou noc defilovati setninu svých ctitelů jako královna.

Jediný doktor Maxa se k nim nepřipojil, ba dokonce ani netančil.

Zlobilo ji to tehdy nesmírně, pamatuje se na to dobře. Ne, že by o něho stála — to nikoliv. Takový doktůrek nic neznamená. Nemá jmění, a prakse mu skoro nic nenese. A co nejhoršího, ani se netají svou chudobou! Hezký je ovšem, a inteligentní tak, že zastíní veškerou tu maloměstskou inteligenci, dá-li se do hovoru. Ale hovorný bývá pouze s Helenou, s kterou si nejlépe rozumějí. Tedy to vše by ji nebylo mrzelo, ale právě on, podřízená osoba v městě, tím více by se jí měl klaněti a jí se obdivovati!

A on si jí ani nevšiml. Pozorovala to dobře, že se jí úmyslně straní. Chodil od skupiny ke skupině, promluvil tu a tam, řekl každé dámě běžnou poklonu, ale Lily se vyhnul.

Zastala ho před půlnocí u bosketu, zabraného

v hovor s profesorem Moudrým z Boleslavi, který poznav v něm odborníka počal mu rozvinovati svou oblíbenou teorii o chemii buňky. Přerušila bezohledně jejich hovor a atakovala doktora přímo.

»Proč netančíte, doktore?« ptala se ho s naivní vyzývavostí žabky.

»Nemiluji tanec, slečno,« odpověděl s poklonou.

»Nebo spíše neumíte tančit,« dodala kousavě.

»Nepopírám, že v tomto ohledu jsem pozadu,« pravil Maxa klidně.

Odešla mrzuta a byla v nevrlé náladě, když po chvíli spatřila Maxu tančícího valčík s dcerou brodského soudce. A doktor tančil valčík tak elegantně, jako by byl absolvoval kurs u mistra Linka.

Byla to malá slabost se strany doktorovy, že chtěl dokázati Lily, že není takový venkovský medvěd, za jakého ho pokládala. Ale co chceme, i nejvážnější muž má záchvaty ješitnosti. A doktor tančil dokonce se stejnou ješitností čtverylku se slečnou soudcovou, rozmilou patnáctiletou žabkou, která byla hrda na to, že má tak výtečného tanečníka.

Ale o půlnoci doktor odešel, omluviv se u babičky. Lily tenkrát ani nepochopovala, proč se naň tolik zlobí.

A zlobila se naň v duchu dnes opět, když si uvědomila, že musí na toho protivného muže mysliti víc, než jí bylo milo.

A z toho nepříjemného dumání, které ji pronásledovalo i v parku, byla náhle vyrušena hlasy mužů, kteří jí šli naproti.

»Hleď, Lily, máme milého hosta!« zvolal Doudlebský.

Zvedla hlavu a rázem stanula. Před ní stál baron Roden.

Ani nevěděla, proč se tak zarazila. Snad že místo protivného doktora Maxy stál před ní jeho pravý opak — snad že nemohla po ranní rozmluvě s otcem čekati návštěvu baronovu tak brzo — kdož ví, co se vše dělo v duši dívčině!

Ale opanovala se rychle a vyšla mu vlídně vstříc.

Uchopil galantně její malou ručku a políbil ji.

»To mi nikdy Maxa neudělal,« myslila si přitom. »Ovšem, on mne pokládá stále za děcko, a já už se mám vdávat!«

Myšlenka na sňatek je pro každé děvče vrcholem snů. Jednomu pro ideály lásky, druhému pro přepych, třetímu pro volnost. Lily horovala pro poslední. Býti samostatnou paní, ovládati muže, býti středem celé rodiny, to byl její sen. A nádhera ovšem nemohla při tom chyběti . . .

A tu stál před ní muž, který se měl státi jejím manželem, který ji nikdy nezlobil ironickými poznámkami, který ji nepokládal za dítě, ale za slečnu, a který by za vlídný pohled jejích očí dal všecko.

A přece nemohla jinak, než opět učiniti přirovnání mezi oběma muži a opět se zlobila na sebe, že musí mysliti na protivného doktora.

Ale to vše se odbylo nad pomyšlení rychle, a nikdo nepoznal, co se odehrávalo v duši děvčete.

»Přicházím na Lužany vlastně pouhou náhodou,« pravil baron. »Pravidelnou návštěvu jsem chtěl učiniti mnohem později. Jedu do Semil, kde máme schůzi velkostatkářů, a nemohl jsem odolati, abych slečně a panu doktorovi nesložil svou poklonu.«

Lily se usmála konvenčně, a všichni tři se vraceli do zámku.

Baron dovedl mluviti, v konversaci byl mistrem. Vypravoval o zimní sezóně ve Vídni, o subretách, o Ronachrovi, o Koloseu a Orfeu. Pak přišla řeč na koně, a vyslovil své podivení, že Lily nerada jezdí. Jí byl tento pestrý, kaleidoskopicky zbarvený svět cizím, a poslouchala ho s účastí. A baronovi nedošla nit. Cestoval mnoho, ale ne Alpami, po Rýně nebo v Tatrách; Norderney, Ostende, Baden-Baden, Homburg, Nizza, Monte-Carlo — to byly stanice jeho turistických výletů. Bujný život boháčů a nikoliv příroda. A když líčil baron skvostné herny v Homburgu, najednou se Lily zjevil prostý, idylický obrázek siesty v »Huti«, se stafáží staré Svobodové a její kravky, a bohužel, také nezbytného doktora Maxy, kterého marně odháněla ze svých snů jako dotěrnou mouchu. A zlobila se doopravdy na sebe.

A v tomto mimovolném vzdoru také, skoro mechanicky, vyhověla prosbě baronově, aby mu věnoala růži.

Utrhla skvostnou malmaisonku a sama mu ji vetkla v knoflíkovou dírku. Políbil jí opět galantně ruku, a cítila jeho slabé, ale výmluvné stisknutí.

Když se blížili k zámku, uzřeli babičku, paní Sýkorovou, jež jim přicházela vstříc.

Lily se k ní rozběhla a chytila ji bouřlivě kolem krku. Teprve nyní, ve chvíli duševních rozporů, poznala, že je to jediná bytost, která jí rozumí a která ji má ráda nezištně.

Také baron líbal staré paní uctivě ruku. Věděl dobře, že vlastně ona je hlavou celé rodiny, a že na ní bude záležeti mnoho. A babička jemným taktem

uvedla hovor na pole neutrální, hospodářské, až se přiblížil čas k obědu.

Lily seděla proti Rodenovi, který se k ní choval s vybranou pozorností a překypoval humorem do té míry, že zapomněla na malé vlnobití ve svém srdci a pomyslila si:

»S tak veselým a duchaplným člověkem mohla bych přece býti šťastna.«

Vtom však pravil otec:

»Kam vlastně odešel Jindřich, že není s námi?«

»K doktorovi Maxovi. Doktor mu slíbil, že ho naučí mikroskopovat.«

Zmínka o Maxovi spadla v duši Lilinu jako studená sprcha, a od té chvíle se baron marně namáhal, aby ji rozveselil.

Smála se tu a tam jeho vtipům a jako refrén znělo jí stále v hlavě: »Doktor Maxa je protivný muž, a bude dobře, když zmizí s obzoru.«

A za takových myšlenek se skončil oběd, a oba muži odešli vykouřiti si doutník při koflíku černé kávy.

VII.
V LOMECH.

Pravdu měl Maxa, když pravil, že je odkázán na chudé. Brod je malé město, a doktor Mahr měl po dlouhá léta volnou ruku, neboť byl jediným lékařem v městě a okolí. Měl příjmy od města, od továren a od dráhy rozsáhlou klientélu. Byl starší pán, ale hladký, úlisný a měl celou městskou honoraci na své straně.

Teprve před dvěma roky se zde usadil Maxa. Byl moderně vychován, a hned na počátku se mu podařila několik případů. Mahr dostal strach a počal proti mladému kolegovi tajně agitovati. Tou dobou se uprázdnilo místo obvodního lékaře s příjmem pěti set zlatých, a Mahr byl první, kdo agitoval pro Maxu. Vypadalo to náramně šlechetné, a nebylo to než obratný tah na šachovnici. Obvodní prakse zaměstnávala Maxu po okrese a Mahra zbavila konkurenta. Ačkoliv Maxa prohlédl tento manévr, přece přijal skromné místo. Neměl žádných potřeb a věděl dobře, že tak hned se na bohatší klientelu nezmůže.

Usadil se v Brodě stejně jenom na čas. Chtěl se původně věnovati docentuře, ale právě před dvěma roky zemřel mu strýc, který ho podporoval, a Maxovi nezbylo než protlouci se praksí. Ale myšlenky habilitovati se na universitě se nevzdal.

Proto také pokračoval doma ve studiu, a mikroskopování bylo jeho koníčkem. A Jindřich, který vždy jevil zvláštní náklonnost k přírodním vědám,

snadno uprosil svého přítele, aby mu dával lekce v histologii.

Jindřich se obyčejně nevázal na domácí pořádek a často v době oběda býval v lese nebo u Maxy. Tak tomu bylo i dnes. Chutnal mu stejně dobře skromný oběd u doktora, jako vybrané menu doma. Po obědě usedli chvíli do doktorovy zahrádky, zakouřili si cigarety a potom v pracovně vnikali do tajů mikroskopických světů, jež vynález velkého Holanďana otevřel zrakům lidstva.

Maxa dovedl vyučovati. Jeho výklady byly stručné a jasné, a přísná logika spojovala jednotlivé praemissy k dedukci. Bylo nepochybno, že bude jednou hledaným profesorem, ale zatím se musel spokojiti jediným žákem, který mu svým otevřeným duchem a chápavostí dělal pravou radost.

A tak tu seděli nad tenounkými řezy součástek těla ztvrdlými v lihu, a Jindřich pozoroval jednotlivé vrstvy vaziva, tkaní, buňky, nervy, kanálky mízovodné.

»Zítra zhotovíte sám preparát,« pravil mu doktor. »Dám vám kus, který si rozřežete mikrotomem, připravíte hřebíčkovým olejem, zbarvíte eosinem, pokryjete sklíčkem, popíšete, a snad se vám podaří určiti, co to je. Budete sice chemikem, ale neuškodí vám nikdy vyznati se ve všem. Ostatně chemie souvisí těsně s biologií, a víte dobře, jak dnes chemie proniká veškery zjevy životní a ovládá skoro všecky vědy a veškeren průmysl.«

»Od učitele, jakým jste vy, doktore, chtěl bych se učiti všemu,« pravil Jindřich a chopil se jeho ruky. »Povězte mi, jak jste se propracoval k této inteligenci, která sahá daleko za okruh vašeho oboru?«

»Slovo »inteligence« je pojem pružný a proto ho bývá pravidelně zneužíváno. Běda, kdybyste dnes průměrnému občanu řekl, že není inteligentní. Každý si o sobě myslí, že stojí nad ostatními. Přeceňování sebe a nedoceňování ostatních se stalo naší národní vadou. Již pojem vzdělání značí obsáhnouti veškerý rozvoj lidských poznatků, a inteligence je pouze prostředkem tyto poznatky si osvojiti. Není k tomu potřebí mnoho škol, často k tomu dostačí přirozená vloha. Ale pravý inteligent si teprve po obrovské práci mnoha let nashromáždí tolik poznatků, aby mohl správně pozorovati celý svět, jeho výjevy, jejich příčiny a následky a aby mohl své kritické schopnosti rozvinouti do té míry, jež by stačila k utvoření samostatného úsudku. Ale nechci vás kantorovati, Jindřichu . . .«

»Doktore,« pravil Jindřich a položil mu ruku na rameno, »věřte, nepatřím k ploché mládeži našich dnů, která jen se honí za zábavou a z vědy si vybírá jen to, čím by mohla paradovati. Chci býti lepší než nová generace, která má jen požitek cílem. Chci veškerý svůj život věnovati jen práci a žíti jen pro ni!«

»Vaše horlení je šlechetné,« pravil doktor vážně, »ale je diktováno temperamentem mládí. Tvůrce vás postavil na svět a dal vám stejné úkoly jako ostatním. Chcete pracovati, dobře. Ale není v tom příliš mnoho sobectví? Prospějete prací svou lidstvu, ale myslím, že hlavní pohnutkou vám bude uspokojení sebe. Ale jednostrannou prací se také ubijete. Proti sobectví musí státi altruismus, obětování se pro druhé, a k práci na poli humanity vám zbude vždy dosti času a síly!«

»Pravíte-li to vy, doktore, věřím vám, neboť vás znám jako člověka, jehož je každá výstřednost daleka. Ale promiňte, že souhlasím v mnohém ohledu s Nietzschem, který . . .«

»Dostali jsme se do filosofické diskuse,« zvolal s úsměvem Maxa. »Naše buňky čekají, a také moji nemocní. Hleďte, v povolání lékaře se tak ideálně snoubí sobectví s altruismem, s obětavostí. Léčíme nemocné, mnohdy za taxu, kterou dostane advokát za zalepení obálky, obětujeme se a vydělváme . . . Které jiné zaměstnání to může o sobě říci? Myslím, že —«

Vtom prudce zazněl zvonek u domovních dveří. Doktor přerušil řeč a šel otevřít.

»Telegram!« pravil, vraceje se s listonošem, aby podepsal přijímací lístek. A když se tak stalo a byli sami, rozevřel depeši.

»V žulových lomech v Mratíně vážné zranění dělníka. Přijeďte bez prodlení.«

»To jsou lomy mého otce!« zvolal Jindřich.

»Přijeďte bez prodlení! Komický rozkaz! Lomy jsou vzdáleny odtud přes hodinu, a já nemám přece ani koně ani kola. Proč netelegrafovali doktoru Mahrovi? On je přece lékařem velkostatku!«

»Vědí patrně dobře, že Mahr nerozumí chirurgii!« ozval se Jindřich.

»Hle, zde je apel na mou obětavost, o které jsme mluvili. Lékař bez příjmů, a musí se obětovat. Co by požádal advokát za podobnou komisi? Ale není času rozebírati sociální rozdíly obou stavů. Dělník leží bez pomoci a čeká na mne. Má-li poštmistr koně, je vyhráno.«

»Má jistě dva koně ve stáji, ale žádný kočár. Oba povozy jely dnes do Semil.«

»To nevadí, pojedu na koni.«

»Ah! Vy umíte jezditi na koni?«

»Divíte se, není-li pravda?« pravil doktor, sháněje všecky potřeby obvazové. »Je to libůstka šlechty, ale pro lékaře je někdy také dobrá. Nuže, jsem hotov. Chtěl byste doběhnouti na poštu?«

»Už běžím!« zvolal Jindřich a byl u dveří.

»Přiveďte mi koně naproti Nádražní ulici, abychom nemařili času.«

Když Jindřich odešel, vzal doktor ze své příruční lékárny potřebné roztoky desinfekční, vše vložil do kabely, zavěsil si ji na rameno, do levé ruky vzal příslušné desky z tuhé lepenky a šel k poště.

Však již u vchodu do Nádražní ulice zaslechl dusot koní, a v malé chvíli uzřel Jindřicha na koni, vedle něhož klusal kůň druhý, rovněž osedlaný.

»Vy chcete jeti se mnou?« zvolal doktor.

»Dovolte mi to!« pravil prosebně Jindřich.

»S radostí! Budete mi aspoň asistentem.«

Vyšvihl se hbitě do sedla a uvázav desky před sebe pustil se se svým průvodčím z města. Na silnici jeli mírným cvalem, a Jindřich nemohl zamlčeti podivení, že se doktor, tento jednoduchý muž, drží tak výborně v sedle.

Ale nebylo kdy k hovoru. Cval se zrychlil, a stromy kolem nich jen ubíhaly. Slunce pražilo, prach v mohutných kotoučích se zvedal, pot se řinul s mužů i zvířat.

Když jeli asi půl hodiny, uzřeli vlevo na mírném svahu mezi lesem a lučinami rovněž dva jezdce, jedoucí podle sebe krokem.

»To je slečna Lily, není-li pravda?« pravil doktor nezmiňuje běh koně.

»A baron Roden,« doložil Jindřich.

Ale oba jezdci jim záhy zmizeli s očí, neboť musili zahnouti vpravo po vozové cestě, vedoucí k lomům.

Lomy byly zamilovanou myšlenkou doktora Doudlebského, který z nich hodlal vytěžiti velké sumy. Skutečně, žula velmi dobré jakosti byla tam ve značně silné žíle, ale na místě skoro nepřístupném, a tak se odstřelené kvádry musily dopravovati po vozících dolů do rokle, odtud pak parním vytahovadlem nahoru na plošinu. Zařízení toto stálo mnoho tisíc a obtížilo rozpočet, že Doudlebský, aby docílil většího zúrokování, musil snížiti režii. Tím se stalo, že vozíky, svážející balvany dolů, byly obsluhovány pouze jedním dělníkem, a to zavinilo také katastrofu.

V polou svahu se vozík, sjíždějící nesmírnou rychlostí, převrhl, a balvan se překotil na nohu dělníka Pasky.

Ostatní dělníci s nasazením života přispěchali po strmé stráni a vyprostili ubožáka, který byl bolestí bez vědomí. Jeden z nich pak pospíchal na blízkou stanici dráhy, odkud telegrafoval pro doktora Maxu.

Doktor se dal svézti vytahovadlem dolů, načež se vyšplhal s Jindřichem a několika dělníky k místu neštěstí.

Paska nabyl již vědomí a těžce stenal.

Rychle obnažil doktor levou nohu, zatím co dělníci úzkostlivě k tomu přihlíželi. Po chvilce se obličej lékařův vyjasnil. Kost nebyla rozdrcena, pouze zlomena. Tělo dělníkovo se dostalo při pádu do prohlubiny a bylo proto pouze povrchně zasaženo.

Také Paska s utajeným dechem čekal na sdělení

lékařovo. Věděl dobře, co to znamená, je-li kost rozdrcena: amputaci. A jednonohý dělník je žebrákem.

Ale když doktor sdělil, že je pouze kost zlomena, zalily se mu oči radostí, a chopil se ruky lékařovy, vřele ji tiskna.

Obvaz na příkrém svahu nebyl bez obtíží. Ale ostatní dělníci pomáhali, kde mohli, a tak v půl hodině bylo nejhorší odbyto a noha v provisorních deskách.

Ale pak začala práce nejhorší.

Pasku položili na prkna přes dva vozíky, a zatím co je dělníci svými rameny zdržovali v jízdě, dopravili je zvolna do údolí. Tam jej položili na vytahovadlo a vyjeli s ním nahoru. A protože nebylo po ruce vozu, donesli ho až na stanici, kterou v půlhodině míjel vlak jedoucí do Brodu.

Byl již skoro večer, když Maxa s Jindřichem ujížděli k městu.

Jeli volně, znaveni oba, neboť Jindřich se horlivě zúčastnil všech prací a zasloužil si plnou měrou vřelého stisku ruky doktorovy.

Klusali zase po silnici, a Maxa se mimoděk ohlédl k lesu, kde byl před dvěma hodinami uzřel Lily s baronem Rodenem. Byl překvapen, když je uviděl opět. Patrně dělali větší vyjížďku a vraceli se do Lužan.

Neřekl nic, ale Jindřich, vida sestru s baronem, mávl mrzutě rukou a zvolal:

»Jaký to rozdíl! Tam umírá dělník, a zde se baví bezstarostně dva lidé, kteří nemají co dělati.«

»To je světa běh, Jindřichu! Radost a žal budou existovati vedle sebe až do skonání světa. My ubozí

udéláme dobře, zvykneme-i si na žal. Radost je pro nás drahé jídlo a našim žaludkům ani nechutná.«

Jindřich vzrušen trpkým tónem této sentence, pohlédl udiveně na doktora, ale ten už nepromluvil celou cestu, a u Lužan se rozloučili němým stiskem ruky.

VIII.
PŘÍPRAVY.

Baron Roden se znovu vrátil na Lužany. Doudlebský byl spokojen, vše šlo hladce, lépe než očekával. Lily nedala dosud svého svolení, na určité otázky otcovy odpovídala žerty, ale jemu stačilo, že byla celý den ve společnosti Rodenově a že ho přímo vyznamenávala.

Tak žily tyto tři osoby v napětí, jež jejich cíl zvyšoval, v úzkém okruhu svých zájmů, nestarajíce se o ostatní. A tím malý svět na Lužanech byl rozdělen na dvě polovice, z nichž jedna se točila kolem barona, druhá kolem babičky.

Babička — »Svéhlavička« — zůstala pasivní při námluvách Rodenových. Jí byla osoba baronova protivná, ale přirozený takt působil, že nedala toho na sobě znáti. Znala dobře svou vnučku, která zdědila tolik z její povahy. Věděla, že kdyby této známosti zbraňovala, že by tím Lily jen vehnala do sňatku. Nerozmlouvala to proto ani Lily ani zeťovi, přijímala vlídně barona, ale kde nemusila, nezúčastnila se společnosti, a jedinou družkou jí byla Helena, tato ideálně tichá a pokojná bytost, která se ani nehodila do rodiny Doudlebských. Sedaly spolu v rohovém pokoji, plném světla a vůně růží, zařízeném po starodávnu, prostém veškeré nádhery, ale zato překypujícím idylickým tichem a poesií domácnosti. Babička u otevřeného okna, vedoucího do parku, kde právě malmaisonky hýřily barvami svých květů, ve

starém koženém křesle, oděna černým šatem, který se tak sytě odrážel od jejích bílých, ale plných, skvostných vlasů. Měla dosud výborné oči paní Sýkorová, ale slyšela ráda hlas své vnučky, měkký, altový, oddaný, jímž jí předčítala denní listy a román Dumasův, plný nemožných dobrodružství a hrdinných póz.

Jindřich patřil také do této skupiny, která se nesdílela o velkopanské choutky Liliny, a také občas poseděl u babičky. Ale překypující temperament mladého muže, jehož duch předstihoval jeho věk, nedal mu zde dlouho vydržeti. Toulal se celé dny s knihou v ruce po lesích, připravuje se k první státní zkoušce, vyhledávaje samoty a všude v přírodě nalézaje předmět svých úvah. A značnou část dne trávil u doktora Maxy, k němuž cítil neobyčejné sympatie, ač se jejich povahy tolik různily.

Každého skoro dne časně z rána čekal naň u Brodu, věda, že doktor chodí po svém zdravotním obvodu.

Tyto ranní vycházky se staly oběma nutnou potřebou. Doktorovi nebylo tak smutno, když konal obvyklé cesty známou krajinou, a odvděčoval se svému mladému příteli tím, že se z bohaté zásoby svých vědomostí s ním dělil o vše, čeho Jindřich potřeboval k svému duševnímu vývoji.

Uplynulo tak čtrnáct dní, a baron byl znova na Lužanech. Tentokráte měla jeho návštěva ráz oficielní, a nebylo již tajemstvím, komu platí.

A také doktor Doudlebský použil této příležitosti, aby shromáždil kolem sebe honoraci celého okolí a dodal svému sídlu skutečně panského rázu. K tomu všemu se usnesli v Brodě, že budou pořádati příštího

roku na jaře krajinskou výstavu, a deputace požádala doktora, aby přijal protektorát.

Byla to vzácná příležitost pochlubiti se před veřejností vzácnou návštěvou a baronovi prokázati opět své společenské styky, které v jejich společných podnicích budou hráti tak značnou roli.

Proto hned čtvrtého dne po baronově příjezdu pořádal doktor velkou hostinu na počest jeho, a ozdobné pozvánky s reprodukcí pohledu na Lužanský zámek byly dva dny před tím v rukou brodské honorace, nevědoucí pro novost věcí, jak se ustrojit, jak se chovat a co mluvit před panem baronem, který se stal zároveň předmětem nedostižných snů dívčího dorostu, ale současně také Lily předmětem závisti v celém okolí. Nezůstalo zajisté tajno, co vlastně přivádí barona na zámek, a hned prvního dne viděna Lily v průvodu Rodenově na vyjížďce lesy — ale ke staré Svobodové, do té prosté idyly lesní, nevedla jejich cesta. Jeli spolu lesem na výšinách, a baron sypal plné rohy zdvořilůstek a lesklých frází na nevinnou hlavu děcka.

I babička se konečně spřátelila s touto pompou. Po několik let neměli větší hostiny, a v ní vězelo přece tolik pravé české hostinnosti. Dohlížela proto od rána v kuchyni, dohlížela na expedici do Brodu, sestavovala menu a vlastnoručně vyndávala z obrovské kredence v jídelně zásoby stříbra a drahého porculánu, nakazujíc Barušce, aby bylo stříbro opatrně vyleštěno, a porculán aby se nerozbil.

Baron a Lily nepřekáželi, byli skoro celý den v zahradě. Zato Helena klidně, jako by nešlo o budoucnost její sestry, pomáhala v těchto všeobecných přípravách, jsouc všude připravena pomoci a zakročiti.

Odpoledne s babičkou upravovaly pořad hostí, aby jej pak předložili Doudlebskému k revisi.

Hostí bylo na čtyřicet, a babička si mohla rozlámati hlavu, jak by je rozsadila, aby nikoho nepohoršila. Byly zde honorace i z Brodu i ze Semil, a nesměla vzniknouti rivalita mezi oběma městy. Babička byla také trochu diplomatka, a bylo-li místo trochu zastrčené, dovedla tam posaditi mladou dámu, aby odškodnila hosta. Na konec zbývala čtyři místa, málo hodná závidění. Na tři přišli úředníci panství, na poslední z nich doktor Maxa.

»Nebude doktor uražen?« ptala se Helena.

»Maxa svým charakterem a inteligencí by patřil na místo první. Ale protože při takové příležitosti nerozhoduje inteligence, ale ješitnost, bude moci pozorovati celou společnost. Ostatně dáme mu za souseda někoho, kdo není také ješitný, a s kým si bude dobře rozuměti.«

»A kdo to bude, babičko?«

»Ty, drahé dítě. Vy oba jste fialkami v tomto sklenníku orchideí a budete moci spokojeně odsuzovati ješitné hosty podle libosti.«

»Přijde vůbec Maxa?« ptala se Helena.

»Slíbil mi to a dostojí slovu. Pravil dokonce, že se těší na ten večer. Chce prý zevšedněti, řekl svým klidným, ale přece ironickým způsobem, protože všedním lidem se dobře vede.«

»Je to malá poklona pro náš dům,« pravila Helena s úsměvem.

»Doktor dobře ví, že si rozumíme. Tím je tedy uspořádání hostiny skončeno. Na jednom konci stolu sedí tvůj otec, vedle něho okresní hejtman a

starosta, na druhém konci sedím já, vedle mne baron Roden a baronka Vaniniová . . .«

»Baronka Vaniniová?« zvolala živě Helena. »Neznám to jméno . . .«

»Poněvadž sedíš doma jako Popelka. Při příjezdu baronově sotva ses ukázala. Je to Rodenova sestřenice, mladá vdova stejně krásná jako bohatá. Proč přijela s baronem, nikdo neví. Ohrnula nad zámečkem a jeho obyvateli svůj aristokratický nos a požádala hned za pokoj, protože ji bolela hlava. Naši hosté budou dosti nevolni, když budou dva skuteční baroni s nimi seděti u stolu.«

»Obávám se . . .,« počala nesměle Helena.

»Čeho, milé dítě?«

»Obávám se, že se doktor Maxa svým přímým charakterem a demokratickými zásadami nehodí do tohoto upjatého kruhu hostí . . .«

»Snad,« odpověděla babička. »Ale je příliš gentleman, aby to dal na jevo. Jsem jista, že bude seděti klidně ve svém zákoutí, pozorovati své sousedy a spřádati látku pro ironickou novelu.«

»Doktor je také spisovatelem?« zvolala živě Helena. »To slyším po prvé.«

»Ano, a neví to nikdo než já. Svěřil se mně s tím, když jsem to poznala, ale musila jsem mu slíbiti, že to nikomu nepovím. Napsal několik satirických črt, ve kterých tepe maloměstské naše poměry. Kdyby to tak brodští věděli, že jsou v nich sami líčeni, to by byla revoluce! Ale oni to čtou, smějí se karikaturám a netuší, že se dívají do vlastního zrcadla. Ale o tom ani slova, Helenko!«

»Přisahám to!« zvolala Helena s komickým pathosem. »Nyní se těším sama na večer, neboť když

se odhodlá Maxa přijíti mezi společnost, pak to slibuje jistě zábavu. Ale divím se, že tatínek vůbec Maxu pozval, když ani doktor Mahr není mezi hosty.«

»Maxa má v městě větší vliv, než sám tuší. Je velice oblíben v širokých vrstvách, a právě proto, že nechodí do společnosti a varuje se místních svárů, má jeho slovo velký význam. A tatínek se dosud nevzdal myšlenky dosáhnouti poslaneckého mandátu — v tom je to celé tajemství. Ale nyní, dítě, dones seznam otci. Já zatím dohlédnu v kuchyni a budu tě tam očekávati.«

Helena odběhla do pracovny otcovy. Doudlebský byl ve výborném humoru, plány se mu patrně dařily. Proto se také dal se svou nejstarší dcerou do hovoru, ačkoliv si jí jindy sotva všiml. Nerozuměli si, to bylo vše.

»Nuže, těšíš se také na večer, Helenko?« zvolal vesele.

»Zajisté, tatínku!« odpověděla, potěšena jeho humorem.

»A co tomu říkáš, že se bude Lily vdávat?«

»Skutečně? Myslila jsem, že to není dosud vážné.«

»Vážné, opravdu vážné. Baron Roden sem přichází s nejvážnějšími úmysly. A nemrzí tě to snad?«

»Proč by mne to mělo mrzeti?« pravila se smíchem. »Naopak, budu míti opravdovou radost, budeli Lily šťastna!«

»Šťastna! Proč by nebyla šťastna? Lily je pudivítr, a takový sňatek znamená vyplnění jejích dívčích snů. Bude míti pozlacenou klec, a to jí stačí. Tobě by to nestačilo, to vím. Pro tebe se hodí muž vážný, ideálně založený, sentimentální filosof, hu-

manista a bůhví co vše ještě. Mám obavu, že takového muže pro tebe nenajdu.«

»Nebude to neštěstí, tatínku. Nepomyslila jsem dosud nikdy na vdavky a díky matčině odkazu budu neodvislá od každého muže!«

Líce doktorovy se lehce zachmuřily, ale v malém okamžiku byl zase ve své náladě.

»A přece bych rád viděl, kdybys našla muže, kterému bych tě mohl svěřiti. Odejdeme přece jednou se světa, babička i já, a ty pak budeš ve světě docela sama. Ale nyní není kdy k takovému rozhovoru. Až se stane Lily baronkou Rodenovou, pak si o tom promluvíme důkladněji. A nyní mi ukaž seznam.«

S rozsazením hostí doktor úplně souhlasil.

»Babička má jemný takt,« pravil. »Opatření lístků si vezmi sama na starost. Čas ubíhá, a já ještě musím přečísti odpolední poštu.«

Políbil Helenu v čelo, což jí již dávno nebyl učinil, a osaměl v pracovně. Uzavřel dveře na klíč a místo pošty prohlížel dlouho pololetní bilanci, kterou mu přinesl důchodní.

Jeho čelo bylo plno vrásek . . . Konečně prudce zavřel knihu a potom chodil dlouhými kroky po pokoji.

Konečně se uklidnil . . . Jeho tvář nabyla opět obyčejného vzezření, odhodlanost a bezohlednost se zračily jako jindy v ocelových rysech obličeje.

»Jen slaboch ustupuje!« pravil si konečně tiše a odešel do ložnice, aby si uspořádal večerní toaletu.

IX.
HOSTINA.

Klidné zákoutí lužanské toho večera rázem oživlo. Nejen Brod, ale i Lužany byly v pravém rozčilení, neboť pověst o velké hostině u Doudlebských a aristokratické návštěvě pronikla rázem do posledního domku. Z Lužan byl pozván ovšem jen pan farář, který za nemocného kolegu v Brodě opatřoval obě stejně malé kolatury.

Ale zato si ostatní obyvatelé lužanští nenechali ujíti vzácnou podívanou. Starosta Bidlo ovšem zůstal na poli a trochu se mrzel, že nebyl pozván. Je přece starostou obce! Ale v duchu byl rád, že tomu tak nebylo. Co by mu to bylo způsobilo rozpaků! Kde by vzal na to už jen šaty! A ani jíst by snad nedovedl! Proto omráčil sousedy neuvěřitelnou zprávou, že pozván byl, ale že se omluvil pro práce na poli. Zato ponocný Habada a policajt Henc cítili v sobě vědomí povinnosti udržovati pořádek okolo zámku, neboť bylo již beze vší pochyby, že se nadějná mládež vesnická neopomene zúčastniti vzácného divadla.

Byli rivalové, obě tato ramena bezpečnosti, z nichž jedno střežilo obec ve dne, druhé v noci. A tím více, poněvadž očekávali bezpečně, že před zámkem kápne nějaký desetník za otvírání povozů.

Skutečně, když přijel první povoz, panský, který přivážel pana faráře Kynčila, byl vchod do parku obležen množstvím občanů a občanek lužanských, mezi nimiž převládal útlý věk do dvanácti a vysoký přes

šedesát. Ostatní od dvanácti do šedesáti byli na senech, neboť v poříčí Jizery jsou krásné lučiny, a nastalá vedra hrozila bouřkou.

Pan farář vystoupil už před parkem, protože ho děti vítaly s jásotem.

»Náš milostpán!« volaly unisono běžíce za kočárem, a »milostpánovi« zvlhly oči. Měl tak rád tu drobotinu, snad právě proto, že mu povoláním bylo určeno býti bez ní, a drobotina měla zase ráda jeho. Skoro sedmdesátiletý stařeček, s bohatými, stříbrnými vlasy, jediným jeho bohatstvím, neboť na statky pozemské byl pan farář zrovna příslovečně chud. Ač mu kolem úst pohrával stále stereotypní úsměv dobroty, přece dovedl říci do pravdy, kde třeba bylo. S doktorem Maxou si leželi stále ve vlasech, ale byly to hádky pouze akademické. Ve skutečnosti si vážil jeden druhého, a oba dohromady mluvili stejně nadšeně o babičce Sýkorové, staré zámecké paní, ve kterémžto bodě se po každé shodli.

Pan farář byl toho dne »tuze krásný«, jak znalecky podotkla stará Hamouzová. Měl černý kabát, teprve patnáct let starý, na nose zlaté brejle (jindy nosíval obyčejné), čerstvě vyholen, a krásné dlouhé vlasy mu splývaly skoro až na ramena. Děti se s jásotem shrnuly kolem něho, Henc salutoval, Habada smekl uctivě beranici, kterou nosil v zimě v létě, a babky se shlukly kolem něho, líbajíce mu ruku.

Ale nemohl se dlouho zdržovati, neboť v dáli po silnici zvířený prach oznamoval nové hosty od Brodu, a z parku k němu zamířil kancelista Mrkvička a důchodní Plaček, oba přizvaní ne pro svou hodnost, ale proto, že pomáhali při obsluhování, zastávajíce tak domácí lidi. O kancelistovi tvrdíval pan

farář Kynčil, že je zván k hostinám proto, aby budil chuť, neboť jedl všecko s hlučným apetitem a přitom vypravoval své prastaré anekdoty, z vojny a z kanceláře, jimž se smál nejhlučněji sám.

Byl tu pan soudce s panem starostou. Měli starodávný landauer, a také by se do jiného nebyli vešli, neboť jely s nimi obě dámy a obě dcerušky, a jak se to všecko v kočáře uvelebilo, bylo záhadou.

Jak před zámkem vystoupili, bylo hned hlučno, obě děvčata byla plna smíchu a rozběhla se po parku hledat terakotové srnky a pídimužíky. Maminky měly hodně práce, než je našly, a pak se celá společnost ubírala po schodišti do prvého patra, kde už stál doktor Doudlebský s Helenou, vítajíce obvyklými frázemi své hosty. Zato Helena se od srdce vítala s panem farářem, který ji políbil na čelo a nazval ji svou »zlatou jiřinkou«. Byť farář Kynčil odborníkem v pěstování georgin, a bylo to velké vyznamenání, potituloval-li koho jménem své zamilované květiny.

A zatím co vcházeli do jídelny vkusně vyzdobené, ve které byly zataženy záclony a rozžaty lampy, nový dusot koní se ozýval z parku, a po chvíli další hosté vcházeli do zámku.

První chvíle vzájemných rozpaků záhy minula, obvyklá představování se odbyla, duše spřízněné se našly, a hosté se seskupili v malé hloučky, dělené aspiracemi společenskými. Kancelista Mrkvička vypravoval panu kontrolorovi prastarou anekdotu, jak kdysi na vojně napodobil věrně hejtmana, pokašlávajícího a zadrhujícího, jak nepozoroval, jak ho hejtman poslouchá, a jak tento mimický pokus odpykal pryčnami. Nikdo se mu nesmál, proto ho na-

padlo, že hodiny utíkají, a pospíchal do kuchyně, přesvědčit se o stavu »menáže«, jak tomu z vojny důsledně říkal.

Pak přišla babička, uvítána vřele s opravdovou pietou všemi, bez rozdílu stavu a stáří, a měla pro každého srdečné slovo na rtech. Za ní Lily, rozkošně vystrojená, s lehkým koketním výstřihem, zdobená tmavorudou růží ve vlasech, ale daleko více svým půvabem mládí. Děvčata z města, s kterými si před lety hrávala, ji obklopila s nucenou družností, netroufajíce si jí už tykati, když tak najednou se chce povznésti nad ně a vkročiti v kruhy, o nichž ani v nejsmělejších snech se jim nezdálo.

A Lily byla sice srdečná, upřímná, ale styk s Rodenem a jeho zásady do jisté míry ochladily její vřelost. Podala všem ochotně ruce, ptala se jich na zdraví a na rodinu, vyslechla malé klípky, kterými se jí chtěly zavděčiti, ale cítily, že je mezi ní a jimi stěna neviditelná, kterou vystavěly kastovnictví s předsudkem. A takové stěny jsou silnější než z kamene a železa.

Doudlebský byl již netrpěliv, neboť baron Roden a baronka Vaniniová nedali se dosud viděti.

Konečně, silně už po osmé hodině, oznámil sluha příchod baronův a vše zmlklo, čekajíc na mladého muže, o jehož čistě aristokratické povaze se tolik vyprávělo. Vešel nerušeně, jistě, hodně nonšalantně, jako malý velmož, který ví, že mu musí býti holdováno. S lehkou úklonou přijímal fráze, jimiž představovaní se mu uváděli, tu a tam prohodil slovo, které ihned bylo zaznamenáno v paměť přítomných, a nemohl než usmáti se samolibě na konec, vida, jak

stále privilegia rodová vítězí nad hesly demokratismu.

Výstup byl docela divadelně připraven, neboť teprve když tyto ceremonie byly odbyty, zjevila se baronka Vaniniová jako víla z pohádky, oslňujíc svým vstupem všecky přítomné.

Oba příbuzní byli bez odporu pravými aristokraty — zevnějšku.

Baron Roden byl postavy prostřední, spíše vyšší, souměrně rostlý, a byť mu scházela pravá mužnost, jevící se nejen držením těla, ale především ušlechtilostí obličeje a rázností pohledu, přece imponoval svým unylým, blaseovaným pohledem, který se jen někdy dovedl oživiti, a to ještě nakrátko. Muselo se jednati o hře, o sportu neb milostných dobrodružstvích, aby jeho mdlé oči zazářily. Ale přes to bylo vše u něho vznešené, střih knírů a licousů, módní kravata, frak, účes, nehty, držení rukou a především mluva, vybraná, byť i ledabylá, milostivá, byť i někdy nesouvislá. A tak baronství zíralo nejen z brilantových butonů v náprsence, ale z celého jeho zevnějšku, a brodští občané do smrti, když se jednalo o baronovi tom či onom, měli pevně utvořenou představu. Baron Roden se jim stal osobou typickou.

Zcela jinak se presentovala baronka Vaniniová. Hlava hrdě vztyčená, záře brilantů, aristokratické držení těla — to bylo vše, co upomínalo na baronku. Ale nebylo u ní ani stopy po unylosti, blaseovanosti, sentimentalitě. Její obličej zářil zdravím, černé oči sršely jiskry, pohyby její byly při vší eleganci rázné, energické. Byla v Čechách narozena, z matky Češky, chudé, ale staré české šlechty. Ovládala také český jazyk znamenitě, daleko lépe než její sestře-

nec. Ale po otci byla Vlaškou, temperamentní, bujnou, výbojnou, zvyklou podrobovati vše své vůli, vítěziti a neustoupiti.

Byli tedy všichni, a když bylo představování úplně odbyto, odebralo se panstvo do jídelny. Na doktora Maxu nevzpomněl přitom nikdo . . .

Ale nebylo tomu tak. Helena odvolávajíc se na své povinnosti hostitelské zůstala vzadu a ohlížela se stále ke schodišti, vzpomínajíc na něho. Však tu již přicházel klidně a divil se, že dosud nezasedli ke stolu.

»Čekali jsme na paní baronku,« pravila Helena. »Budete nucen nyní za trest svého opoždění vésti mne ke stolu.«

»Trest je mi tak sladký, že dobrořečím svému opoždění,« pravil galantně, ale Helena dobře cítila, že podobné běžné poklony jsou u něho pouhou ironií.

»Pospěšte si, abych vás ještě mohla představiti,« řekla, nutíc ho do salonu.

»Není třeba, slečno Heleno. Vklouznu nepozorován do jídelny, sednu si skromně vedle kancelisty Mrkvičky a budu poslouchati jeho válečné příběhy. A bude-li možno, přikrčím se k panu faráři, se kterým si trochu zafilosofujeme a se pohádáme.«

»Ne, trest váš dnes nemá konce. Víte, komu budete sousedem?«

»Mohu-li věřiti své hvězdě, tedy vám.«

»Ano — ale je mi nevolno, slyším-li vás takto mluviti. Fráze, skoro banální, poklony krásně vystřižené z galanthoma — z úst doktora Maxy, opovrhujícího vším šablonovitým, všedním, podprůměrným!«

»I slunce má své skvrny, a tím více tvor křehký,

jako doktor Maxa. Byl poctěn pozváním k hostině, musil tedy odložiti medvědí kůži, místo ní obléci frak, místo jakobínských sentencí se naučiti poklonám z doby Filipa Orleánského a vzíti na sebe dokonce přívětivou tvář, neboť kdož ví, neuloví-li dnes třeba protektora k své petici o místo městského lékaře.«

Helena zavrtěla podivem hlavou nad touto bohopustou ironií, ale vtom již vcházeli za ostatními do jídelny, kde nastal hlučný šum uváděním na místa.

Jídelna, vyzdobená jednoduchou, ale jemnou nádherou, byla velký sál o šesti oknech, vedoucích do parku, k západu: měla podobu velkého obdélníku, jenž byl na druhé straně od vchodu zakončen ohromným krbem ve slohu degenerovaného baroku.

Řada spojených stolů vyplňovala skoro úplně sál. Ohromné kytice v terakotových vázách, podnosy s ovocem a cukrovím oddělovaly obě řady hodovníků tak, že každý byl vlastně odkázán na své sousedy.

Babička s oběma aristokratickými hosty usedla na stranu u krbu, na druhou doktor Doudlebský s honoracemi z města. Chtěl tak oba mladé lidi oddáliti od všetečných měšťáků, zatím co opět babička chtěla míti na očích svou Lily, aby vypozorovala konečně stav jejího srdečka.

Doktor Maxa měl skutečně místo málo závidění hodné. Seděl zrovna proti dveřím, jimiž přicházeli sluhové s mísami, a kdyby byl býval labužníkem jako Mrkvička, byl by zažil mnoho smutku. Mísy došlé s obou stran byly zbaveny nejlepších kousků — ale Maxa byl poslední, který by si toho všímal. Zato měl proti sobě svého milého pana faráře, vedle sebe slečnu Helenu po pravici, po levici pak dámu, kterou

docela dobře mohl snésti, paní Kotrbovou, manželku starosty z Brodu, řezníka, stejně poctivou a přímou jako její muž. Ale vedle toho měl rozhled po celém sále, a kdož ví, nespřádal-li hned při svém vstupu zločinné plány k ironické novelce, jak na něho prozradila paní Sýkorová.

Nemohl si také odpustiti, aby nepozoroval barona Rodena sedícího po pravé straně babiččině a vedle něho Lily, zářící zrovna nezkroceným půvabem mládí a života v plném rozpuku. Dlouho, několik minut snad, spočinuly zraky jeho na tomto obraze, který se svými přirozenými, živými barvami tak odrážel od svého fádního okolí ... A teprve oslovení Heleny, nabízející mu polévku, kterou již podával sluha stojící vzadu, přivedlo ho zpět do střízlivé skutečnosti.

Zarazil se sám nad touto slabostí a umínil si pevně, že v tu stranu se více nepodívá. Však tu již farář Kynčil, rád, že postřehl doktora ve slabé chvíli, přes chvalný zvyk mlčeti při polévce učinil první výpad.

»Nepřístupný doktůrek se obdivuje kráse?« zvolal vesele, lově na druhé straně svou zamilovanou pochoutku, jatýrka kuřete.

»Krása je nekonečná a věčná,« odpověděl Maxa. »Nezdá se vám býti paní Sýkorová krásnou?«

Vděčný pohled Helenin byl mu odměnou. Skutečně, paní Sýkorová si přes svých šedesát let zachovala tolik krásy a přirozeného půvabu, zvýšeného dobrotou srdce, citem a inteligencí, že vévodila celému okolí, nevyjímajíc ani baronku Vaniniovou, které ovšem doktor pro své sousedy neviděl.

A tu se již rozpředl drobný guerillový boj mezi oběma filosofy, přes stůl a přes stříbrný podnos s malinovými jablky, který trval přes výborného

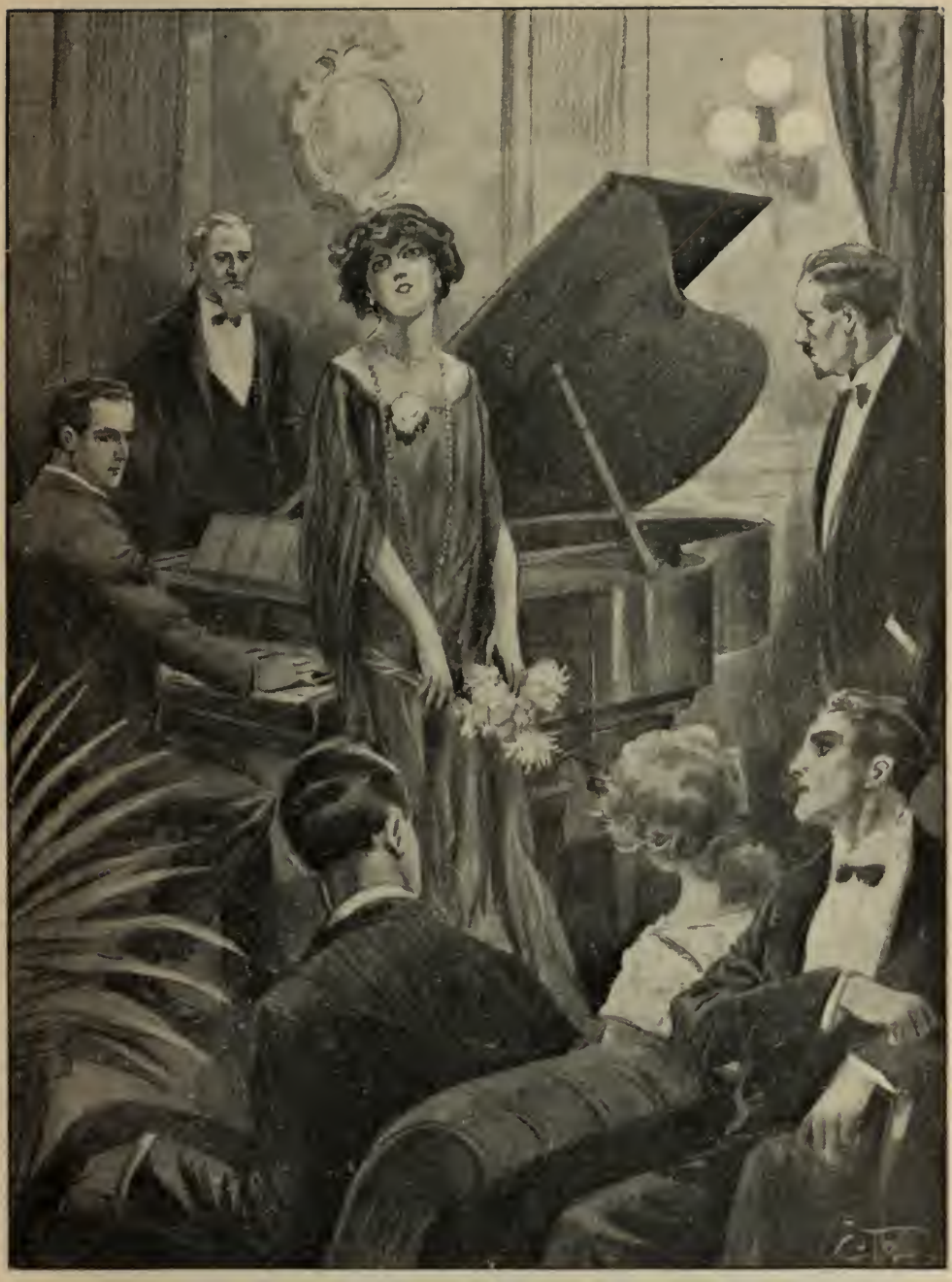

Vášnivé bizarní zvuky »Carmen« perlily se z hrdla krásné ženy... (Str. 93.)

candáta na másle a garnýrovanou hovězinu. Pan farář horoval pro ideální krásu mystického středověku, nalézaje ji v naivní fantasii Leonarda de Vinci, Tiziana, Caravaggia, Caraccia; Maxa viděl vrchol krásy v antice a citoval jména Apelles, Zeuxis, Parhasios. Byli snad jediní, kteří se bavili nenuceně. Na levé straně se pěstovala místní politika, hovořilo se o záležitostech okresních silnic a prodeje dříví z obecního lesa, napravo, kde převládaly dámy, přišly na řadu služky, toalety a nepřítomné dámy, kterým znělo jistě v uších. Roden zachoval vznešené mlčení, obraceje se jen chvílemi uctivou poklonou k babičce za výborný arrangement hostiny neb lichotkou k Lily, které však to nebylo už nové. Baronka Vaniniová byla skutečně v rozpacích, co mluviti, neboť drobné zájmy malého města jí byly cizí, a babička Sýkorová, stále dohlédajíc na pochod hostiny, byla příliš zaměstnána, aby se jí mohla stále zabývati.

Ale během doby se přece hovor rozproudil. Dobrá vína vykonala svou povinnost, a kancelista Mrkvička, nastavuje stále a stále svou číši sluhovi, nemeškal kredencovati výbornou — aspoň se tak domníval — anekdotu, jak kdysi na vojně vypili brčkem celé vědro vína, určené pro pana majora, a dolili to vodou, a jak pan major na to nepřišel, ač jistě z účinku vína to poznati musil, jako nyní každý na Mrkvičkovi poznával, že víno je silnější než jeho tělesná konstrukce. Na pravém křídle se mezi dámami rozpředla tuhá debata o tom, je-li fialový plyš vhodnou ozdobou pro šedé hedvábné šaty, nad kterýmž barbarským spřežením barev baronka Ela útrpně odhrnovala své rudé rtíky.

Pan farář zatím skončil polemiku o antickém krásnu a začal škádliti Helenu, která se při tom všem nudila, neboť neuznávala ani klasicismus Zeuxidův ani pietistický idealismus Tizianův ani dokonce naivitu Rubensovu. Ráda by byla vešla v půtku pro syna české země, umělce markantních rysů, osobitosti nedoceněné, Jeneweina, ale chyběla jí logická souvislost a poznávala, jak ten prostý, vesnický farář a zneuznaný lékař chudiny stojí vysoko nad ní.

Ale hodiny ubíhaly, po zvěřině přišly lahudky, různé sladkosti, které dovedly jen dámy oceniti, stolní vína byla nahrazena těžkým oportem. Všude bylo živo, veselo, a společnost nadobro zapomněla, že se sešla vlastně k vůli aristokratickým hostům. Bavila se mezi sebou, probírajíc všední své příběhy, a oba vzácní příslušníci vyšší kasty seděli tu opomenuti, bavíce se mezi sebou a poslouchajíce podivné stesky maloměstské honorace, která ve své minuciésnosti šla až k důležitému rozhovoru o kolíčcích na prádlo.

Konečně to postřehl Doudlebský, vyrval se z drápů lokální politiky a povstav pronesl přípitek hostům, který byl všemi nadšeně opětován. Kancelista Mrkvička se dokonce odvážil přiťuknouti si s panem baronem, o čemž bude celý okresní soud po několik týdnů v napjaté pozornosti udržován, a počal vyprávěti neodolatelnou anekdotu o jednom soudci, který měl pět dcer a žádného syna. Bohužel zapomněl na pointu tohoto krásného příběhu, a aby oživil svou paměť, zaléval ji novými dávkami vína, po nichž se nevzkřísila k nepochopitelné lhostejnosti všech.

Ale v tu dobu byla hostina skončena, baron Roden se poděkoval stručnými slovy za přívětivost hostite-

lovu, akt, od něhož si hosté tolik slibovali, byl skončen, a nastala volná zábava, jak praví programy — opravdu volnější, při níž se klubko historie počalo vlastně rozmotávati.

X.

ELA.

Byl krásný letní večer, na hluboké obloze zářilo na tisíce hvězd. Krásná krajina pojizerská oddychovala těžce ve spánku, Jizera v dáli šuměla, bijíc do balvanů řečiště. Sluhové otevřeli dokořán okna salonu, vůně růží a jasmínu vpadla do pokoje.

Jakmile se uvolnila etiketa, odvážila se městská honorace k baronovi, vyptávala se ho uctivě na vzácné zdraví a sdělovala se s ním o své bolesti. Lily byla obklopena záhy dámami, obdivujícími se hlučně nádherné toaletě, pan farář si vybral vonné trabuko a odešel na terasu holdovat bohyni Nicotině. V koutech salonu a jídelny, ze které byly vyneseny stoly, se utvořily hloučky, debatující přitlumeným hlasem, a Doudlebský, jako pozorný hostitel, chodil od skupiny ke skupině, aby udržoval náladu.

Tu si všiml, že baronka Vaniniová sedí na pohovce sama. Nebylo divu. Každý se ostýchal baviti se s touto hrdou kráskou, která byla všem tak cizí, rodem i duchem, a i babička byla nucena ji opustiti.

Chvíli na ni hleděl, a podivné myšlenky mu vířily hlavou. Nemá sice daleko do padesátky, ale je statný muž, jeho jméno má zlatý zvuk — což má býti odsouzen proto, že záhy ovdověl, k samotě až do smrti? Myšlenka jednou vzniklá rostla jako kouzelná květina fakirova. Probíral rychle možnost tohoto spojení. Na jeho straně ovšem by tomu vadily děti. Ale o těch bude v nejbližší době rozhodnuto. Lily se vdá,

Helena snad také — Doudlebský dobře pozoroval, jak si váží doktora Maxy — Jindřich odejde do ciziny za studiem. Bude tedy sám, a babička nebude míti přece práva stavěti se proti jeho štěstí...

A bylo by to štěstí opravdové... Ela je krásná, nádherná žena, docela jiná, než byla kdysi jeho Mánička, prostá, skromná, tichoučká. Jak by se povznesl po boku této ženy! Jaký podnět k práci by mu dala! Ne, bylo by to hříchem, kdyby nechal minout tuto příležitost!

Tyto úvahy trvaly pouze několik okamžiků. Pak se rychle přiblížil k baronce a požádal ji, aby s ní směl sdíleti společnost.

»Uspokojil vás dnešní večer, milostivá?« pravil sedaje k ní na taburet.

»Zajisté, ačkoli —« nedopověděla, potlačujíc zívání.

»Byl bych nešťasten, kdybyste se snad byla nudila...«

»Bohužel, je tomu tak, nemám-li lháti,« odpověděla s nuceným úsměvem. »Promiňte, pravím-li vám jako hostiteli nepříjemnou pravdu, ale vy sám znáte své sousedy lépe než já. Nenudíte se nikdy s nimi?«

»Vaše slova obsahují trpkou pravdu. Nejsem také zvyklý maloměstským poměrům. Mám jiné cíle, jiné aspirace. Věřte, závidím často těmto lidem, kteří jsou tak šťastni, tak spokojeni ve svém úzkém okruhu.«

»A vy jste — nespokojen?«

»Rozhodně.«

»Co vám schází? Znám vás pouze z vypravování brantrancova, ale vím, že jste bohat, máte znamenitou praksi, velkostatek, kancelář vám mnoho práce

nedá, máte roztomilé dítky, jste funkcionářem četných korporací — čeho si žádá vaše srdce? — Co proti tomu mám říci já, osamělá žena?«

»Vy — osamělá?«

»Více než se domníváte. V kruzích, ve kterých jsem domovem, jsem obletována muži a nemohla bych si tedy naříkati na nedostatek zábavy ... Ale co znamenají tito muži pro mne? Jsou to prázdné hlavy, mělcí hejskové, kteří dovedou mluviti pouze o zábavách a o sportu — a vy mne snad přece nepokládáte za vyfintěnou loutku?«

Vycítil trpkost a vzdor z tohoto stesku a chtěl použíti vhodné příležitosti.

»Milostivá paní, hovoříte-li tedy o své osamělosti, dovolíte, abych směl vám dáti otázku, snad indiskretní?«

»Mluvte jen, milý doktore. Vidíte, že jsem sama začala odhalovati své rány.«

»Proč se nevdáte, milostivá?«

»Kdo vám řekl, že na to nepomýšlím? Ale byla jsem vdána již jednou a vím, že manželství, má-li býti ochranou ženy, musí býti něčím více než spojením zájmů. Jako nezkušené děvče, osmnácti let, chudé a nesmělé, vdali mne za boháče, kterému se ve mně zalíbilo. Ohromné bylo mé štěstí — ale trvalo pouze několik měsíců. Poznala jsem, že nádhera, bohatství, přepych není vše, a že člověk musí míti daleko, daleko více, má-li býti aspoň trochu šťasten. A pak — pak jsem ovdověla a nyní, samostatná, zralá k požívání života, chci se vdáti jen tehdy, najdu-li muže, kterého bych mohla milovati z plného srdce, celou duší svou, celou touhou bytostí — nenajdu-li toho, pak klidně budu nositi vdovský čepe-

ček. Chápete nyní, proč se nudím? Chápete, proč jsem osamělá?«

Ano, pochopoval ji úplně a cítil dobře, že akcie jeho klesají. Mohl by on, muž skoro padesátiletý, zkornatělý ve své kanceláři, v honbě za penězi a slávou, vyplniti hlubokou duši této ženy?

Ale přece se nevzdával naděje. Ženy jsou nevyzpytatelné, a největší idealistky ustupují od svých snů.

Projevil proto svůj souhlas s jejími názory, odsuzoval ženy bez ducha a egoistky, ale ona cítila, že jsou to plané fráze, a pohlédla naň způsobem tak ironickým, že mu další řeč uvízla na rtech.

Aby zakryl své rozpaky, požádal ji, aby něco zazpívala. Byla to trochu odvážná žádost vůči dámě tak výlučné, která se nudí, aby bavila jiné. Ale Ela přijala tuto nabídku, aby trochu aspoň zrušila své osamocení.

»Mileráda,« pravila, »ale nevím, zdali to bude možno. Znám sice celou řadu písní, ale nemám s sebou jediné noty. A kde najdeme doprovazeče, který by mne dovedl doprovázeti zpaměti! Bylo by to velmi obtížno i z not!«

Bylo to pravda, ale doktor vida, že jí byl návrh vítán, se nevzdal naděje.

Vzal si dovolení, aby se mohl vzdáliti, a šel hledat pianisty. V zástupu hostí byli ovšem někteří, kteří ovládali klavír více nebo méně, někteří projevili ochotu doprovázeti zpěv, ale jejich horlivost okamžitě zchladla, když se dověděli, že mají doprovázeti zpaměti a k tomu dámu takových aspirací. A přece byli by všichni tak rádi slyšeli paní baronku.

»Ach, pane doktore, vždyť vy také hrajete kla-

vír!« zvolal Doudlebský, náhle přikročiv k Maxovi, který stál pohodlně v stínu rododender a pozoroval tento shon.

»Kdo vám vyzradil tento můj hřích?« pravil Maxa se smíchem. »Doví-li se toho Brod, budu musit účinkovat zdarma o všech zábavách a přijdu o praksi.«

»Řekla mi to kdysi Helena, ale dnes nám odříci nesmíte. Paní baronka chce zpívat, a není nikoho, kdo by ji zpaměti doprovázel, a vy, všeuměl —«

»Děkuji za poklonu. Praví-li ji advokát, je to nebezpečné. Neříkám, že nikoliv, je ovšem otázkou, dovedu-li náhodou doprovázeti píseň, kterou má paní baronka na mysli.«

»To ovšem nevím,« zvolal Doudlebský, chytaje se nalezeného stébla. »Ale zajisté se dorozumíte. Snad se najde píseň, která vám bude oběma známa. Dovolíte, abych vás představil?«

»Zdá se, že už je souzeno, abych si dnešní večeře perně zasloužil. Já demokrat čistého zrna doprovázeti baronku!« vzdychl si komicky Maxa a dal se s Doudlebským k baronce.

Ta s humorem sledovala počínání Doudlebského a když se konečně objevil, vleka s sebou nalezeného pianistu, byla přesvědčena, že vyslídil některého lesního adjunkta nebo berního příručího, který bude týrati svěřený nástroj k zoufalství a potiti se, aby ji dohonil v tempu.

Po chvíli však stál před ní mladý elegantní muž, který se svými pohyby a držením těla tak prospěšně presentoval a svým výrazným, oduševnělým obličejem prospěšně lišil od svého okolí.

»Maxa,« představoval se prostě baronce.

»Doktor Maxa, oblíbený lékař a přítel našeho do-

mu,« doplňoval Doudlebský. »Pan doktor projevil ochotu doprovázeti paní baronku na klavíru, bude-li ovšem znáti píseň, kterou paní baronka má na mysli.«

Baronka stála tu chvíli nepohnutě, hledíc pevně na tento obličej. Zdálo se, jako by ji přímý pohled doktorův zrovna fascinoval. Konečně se přemohla, vztyčila hlavu a pravila tiše:

»Znáte, pane doktore, Gounodovu »Píseň jara«?«

»Velmi dobře, milostivá paní.«

»Dovedete ji doprovázeti zpaměti?«

»Pokusím se o to. Přejete si, milostivá paní, v D dur?«

»Je vám to snad jedno, ve které tónině?«

»Úplně. Píseň tu znám znamenitě a transponuji ji bez obtíží.«

»Ale pak jste výborný hudebník . . .«

»Jste příliš laskava, milostivá paní. Stačí pouze udati mi tempo, a jsem vám k službám.«

Odstoupil ke klavíru, aby zvedl desku, a Doudlebský podal baronce rámě. V malé chvíli byla společnost zpravena o improvisovaném koncertě, a vše se hrnulo do salonu, kde stála již baronka s Maxou u klavíru, udávajíc mu po paměti místa, kde si přála zrychlení. V prvé řadě přichvátal baron Roden s Lily, sluhové přinášeli sedadla a taburety, rozestavovali je do půlkruhu pro dámy, pánové tvořili za nimi stěnu, tu a tam nepříliš pevnou, a Mrkvička hleděl honem udati předpotopní anekdotu, jak vojáci stěhovali panu majorovi klavír a vyndali vnitřek, který došel na místo v hrozném stavu. Ale nikdo ho neposlouchal. Všichni byli napjati poslechnouti tak zajímavé dueto, a Maxa najednou počal

býti důležitou osobností, neboť doprovázel paní baronku, a to dokonce bez not.

»To dovedou jen velcí virtuosové,« pronesl své mínění okresní hejtman, který hrál doma na citeru a byl proto pokládán za odborníka, a společnost, která to slyšela, byla najednou hrda, že má takového slavného muže ve svém středu.

Však již zazněly prvé akordy znamenitého nástroje Erardova. Nastalo ticho, a zraky všech byly upjaty na baronku, která stála u klavíru, pohrávajíc si nervosně vějířem.

Byla vzrušena více, než chtěla doznati. První tóny jásavé písně Gounodovy se jí linuly z hrdla dosti stísněně, ale záhy byla ve svém živlu. Výborný doprovod Maxův ji přímo nesl, přiléhaje nejen k rázu skladby, ale zrovna ji nutě do vroucnosti a zdvihu. Již po prvních větách cítila, že pianista hraje vší svou duší, přenášeje poetickou skladbu v tóny. Bez váhání se přimknula k tomuto podání, rázem se vžila v nadšení, jež Maxa s takovým pochopením dovedl vtěliti ve svůj doprovod. Obojí výkon splynul v jednolitý, umělecký celek, a podařilo se tomuto dílu společnost zvyklou na diletantské výkony venkovských koncertů přímo uchvátiti. Když skončili, strhl se se všech stran potlesk nejen frenetický, ale také upřímný, a baronka byla přímo obklopena nadšenými gratulacemi.

Přijímala je chvíli s úsměvem, ale pak se obrátila k Maxovi, který seděl dosud u klavíru, pohrávaje si klávesami, a pravila hlasitě:

»Gratulujte v prvé řadě panu doktorovi. Bez jeho krásného doprovodu nebyla bych svedla nic.«

Doktor povstal, aby se němě uklonil, ale obratně

se koncentroval za klavír, aby nemusil podávati ruce gratulujícím.

Přitom pohlédl na Lily . . .

Seděla na taburetě, mlčky, neúčastníc se výlevu nadšení, a u ní stál s rukama založenýma baron Roden.

Stín nevole přelétl tvář Maxovu, když pohlížel na tento pár, který si měl zanedlouho cele náležeti. A tu se setkaly zraky jeho s pohledem Liliným, a doktor se zarazil nad tímto pohledem mladých očí, který mu byl cele neznám . . .

Avšak společnost doléhala bouřlivě na pokračování a Maxa se musil dohodnouti s baronkou.

»Co mám zpívat?« pravila mu tichým, důvěrným tónem, jako by byli staří známí. »Znám mnoho písní, ale v tom okamžiku . . .«

»Společnost uvítá ráda něco melodického a efektního. Směl bych snad navrhnouti »Habaneru«?«

»Znám ji dobře, ale bude mi nízká . . .« odpověděla baronka.

»Transponuji ji o dva tóny,« pravil Maxa.

»Tedy dobře. Počněme!

Společnost se znovu usadila a vášnivé, bizarní zvuky »Carmen« se perlily z hrdla krásné ženy, která mohla divokou cikánku svým temperamentem tak dobře interpretovati.

Nová bouře potlesku zahřměla salonem, a největší nadšení vzbudilo číslo další, které posluchačstvo přímo elektrisovalo. Z divoké »Carmen« se stala rázem prostá, snící Mařenka z »Prodané nevěsty«, a žalná, vroucí píseň o uprchlém snu lásky se vkrádala v srdce posluchačů.

Znova a znova naléhali na pěvkyni, aby pokračo-

vala ve svých výkonech. Dokonce Mrkvička byl již do té míry rozkurážen, že šel paní baronce vyslovit svůj obdiv a nabízel se těžkým jazykem, že »potom« sám zazpívá nějakou vojenskou píseň. Ale ani tato svůdná nabídka ji nezlákala, a společnost, vidouc nezbytí, se uchýlila znova do jídelny, kam došla nová zásilka vína pro pány a likérů pro dámy.

Maxa se chtěl poroučeti baronce.

»Vy již odcházíte?« pravila, a pohled černých, žhavých očí spočinul na něm.

»Musím, milostivá paní. Jsem lékařem, a časně ráno mne volá povinnost.«

»Nuže, sbohem. Ale než odejdete, slibte mi, že si ještě zazpíváme. Je to opravdu radost zpívati s takovým doprovodem.«

»Zahrnujete mne nezaslouženou chválou, milostivá. K tomu stačí trochu rutiny a . . .«

»Mnoho citu . . . A ten nemá každý. Jsem trochu Češka a trochu Vlaška, a oba národové mají hudbu v krvi. Dovedu oceniti pravé umění. Nuže — přijdete?«

»Dovolíte-li, milostivá, a dovolí-li . . .«

»Kdo?«

»Mé zaměstnání . . .«

»Je málo galantní, co mi pravíte. Ale podvolím se a doufám, že mi přece obětujete aspoň hodinku svého času.«

»Bude mi ctí . . .« pravil Maxa a odešel, ukloniv se.

Hleděla za ním dlouho, a bylo jí tak smutno kolem srdce.

Maxa se poroučel Doudlebskému, babičce a Heleně. Ještě někoho hledaly jeho oči. Ale Lily nebylo v saloně. Srdce se mu nějak trpce sevřelo.

Venku v předsíni se oblekl do svrchníku a chtěl již vstoupiti do chodby, když tu spatřil Lily.

Smekl klobouk a chtěl pronésti několik frází, když tu přiskočila k němu a chopila se jeho ruky.

»Jak krásně jste hrál!« zvolala vroucně.

»I vy, slečno Lily! Co jsem dnes slyšel frází!«

»Ne, to není fráze!« zvolala a nepouštěla se jeho ruky. »Kdybyste věděl, jak mi bylo při té písni! Ale nesmějte se mi, že jsem tak sentimentální. Malé Lily je opravdu do pláče!«

»Stalo se vám něco?« zvolal rychle a chopil ji za obě ruce.

»Ne — ne — nic, a přece . . . Doktore, chci s vámi mluvit. Rozumíte? Zítra dopoledne, ráno. Musím vám něco říci — musíte mi dát radu — nemám nikoho, kdo by mi rozuměl!«

»Poradím rád a upřímně!« zvolal doktor s vroucností u něho neobvyklou. »Kam mám přijíti?«

»Do »Huti« — asi v deset hodin. Všecko bude spát, a já potřebuji samoty a klidu přírody. Přijdete?«

»Přijdu.« pravil prostě a políbiv jí ruku sběhl se schodů.

Šel do Brodu pěšky a na záhybu silnice se zastavil, hledě dlouho na osvětlený zámek.

Bylo mu v srdci trpko, a zase tolik jásavých melodií se v něm ozývalo.

Komu as platil tento jásot?

XI.
DVA DÉMANTY.

Bylo silně po půlnoci, když otvíral Maxa dveře svého mládeneckého bytu v Brodě, a přece již v šest hodin ráno stál poloobležen u okna své pracovny, lokaje čerstvý, svěží vzduch, prosycený vůní fial a jasmínu. Jeho oko bylo mdlé, rysy obličeje strhány. Doktor nespal celou noc.

V jaké náladě se vrátil z Lužan! Jaká změť citů vířila jeho srdcem od té chvíle, kdy sběhl v horečném chvatu se schodiště zámku! Pohleděv naposled na osvětlená okna, za nimiž se dosud míhaly rozjařené postavy, hnal se jako šílený k městu, aby zapadl do pokojíku, ve kterém pracoval a snil. A vše, co ukrýval tak dlouho ve svém srdci, co násilně deptal, aby nepropuklo ve zhoubný plamen, vztyčilo nyní rázem hlavu a volalo jásavě, vítězně tichem noci: »Máš ji rád!«

A když se konečně poloobležen vrhl na lože, aby mezi stěnami, jež byly svědky jeho odříkání a smutku, našel trpce vybojovaný klid, padlo na něho břímě samoty. Sám a sám nesl tento balvan beznadějné lásky, který ho nezdolnou silou tlačil k zemi. Marno bylo volati po spánku ... Marno bylo volati na pomoc chladnou filosofii. Marno vztahovati ruce po mužné síle, která ho naučila odříkání. Valilo se to naň najednou jako jarní příval bystřiny, která se šíleným chvatem řítí s hor, přikvačí na bezbranného a strhává ho ve své chladné lůno.

Krise! Maxa znal tyto nervové záchvaty. Nyní sám byl nemocen, jeho duše byla v agonii, a jediný lékař, který ji mohl vyléčiti, byla Lily.

Ano, miloval ji od prvého okamžiku, kdy ji spatřil. Miloval ji plnou silou mladé, hrdé duše, silou muže, který dovede milovati jen jednou za svůj život a v té lásce vysníti všecky své sny a tužby. On, který si vytkl za jediný cíl práci a vědu, cítil v prvé chvíli, kdy stála tehdy před ním sotva vyrostlá z dětských střevíčků, s pelem mládí, v rozpuku jara, hýřící zrovna temperamentem nezkrocené duše, že krunýř zásad kolem jeho srdce puká. V jeho srdci zajásal skřivan první, velké, nekonečné lásky, a ta píseň mu na okamžik zjasnila obzor jeho života...

Ale jen na okamžik. Těžké, černé mraky se valily nad jeho hlavou.

»Čím jsi?« pravil mrak. »Chudý, nepatrný venkovský lékař, hájící stěží existenci.«

»Jsem muž a dovedu zápasiti!« odpovídalo jeho srdce.

»Ale ona je žena,« hřímal druhý mrak, »a každá žena je egoistka. Buď méně mužem, a doplň mezeru penězi.«

»Stanu se slavným,« odpovídalo srdce. »Budu pracovati! Vrhnu se do veřejného života! Krok za krokem budu postupovati po stupních slávy! Strhnu na sebe důstojenství, lásku lidu! Se slávou se dostaví bohatství! A až budu bohatý a slavný, položím jí vše k nohám, a její ruka spočine na mé hlavě!«

Ale mraky se valí dál, a drsný chechtot zní jako hřímání.

»Než toho všeho dosáhneš, bude dávno ženou jiného. Můj hochu, lidstvo se dělí a vždy bude děliti

na dvě kasty. Vyvolenou a pracující. Ty patříš ke druhé. V potu tváře, s krvácejícím srdcem budeš kráčeti za svým cílem a nikdy ho nedosáhneš. Jiný se stane jejím mužem, a ty se budeš opodál dívati na její štěstí.«

»Láska přemůže všecko,« ozýval se hlas v jeho srdci, ale — tiše, tiše . . .

»Láska!« pravila mračna. »Což tě ona miluje?«

A obzor se zakryl těžkými mraky, a slunko už nevysvitlo.

A od těch dob nosil Maxa svou tichou, ubohou lásku hluboko skrytou v srdci, a nikdo netušil, že se pod železnou maskou tohoto muže kryje tolik zklamaných nadějí. Jediné slovo, jež by prozradilo jeho city, nevyklouzlo z jeho úst. Stál proti Lily vždy chladný, nepřístupný, ironický. Rozumovými důvody hleděl potlačiti zbytky ohně, který pod popelem odříkávání dřímal. Říkal si: »Buď sobcem! Kdyby se i stala tvou, nebudeš s ní nikdy šťasten! Vy dva si nikdy neporozumíte! Její duch tíhne k rozkoši, k nádheře. Po boku tvém nebude spokojena. A kdyby ses pomocí jejího věna a vlivu stal bohatým a slavným, nebudeš ponížen?«

A hlasy tyto zvítězily. Klidně přijal Maxa zprávu o nastávajícím zasnoubení Lilině. Nikdo nepozoroval na něm nejmenšího vzrušení. Poddal se úplně svému osudu. Jenom jediné přání měl: aby se novomanželé odstěhovali z Lužan, neb aby jim sám mohl zmizeti z obzoru. Tak daleko jeho odříkání nemohlo jíti, aby zůstal kliden při jejich štěstí.

Byl sám sebou spokojen. Až do oné chvíle, kdy na něho čekala Lily v předsíni a s vřelými slovy na

rtech tiskla jeho ruku. Oheň tak dlouho tlumený náhle vybuchl a hořel plným plápolem.

Lily chce s ním mluviti. Co mu chce říci? Chce mu snad vyprávěti o svém budoucím štěstí? Chce ironií svou rozedrati jeho rány, sotva zcelené?

Nejistota budoucích chvil mu prodlužovala hodiny noci do nekonečna. Když se ranní svit dral okny do jeho ložnice, vstal s lůžka, pohroužil obličej do studené vody. Nervy se zatím utišily. Vůle zvítězila nad nerozhodností. Časně z rána vykonal obvyklé návštěvy nemocných a po deváté hodině byl zase doma.

Nejedl nic od večera. Číše koňaku ho posilnila. Před půldesátou se dal na cestu.

Byl zase skvostný den, jeden z těch, ve kterých příroda hýří svými půvaby. Na stromech, na nichž dozrávaly třešně, se nehnul ani lístek. Země oddychovala lehce, blaženě pod polibky slunce. Hmyz bzučel ve vzduchu, na polích bylo plno lidí. Tu a tam se ozvala dívčí píseň.

Maxa se rozhlížel se silnice po tomto ladném obraze. Před ním pestrý koberec polí a lučin, za ním stříbrný pás Jizery, vzadu lesnatá návrší, černající se v stínu. Zahnul na polní cestu vedoucí k lesu.

Před lesem se zastavil. Rozhlédl se znova po krajině, jemu tak drahé, i s tím lidem, se kterým dovedl cítit. Pochopil v tom okamžiku, že mu po zklamaných nadějích zbývá něco, co mu je s to zkrášliti pusté dny života: radost ze života.

Pak ho pojal les do svého chladu. Kráčel po úzké stezce dolů do údolí, až uzřel v úžlabině dřevěnou chatku staré Svobodové. A v té chvíli tušil, že v nejbližší hodině uzavře první kapitolu svého života, bouřlivou, neklidnou.

Lily seděla před domkem, jako před týdny, kdy ji tu zastal s Jindřichem. Měla román v ruce, a před ní stála vyprázdněná číška od mléka.

Pohlédl na ni plaše, jako by hledal na jejím obličeji stopy včerejšího rozrušení. Záleželo mu mnoho na tomto prvém okamžiku. Byl dobrým čtenářem v obličeji lidí a málokdy se zklamal. Ale zde snad přece nerozuměl. Lily tu seděla s usměvavým, skoro lhostejným obličejem, který ho až zarazil.

Při jeho příchodu položila knihu na stůl a podala mu ruku sotva se hnuvši s místa.

»Jak jste se vyspal?«

»Dobře, děkuji . . .« odpověděl suše. Kdyby to dítě tušilo, že k vůli ní po celou noc oka nezamhouřil!

»Spal jste na vavřínech!« zasmála se. »My po vašem odchodu jsme ještě tančili. Pan berní kontrolor sedl ke klavíru a otravoval nás Straussovými valčíky. Co jsem měla dělati! Artur tak rád tančí valčík, a já konečně také!«

Vyslovila tak důvěrně jméno svého ženicha, že se doktorovi poslední kousek modré oblohy potáhl černými mračny.

»Tančilo se na konec všecko!« pokračovala vesele. »I kancelista Mrkvička se rozhoupal a provedl paní soudcovou. Jsem jista, že jí při tanci vypravoval některou ze svých předpotopních anekdot. Jenom paní hraběnka Vaniniová netančila. Ohrnula svůj urozený nosíček nad touto plebejskou zábavou a uchýlila se do svých komnat, jak praví románová fráze. Haló, doktore, víte, co mne napadá?«

»Nuže —«

»že vy dva byste se k sobě znamenitě hodili.«

»My dva?«

»Ano. Vy a baronka. Oba horujete pro umění, filosofujete, cítíte se povznesenými nad nás nevědomce a v pravém slova smyslu nosíte nos vzhůru!«

»Pardon, slečno. Pokud znám svůj nos, nemohu mu dáti tak hanebné vysvědčení!«

»Oh, mlčte! Jste aristokrat jako ona. Baronka si zakládá na jmění, na rodu, vy zase na duchu, na inteligenci. Myslíte si, že jste něco více než celá ta maloměstská honorace, která u nás včera byla, a kterou jste oba nepokládali za rovnou sobě. Nemám pravdu?«

»Sotva,« odtušil klidně doktor. »Jsem sice hrd na to, čeho jsem si trpkou prací dobyl, ale nepovrhuji nikým. Každý má svůj horizont a hledá štěstí podle svého způsobu. Možno mu to míti za zlé? Nemá práva na to, aby si svůj život uspořádal podle svého názoru? Buďte jista, že nepohlížím na nikoho s patra, leda na toho, kdo je pyšný na to, co vlastně ničím není.«

»Hm — pravíte to tak přesvědčivě. Ostatně, to jsou věci mne se netýkající. Ale přece — vysvětlete mi, proč toužíte do Prahy!«

»Z touhy po neodvislosti, slečno. Zde jsem špatně placeným lékařem a ačkoliv nemám velkých potřeb, přece musím skoro celý den věnovati boji o existenci.

Podaří-li se mi uplatniti své vědecké práce a dostati se na universitu, třeba zatím jen za asistenta, budu se moci věnovati úplně vědě a tím dosáhnu cíle svého života.«

»A jiného cíle nemáte?« ptala se rychle.

»Nemám.« odpověděl pevně.

Chvíli bylo ticho.

»Víte, proč jsem chtěla s vámi mluviti, doktore?« pravila konečně Lily, listujíc nervosně knihu.

»Nevím a čekám, že mi to vysvětlíte.« odpověděl Maxa nutě se do klidu.

»Váš nepochopitelný klid mne rozčiluje!« vybuchla najednou Lily. »Doufala jsem, že můj úkol bude snazší.«

»Netuším, proč bych neměl býti kliden,« řekl doktor, ale chlad jeho slov byl vynucen násilím. »Nechápu, že bych mohl hráti nějakou sebe menší roli v rodině velkostatkáře Doudlebského.«

»Hm — a neptáte se ani, co vám chci říci?«

»Čekám na to, slečno. Je-li třeba otázky, zde jest: co vlastně zavdalo příčinu k této rozmluvě?«

Hleděla chvíli před sebe a pak pravila:

»Myslila jsem, že rozmluva mi poskytne nějaký úvod. Nejsem diplomatka a musím proto vpadnouti v prostřed věci. Pane doktore, je vaše srdce volné?«

»Otázka není tak jednoduchá, jak se zdá. Myslíte-li tím, jsem-li snad vázán nějakým slibem, pak mohu říci otevřeně: ne.«

»Vy tedy někoho milujete?« ptala se zvolna.

»Aspoň tak se tomu říká,« odpověděl, hledaje tón co možná bezstarostný. »Láska má sto definicí, a snad žádná se nehodí na cit, který mám v srdci.«

»Tedy se chladný doktor Maxa octl přece v síti Amorově?« zvolala polovesele, ale veselost tato nebyla upřímná.

»Naopak, slečno. Amor se octl tentokráte v síti doktora Maxy.«

»Jak to? Libujete si v mlhavých obrazech . . .«

»Věc je přec jasna. Ve slabé chvíli jsem dovolil, aby láska vklouzla do mého srdce, ale jakmile tam

byla, uzavřel jsem je sedmi zámky resignace, a nyní nesmí ven.«

»A způsobí-li tam revoluci?«

»Nezpůsobí. Je tam několik jiných zajatců, kteří ji přemohou. Je to předně hrdost, sebevědomí, odříkání, dále také sobectví, touha po svobodě a samostatnosti.«

»Podívejme se, doktor humanista stává se sobcem. Ale nechme těchto poetických frází a mluvme přímo jako staří přátelé. Jsme přece jimi?«

»Na mé straně aspoň přátelství nescházelo nikdy,« pravil Maxa vřele.

»Tedy opět výtka!« zvolala Lily, »Ale tu blahosklonně přehlédnu. Ale k věci. Jste tedy pevně odhodlán se neženiti?«

»Nepřisahal jsem na celibát. Člověk nikdy neví, kde na něho číhá neštěstí.«

»Odbýváte mne ironií, a já se stále nemohu dostati k jádru věci. Je tedy možnost, že by se našla bytost tak dokonalá, kterou by hrdý doktor Maxa učinil vládkyní svého srdce i se všemi city v něm uvězněnými?«

»Zajisté, ale dokonalost vylučuji. Dokonalá žena by mne převyšovala o celou hlavu, a toho bych nesnesl.«

»Co žádáte tedy od ženy?«

»Především, aby byla ženou. To ostatní je mojí starostí!«

»Aby byla ženou..... Zase nějaký vtipný bon mot... vysvětlete mi to blíže!«

»Vysvětlím několika slovy. Základní rys ženy je něha, odevzdání, láska, obětavost. To je, co sype pel ženství na ženu. Schází-li to, pak se ze ženy stává

mužatka. Nemusí jezdit na koni, píti šampaňské a kouřiti cigarety. Bohužel si naše ženy usilovně stírají pel ženství se své duše. Hlavní cíl jich života je sobecké pohodlí, zplošení ducha, vymezení zájmů. Našel-li bych pravou ženu, zdobenou opravdovým ženstvím, ženu ducha a srdce, pak té ženě, kterou jsem uzavřel v pancéřovou síň svého srdce, vystavím ze tklivých vzpomínek pomník a požádám druhou za její ruku.«

»Bez lásky?«

»Láska má sto definic a také sto fází, jak výše citováno. Láska k takové ženě by se skládala z úcty, vážnosti, přátelství a porozumění, a tyto čtyři součástky bez odporu dají nerozborný cement manželství. Jak pozoruji, octl jsem se v zedničině. Nyní snad, jak doufám, jste našla úvod k svému rozhovoru.«

»Jdu zvolna, ale jistě k cíli. Poslouchejte, doktore, já bych vás tak ráda viděla ženatého!«

»U živého boha! Z vás se stala zprostředkovatelka sňatků!«

»Ale bez honoráře . . .!« zvolala se smíchem.

»A proč vlastně máte na tom takový zájem, abych pozbyl svobody?«

»Můj zájem je trochu příbuzenský . . .«

»Snad nechcete, abych si vzal babičku! Je to dáma, před kterou mám opravdovou úctu, ale . . .«

»Nežertujte, doktore. Babička je světice, miluje a trpí . . .«

»Promiňte, proud řeči mne unesl. A tím více mne těší, že i vy, svéhlavička v novém, zhoršeném vydání, uznáváte cenu této velké ženy.«

Hovor rázem pozbyl ironického spádu.

»Děkuji vám. Je to, tuším, prvé uznání mé nepatrné osoby s vaší strany. Řekla jsem tedy, že bych vás ráda přiženila do příbuzenstva. Vidíte, že hraji s otevřenými kartami. Ale zbývá — Helena. Co o ní soudíte?«

»Slečna Helena je žena vzácných vlastností. Muž, kterému podá svou ruku, bude jistě šťasten . . .«

»Těší mne, že i její cenu uznáváte. A netoužíte sám po takovém štěstí?«

»Kladete mně choulostivé otázky. Proč mám zrovna já bažiti po tomto štěstí, na které jsem nikdy nemyslil?«

»Snad ze skromnosti. Helena má všecky vlastnosti, které od ženy požadujete. Má srdce, ducha, inteligenci, horuje pro vše dobré, vznešené. Je oddaná, obětavá —«

»Buďte ujištěna, slečno Lily, že plně uznávám dobré vlastnosti slečny Heleny a že si jí hluboce vážím. Ale nepomyslil jsem na to nikdy, abych se snad stal jejím manželem . . .«

»A nechcete na to ani příště pomýšleti?«

»Řekněte mi, slečno, upřímně: ví vaše sestra o této rozmluvě?«

»Ani slova. Také nedala nikdy na jevo, že by si toto spojení přála. Já sama jsem připadla na tuto myšlenku, pozorujíc vás oba. Mám Helenu tolik ráda a vím dobře, že k vám hledí jako k svému ideálu. Je to snad indiskretní, co pravím, ale pravdou je, že jsem zachytila často její vřelý pohled, platící vám. Nemýlím se v ní. Není schopna klamu. Srdce její je hluboké, ale jasné jako horský pramen. Spojení vás obou bylo by ideální, a já byla bych

upokojena, vidouc, že sestra, kterou tolik miluji, došla také svého štěstí.«

»Vy tedy budete šťastna sňatkem s baronem Rodenem?«

»Doufám,« pravila, sklonivši hlavu. »Myslíte, že tomu tak nebude?«

»Nepřemýšlel jsem o tom . . .« odpověděl vyhýbavě. »Ale ukončme rozmluvu ohledně slečny Heleny. Je-li tomu tak, jak pravíte, a chová-li slečna Helena ke mně city, o jichž vzbuzení jsem se nikdy nepřičinil a jež jsou jenom s to zvýšiti mou úctu k ní, pak bude dobře, uspíším-li svůj záměr a zmizím-li s obzoru.«

»Co chcete učiniti?«

»Uskutečniti své dávné přání a dostati se do Prahy. Snad se mi podaří dosíci docentury, snad nikoli, ale existenci tam přece najdu. Důvěřuji vám, že se Heleně nezmíníte nikdy o naší rozmluvě . . .«

»Buďte bez starosti. A nyní musím domů. Doprovodíte mne?«

»Milerád, až na kraj lesa. Pak musím do Skalska.«

»Přijímám váš průvod s tímto negalantním omezením. Pojďme —«

Kráčeli spolu mlčky po úzké stezce. Každý z nich se zabýval svými myšlenkami. Oba cítili, že je něco mezi nimi nevysloveno, něco, co oba tlačí na duši a co se musí vybouřit. A přece jakási nerozborná stěna stála mezi nimi, a žádný z nich netušil, že tato stěna je tvrdost jejich povah.

Konečně vyšli na návrší a kráčeli úzkou vozovou cestou, pokrytou spadlým jehličím.

Lily první přerušila mlčení.

»Doktore,« pravila, a tón její řeči se stal zrovna přátelsky důvěrným, »řekněte mi . . .«

»Nuže . . .«

»Kterou ženu vlastně milujete . . .?«

Zarazil se nad touto větou a tázavě na ni pohlédl.

»Jste tak zvědava?«

»Proč bych nebyla? Zvědavost je přece nevyhnutelnou součástkou ženy. Řekněte mi to, prosím vás . . .«

Neodpovídal a hleděl na ni stále, jsa ve zřejmých rozpacích. Její slova zněla tak vřele, tak přítulně, její oči zářily zcela jinak, než při chladné rozmluvě tam v lese.

»Nechcete mi to říci — to není hezké od vás. Budu tedy hádati, smím?«

Zastavila se, položila mu ruce na ramena a hleděla mu tak vřele do očí . . .

Maxovi se točila hlava. Všechny jeho zásady, veškeré pevné odhodlání mizelo před touto vřelostí slov a pohledem temných očí. V jeho nitru to jásalo a volalo: Sevři to sladké dítě v náručí a vlíbej na růžová jeho ústa odpověď: Ty jsi ta, kterou miluji! Ty jsi ta, kterou nosím v srdci, kterou zbožňuji k šílenství a pro kterou tolik trpím! —

Snad pozorovala jeho rozechvění, neboť ho chopila za ramena a stojíc těsně u něho zírala mu pevně do očí.

»Budu tedy hádati, ale nepokoušejte se zapírati. Poznám to na vašich očích. Tedy počnu. Je to baronka Ela?«

Doktor se ani nepohnul. Věděl, že musí sebrati veškeré své síly, aby nepodlehl a neučinil se směšným.

»Paní baronka je dáma, která skutečně může přivésti srdce muže do varu. Ale . . .«

»Rozumím tomu »ale«. Tedy ani baronka vám nestačí, nádherná kráska, hýřící temperamentem, hluboce založená. Doktor Maxa je opravdu aristokrat.«

Mlčela chvíli a pak řekla tiše:

»Jsem to snad já? . . .«

Věta tato slétla tak lehce s jejích rtů jako ptáče s větvice bezu.

Slova její nezněla laškovně, ale oddaně a vřele. A Maxa, který tuto chvíli byl blízek šílenství, vida před sebou bytost, kterou zbožňoval, kterou si představoval v těchto několika okamžicích, jakým štěstím by ozlatila život jeho, Maxa — podlehl . . .

»Ano . . .« zašeptal, a jeho zraky zvlhly, ramena se vztáhla po Lily a objala její hlavu . . .

Stáli tak několik vteřin proti sobě, a tato chvilka se zdála Maxovi věčností.

Ale Lily se náhle vyvinula z jeho objetí, odstoupila několik kroků a vypukla ve zvonivý smích. Doktor zděšeně ustoupil.

»Milostná scéna!« zvolala v řehotavém smíchu. »Improvisace v lese! Komedie v jednom aktu! Rrrrbum, slavné obecenstvo. Přeslavný doktor Mathaeus — pardon, doktor Maxa, zapřisáhlý nepřítel všech žen a čekatel slávy vědecké, bude vyznávati malé Lily lásku! Račte vstoupiti, pánové! Vstupné žádné, vojsko polovic!«

Za této bizarní řeči, prorývané smíchem, našel Maxa dosti času, aby se vzpamatoval ze svého opojení. Poznal najednou, že v té chvíli hrál úlohu šaška, sloužícího pro obveselení slečny ze zámku.

Jak lehko mohl vpadnouti do téhož veselého tónu,

prohlásiti, že hrál rovněž komedii, ale příčilo se mu ustoupiti. Věděl dobře, že Lily nahlédla hluboko do jeho srdce . . .

Vztyčil se a vztáhl ruku proti ní, dosud se smějící. Ustala ve smíchu, viděla, že je uražen. Jeho čelo se svraštilo, ústa sevřela k trpké odpovědi.

»Slečno Lily,« pravil vážně, a každé jeho slovo dopadalo na ni jako dýka jistou rukou vržená. »Zahrála jste se mnou nedůstojnou komedii. Ano, miloval jsem vás až do této chvíle, miloval jsem vás plnou silou mužného srdce, které neprodává svou lásku za hmotné výhody, ale pokládá ji za největší dar, který může dáti ženě. Víte dobře, že jsem se jediným slovem neprozradil, věda, že láska má není opětována, víte, že jsem i ve chvíli, kdy jsem se dověděl, že se máte státi nevěstou jiného, tiše trpěl, bez jediného vzdechu. A přece jsem rád, že k této komedii došlo. Byl bych trpěl dále, a zbytečně. Pokládal jsem vás stále za lepší než jste —«

»Doktore . . .!« zvolala uražena, »zapovídám si . .«

»Žena tak lehkovážná, tak frivolní ve svých citech nemá právo m n ě něco zakazovati. Opakuji: jsem rád, že jsem vás poznal takovou, jakou jste bez přetvářky. Bylo by hříchem věnovati vám jen stý díl oné lásky, kterou jsem k vám cítil. Jděte jen klidně k svému ženichovi, jste sebe hodni. Jsem vyléčen ze svého sentimentálního snu, našel jsem opět sama sebe, a to také za něco stojí. A budete-li si chtít ještě někdy v životě zahrát nedůstojnou komedii s poctivým mužem, pak se mějte na pozoru. Nemají všichni tolik útrpnosti s nezvedeným dítětem jako já. Poroučím se vám!«

Nadzvedl lehce klobouk a odešel pevným krokem.

Lily tu stála v němém úžasu. Ten člověk, kterého si chtěla před chvílí ovinouti kolem prstu, s kterým si ztropila žert, ten člověk ji vypeskoval jako dítě, pokořil ji hluboko a odešel z tohoto zápasu jako vítěz.

Pokročila za ním, rty se jí otevřely, jako by chtěla zavolati Maxu zpět.

Chvíli se domnívala, že se vrátí, že ji bude prositi za odpuštění svých příkrých slov... Jak ráda by mu odpustila!

Ale ne! Stojí tamto na pokraji mýtiny a zapaluje si klidně doutník. Ten muž je tak silný, že skutečně dovede vyrvati lásku ze svého srdce, kdyby sebe hlubší kořeny byla zapustila.

Její lehkomyslnost pravila: Škoda, že komedie trvala tak krátce!

Ale srdce pravilo: Netušíš, co jsi ztratila! Ten muž by tě byl učinil šťastnou!

A rty zašeptaly: »On se nevrátí!«

Lily se opřela o kmen modřínu a hleděla ztrnule k zemi, dlouho, dlouho... Zdálo se jí, že zapadlo slunce a vůkol ní se rozprostřela hluboká tma...

Doktor zatím kráčel ke Skalsku.

XII.
VZDORY.

Bylo téhož dne odpoledne, kdy rodina Doudlebských se svými hosty seděla v parku v besídce u svačiny.

Babička předsedala, Helena rozmlouvala s baronkou, které po boku seděl Doudlebský, zahrnující ji stále všemožnými pozornostmi. Na druhém konci stolu seděla Lily s baronem Rodenem.

Mladý párek nečinil dojem šťastných snoubenců. Roden byl mrzut, snad následkem dlouhého dopisu, který ho dopoledne došel od advokáta z Liberce. Lily byla nervosně veselá, ale marně hledala ohlasu pro své rozpustilé nápady u společnosti. Konečně se rozmrzela sama a místo hovoru se chopila módního žurnálu, ale zrak její těkal nepokojně po útlých figurinách, a prsty rozčileně obracely list za listem.

Také baronka Vaniniová nebyla ve své míře.

Opravdu, nudila se. Babička i Helena byly jí skutečně sympatické. Ale ty dobré duše žily jen pro úzký okruh své rodiny, a její duch tak mocně rozpínal svá křídla . . .

Oba milenci ji nudili. Jela sem beztoho jen na výslovnou žádost svého bratrance, který potřeboval její přítomnost k účelu, který jí temně naznačil. A stárnoucí Doudlebský se svými stále stejnými frázemi zdvořilosti a projevy úcty a obdivu se jí stal fádním.

Babička pozorovala tuto trapnou náladu, ale přes

svou obratnost ji nedovedla zahnati. Tito lidé jí byli tolik cizí, a Lily jí dnes připadala všecka změněna. Mimoděk se vžila do doby, kdy sama byla v podobném přerodu citů, a pochopovala úplně, že její vnučka, tato malá svéhlavička, tak jako ona kdysi jí byla, prožívá právě nebezpečný vývoj svého mladého srdečka.

»Barone!« zvolala náhle Lily.

»Přejete si, slečno?« pravil, trhnuv sebou, jako by byl vyrušen ze sna.

»Budete vždycky tak zábavný jako dnes?«

»Ne — totiž, jak to myslíte, slečno Lily? Prohřešil jsem se snad proti svým povinnostem? Já, který vás —«

»Vy se ještě ptáte? Sedíte zde půl hodiny a škaredíte se, jako by vám byl pošel nejlepší váš kůň. A mne necháte na suchu!«

»Lily, jaký to výraz!« zvolala babička.

»Ano, na suchu mne nechává tento člověk! V takovém parném dni, kdy slunce vypaluje mozek, a kdy já se nudím jako kočka!«

»Lily!« ozvala se zase babička.

»Ano, nudím se jako kočka, která nemůže už chytat myši. A já se chci bavit!« zvolala, dupajíc jako malé dítě. »Rozumíte, pane barone! Já se chci bavit!«

»Ale, slečno Lily —« pravil baron, nechápaje tento náhlý výbuch jejího rozmaru.

»Slečno Lily!« opakovala po něm ironicky. »Ach, kéž by zde byl kancelista Mrkvička! Jak ráda bych poslouchala jeho otřepané anekdoty!«

»Někdo jde!« pravila baronka Ela, naslouchajíc.

Všichni rázem obrátili hlavy, netrpělivě vyhlé-

Motyka zabořila se mocným úderem do dřevěné střechy...
(Str. 126.)

dajíce, jako by od příchozích očekávali vyrušení z nudy. Ať je to kdokoli, bude vítán, i kdyby to byl kancelista Mrkvička, podle zoufalého přání Lilina.

Konečně se objevil muž na cestě mezi růžemi. Byl to doktor Maxa.

Lily sebou trhla, když ho spatřila. Kohokoli jiného byla by dnes čekala, jenom ne jeho. Jak je to možné, že se odvážil přijíti sem, po dnešní scéně v lese, kdy ji tak urazil! Ano, byla skutečně uražena, teď ve špatném svém rozmaru to cítila dvojnásobně! A on přichází, jako by se nic nebylo stalo mezi nimi, klidný, skoro s úsměvem na rtech, dokonce vystrojený s elegancí u něho nezvyklou.

Také ostatní si toho všimli. Vítali ho všichni rádi, až na barona Rodena, kterému byla návštěva lhostejnou. Bylo mu v té chvíli lhostejno vlastně všecko. Zato babička a Helena vítaly Maxu srdečně, Doudlebský, kterému doktor mimoděk vždy imponoval svou nepoddajností a sebevědomím, podal mu přátelsky ruku, ale baronka Ela mu vyšla vstříc, podávajíc mu obě ruce, které zlíbal!

»Vítejte nám, pane doktore!« zvolala živě. »Přicházíte jako na zavolání. Nudíme se strašně. Není to sice hezké, co povídám, ale zato až hrůza pravdivé. Či snad jste přišel dokonce jen k vůli mně?«

»Skutečně, milostivá paní,« pravil Maxa, když se dostal konečně k slovu a vyměnil se všemi pozdravy. »Jdu prosit za milost, byl jsem včera tak negalantní. Tuším, že jsem pil mnoho vína . . .«

»Vy a víno!« zvolala babička. »Pozorovala jsem vás dobře. Ani jednou vám sluha nedoléval!«

»Tu to máme! Naše milostivá babička kontroluje, kolik hosté vypijí!« zasmál se Maxa. »Skutečně,

nejsem přítel vína, ale přece jsem ve své venkovské neohrabanosti se dopustil netaktnosti . . .«

»Nikoliv, doktore,« pravila baronka měkce. »Jednal jste jako gentleman a celý muž, a tím více mne těší, že jste dostál slibu. Nyní posvačíte —«

»Kávu? Odstup to pokušení ode mne!«

»Nepijete kávy? Co tedy?«

»Smím prosit za číšku koňaku? Jsem trochu unaven a nervy mám vzrušeny.«

»Stalo se něco?«

»V mém povolání nechybí vzrušujících scén. Byl jsem právě u dělníka Pasky, který se nedávno potloukl v lomech. Dlouho jsem byl spokojen s průběhem nemoci, ale dnes najednou nastal obrat k horšímu. Měl celou noc horečku a odpoledne mne ani nepoznal. A v rodině je bída — a to je nejhorší!«

»Je přece v nemocenské pokladně,« podotkl Doudlebský, kterému tento hovor nebyl zrovna příjemný.

»Ano, ale to nestačí. Jeho žena je churava, tuberkulosní, myslím, a její stav se rovněž zhoršil. Děti naříkají, nevědí si rady, otec blouzní, matka pláče. Jsem trochu zvyklý vidět lidskou bídu, ale dnes jsem si trochu zahřešil. Proč jde štěstí po drobtech, pravil jsem si, ale neštěstí po měřicích?«

»Kde bydlí Paska?« ptala se babička.

»V Mratíně, hned na kraji návsi. Ale nejhorší je zařízeno. Najal jsem ženu ze vsi, která ošetří oba nemocné a opatří děti. U pana faráře jsem jim vyprosil mouku, u nadlesního brambory. A jak bude dále, uvidíme zítra. Paskova žena by se zotavila, kdyby měla trochu vína. Směl bych prosit za láhev, kterou jsem včera nedopil?« dodal žertovně.

»Obracíte vše v žert,« pravila babička, tisknouc mu ruku, »i své dobré srdce. Co by bylo z ubohých, kdyby vás nebylo! Náš lid je dobrý, ale zápasem s tvrdou hrudou zhrublo jeho srdce. Buďte bez starosti, víno bude ještě dnes večer na místě.«

»Ale nyní musím prositi za prominutí, že jsem do nudy přinesl ještě rozladění,« omlouval se doktor, pozoruje dobře, že Doudlebskému je téma velmi nepříjemné. »Je to už osud nás lékařů, že nedovedeme býti zábavní. A budu-li snad i já nuditi, pak poprosím paní baronku, aby laskavě se mnou uprchla do salonu, kde se pohoupáme na vlnách hudby Mendelsohnovy.«

Bylo skutečně souzeno, že ani doktor nerozplaší nudu odpoledne, ale tu začaly na střechu besídky tlouci velké kapky deště, a současně se zvedl prudký vichr, který učinil pobyt v otevřeném altánu nemožným.

Sluha okamžitě sebral náčiní, a společnost, náhle rozveselená tímto dobrodružstvím, se dala do běhu, hledíc dostihnouti zámku co nejrychleji.

Lily, která po celou tu dobu seděla mlčky, nejsouc si stále vědoma, jak vyložiti doktorovu návštěvu, byla ráda, že může býti zase veselá, neb aspoň se jí zdáti, chytila pod paží barona Rodena, který se stále mrzut dosti nerad podrobil tomuto výjevu, za nimi pospíchal Maxa, zahaluje cestou baronku Elu do její šály, babička s Helenou běžely za nimi, a závěr tvořil Doudlebský, nějak podivně hledě na doktora, který dokonce nabídl i rámě baronce, jež ve své těsné toaletě dosti namáhavě mohla běžeti.

»Co se to děje s doktorem?« pravila Helena po

cestě babičce. »Neviděla jsem ho dosud nikdy tak galantního!«

»Snad se dokonce do baronky zamiloval!« odpověděla babička, netušíc, jak krvácí pod touto odpovědí srdce její vnučky.

Helena neodpověděla, ale babička přes všechen spěch rozpřádala dále svou domněnku.

»Nemožné by to zrovna nebylo!« přemítala. »Baronka je krásná, imposantní dáma, a Maxa potřebuje k sobě ženy, která by mu imponovala. Ela je inteligentní a bohatá, a doktor přes všecku filosofii je konečně také jen člověk. Nevěřím, že by Maxa spekuloval, ale neměla bych mu za zlé, kdyby tak učinil. Baronka má v Praze vliv, po jejím boku by se stal profesorem, boháčem a ona — také se nespokojí každým. Maxa se jí líbí, to jsem pozorovala hned —« ale už byli na terase, a celá společnost vpadla do sálu jako horda divochů.

Lily byla až výstřední v běhu i v křiku. Vrhla sebou na pohovku, střásajíc se sebe krůpěje deště. Všichni promokli důkladně a musili se jít převléci, pouze baronka Ela nikoliv, neboť ji shawl chránil.

Tak byli o samotě doktor s baronkou, v rozsáhlém saloně, stmělém nyní za zachmuřeného nebe: na terasu pleskal déšť ve velkých kapkách, v dáli hřmělo. Byla to pravá červencová bouřka, prudká, ničící, bezohledná.

»Bylo by snad netaktní k přírodě, kdybychom její velebnou hudbu chtěli rušiti malichernými ozvami klavíru,« řekla baronka, hledíc skleněnými dveřmi do parku.

»Máte pravdu, milostivá paní. Neznám nic krásnějšího než rachot hromu. Kdysi mne v Prachov-

ských skalách zastihla bouře. Byl jsem tam sám, student as patnáctiletý, který blouznil a rád bloudíval ve skupinách Babince a v roklích Plešivce. Nezapomenu nikdy na tu chvíli. Blesk za bleskem pral do pískovcových skal. Rachot hromu zněl jako tisíce jícnů děl. A mne se tehdy zmocnilo jakési fantastické nadšení, vyběhl jsem na pískovcový obelisk, čnějící do amfiteátru, obnažil jsem hlavu, nedbaje na to, že obličej můj je bičován deštěm, a . . .«

Maxa se zarazil.

»A plakal jsem!« dodal po chvíli. »Ale ne úzkostí a strachem, ale nadšením! Obdivem přírody, která v tom krásném divadle vybíjela své síly! Dojmutím nad velebou toho, který se nám zjevuje v tolika vznešených obrazech, a kterého my činíme svým naivním uměním tak malicherným! Celou hodinu jsem dlel na Malochově vyhlídce, ztápěje se v pitoreskním pohledu na kouřící se skály, a když jsem se konečně promočen na kůži vrátil domů, skončil se tento poetický obraz hanebně prosaicky. Byl jsem bit tak dlouho, až na mně šatstvo uschlo!«

»Škoda, milý doktore, že si tak libujete v ironii. Jste poeta a jste přes materielní své povolání srostlý s přírodou. Dovedete o ní mluviti v obrazech plastických, prostých a přece nadšených, a přece se každý váš nadšený hymnus přírody skončí ironickou disharmonií.«

»Jako každá poesie, paní baronko. Náš život už jinačí není. Vylétněte se skřivánkem k oblakům — co vám to platno! Na noze máte závaží! Je to próza života! Ale bouře se stáčí na sever, déšť se utišil a zhoustl. Vydrží to tuším až do večera. Směl bych vám nabídnouti nyní svůj průvod na klavíru?«

Souhlasila a v malé chvíli oba vášniví hudebníci zapomněli na nepohodu venku zuřící a oddali se božskému umění hudby. Náhodou se sešli dva znalci, kteří se okamžitě shodli. Jejich zamilovaní skladatelé byli skoro titíž. Maxa měl výbornou paměť a dovedl doprovázeti skoro všechny písně, které mu Ela navrhovala. A když vyčerpali Schubertovu melancholickou »Krásnou mlynářku«, hovořili dlouhou chvíli o tomto mistru písně, a Ela projevila lítost, že nemůže zpívati jeho čarokrásnou »Zimní cestu«, protože píseň ta svou rozlohou i povahou se hodí vlastně jen mužskému hlasu.

Doktor seděl nervosně u klavíru a patrně bojoval ve svém nitru.

»Směl bych vám něco navrhnouti, milostivá paní?« pravil nakonec.

»Mluvte, doktore,« pravila živě.

»Zpíval jsem také trochu kdysi, a Schubertova »Zimní cesta« pro svou pochmurnou náladu patřila k mým zamilovaným písním. Hlavně »Poutníka« jsem zpívával zrovna vášnivě. Jsem toho dalek, chlubiti se vypelichaným peřím, ale poskytla byste mně opravdu vzácnou chvilku, kdybych si směl tuto píseň zazpívati. Neslyšel jsem se už tak dlouho ... žádám snad mnoho, paní baronko, prosím-li vás za souhlas a doprovod ...«

»Naopak, milý doktore. Dovedu-li vás doprovázeti, učiním tak velmi ráda!«

A nečekajíc déle sedla ke klavíru a uhodila první molový akord dumné kanzony Schubertovy, číšící zoufalstvím a resignací. A Maxa bez přípravy a zdráhání spustil vstupní větu zvučným, temně zbarveným barytonem. »Já z dálných hor sem přicházím!«

znělo sálem v hloubi tónů, a bouře v dáli doznívající doprovázela zpěv. Stále víc a více se rozvíjel skvostný hlas pěvcův, který se písní, tak přilehající k resignaci jeho nitra, dal unésti a zapomněl na vše kolem sebe.

A baronka sotva se dotýkala kláves, jako by si netroufala plnými tóny doprovázeti zvuky tak uměním dýšící, uměním, které zušlechťoval vroucí cit. Oba pohrouženi v melancholické suity písně ani nepozorovali, že zatím vstoupila Lily sama, převlečená a zotavená. Roden se neobjevil, a s ním také zmizela nervosní nálada dívčina.

Stála ve dveřích nepozorována oběma, opřena jsou o veřeje a naslouchala zpěvu. Ale jako včera ji unesl skvostný doprovod Maxův, tak dnes ji zrovna očaroval jeho zpěv. Zoufalý, ale při tom mužný nářek poutníka, vzdavšího se všech radostí života, bil v její nervy. Zhýčkané, rozpustilé dítě zmizelo, a dobrá, cítící, měkká Lily vyhoupla se z drsné skořápky vzdorného dítěte.

A když se skončila píseň hlubokým, smutným akordem, nachýlilo se tělo její dopředu. Chtěla spěchati k Maxovi, aby mu poděkovala za požitek této písně. Zapomněla rázem na vše, co se dnes mezi nimi stalo, a chtěla mu stisknouti ruku a říci mu, jak ji dojalo jeho prosté a velké umění . . .

Ale než učinila krok, vstala baronka Ela a beze všeho úvodu se chopila jeho ruky.

»Doktore, děkuji vám . . . Dojal jste mne k slzám, a nestydím se za ně. Ve vás je vše tak prosté, tak veliké — řekněte mi, čím to je!«

»Snad tím, že mám srdce!« pravil doktor prostě, ani netuše, jak velkou pravdu tím vyřkl.

»Snad —« pravila Ela. »A čím to, že vy, muž vědy a práce, máte tolik citu?«

»Také na to mám krátkou odpověď,« odpověděl Maxa smutně. »Proto snad, že tak málo citu mají ke mně jiní . . .«

Netušil opět, jak se tím dotkl neviděné posluchačky tohoto výjevu.

Lily stála dosud u dveří, pozorujíc nepohnutě oba.

»Myslíte, že nikdo vám nerozumí?« pravila baronka po chvíli.

»Ach, což mi konečně na tom záleží!« zvolal Maxa nutě se do tvrdosti. »Stačím sám sobě a neprosím se o soucit!«

»Nemluvte tak!« pokračovala baronka. »Nebuďte asketou! Pakli vás někdo nepochopil, zklamal, neodsuzujte ostatní. Jste na počátku své životní dráhy! Proč se vzdávat všeho! Jste tím jist, že opravdu nenajdete srdce, které by s vaším bilo v souzvuku?«

Byla to choulostivá otázka, a ve slovech Eliných bylo tolik hřejivého soucitu, tolik měkké účasti.

A doktor nevěděl skutečně, co odpověděti, neboť cítil opravdu, že slova barončina nejsou frází.

A také Lily čekala dychtivě na jeho odpověď . . .

Tu se ozval venku hluk, a silný hlas zvolal:

»Zátopa! Bartošův mlýn se boří!«

Na ta slova vyrazil Maxa terasou ven.

XIII.
ZÁPAS ŽIVLŮ.

Na horách nejsou podobné živelní pohromy ničím vzácným. Odpoledne sedíš u břehu říčky, trháš pomněnky, házíš do vody oblásky, pozoruješ drobné pstruhy a zlobíš se, jak se ta voda líně vleče. Ale tu najednou nahoře, v horách spadlo kousek mračna. Čedičové hory nevpijí do sebe vodu a bystřiny ji ženou do řeky. Za hodinu mají v údolí zátopu. Jsou už na to zvyklí. Dříve než se vynalezla meliorace, český mlynář vystavěl dva, tři náhony. Jak se na severu začlo zatahovat, stál stárek u splavu a pozoroval vodu.

Neměli tam měřidel, ale stárek podle kořenů staré vrby rozpoznal nebezpečí. Vytáhl postranní stavidlo, voda se hnala náhonem do lučin, splavila trochu sena, ale mlýn a lidské životy jsou ještě cennější. Když ani to nestačilo, otevřel se druhý náhon, a voda se hnula na pole. Byla to už větší škoda, ale pole u olšinek je beztoho samý písek, rostou tam jen brambory, a těm to neuškodí.

Ale dnes nestačily oba náhony. Příroda nevede s člověkem korespondenci a ráda mu dá časem najevo, že s ní není co žertovati. Mlynář Bartoš vida, jak voda stoupá, tušil hned, co toho příčinou. Trochu to zavinila tvrdá česká lebka. Žije už delší dobu ve sporu s mlynářem »na hořejším«, Sochorem, tvrdým jako pravý sochor. Už dva roky se soudí o vodu. Bartoš tvrdí, že mu jí Sochor málo pouští, a Sochor

mu ji dnes pustil všecku. Měl strach, aby mu proud jalovým náhonem nesebral pilu, zavřel náhony oba a otevřel stavidlo. A všechen obrovský proud vody se valil širokou řekou k Lužanům.

Obec leží na stráni, pod ní jsou lučiny, a teprve pod obcí je mlýn Bartošův.

Malou hodinu trvala průtrž mračen, ale doba ta dostačila, aby bylo údolí zatopeno. A tu obrovské spousty vody neměly odtoku — byly sevřeny soutěskou, v níž zrovna ležel mlýn, tvoře přirozenou, ale nebezpečnou záklopku odtoku.

Vody se vzdmuly vysoko, a mlýn se chvěl pod jejich nárazem.

Ponocný Habada měl právě cestu ze mlýna do vsi, když katastrofa nastala. Nemohl pomoci, ale běžel ve vsi od stavení k stavení, na okna tloukl, aby sousedy vzbouřil, a na konec doběhl do zámku, kde bylo tolik pracovného lidu.

Na pokřik vyběhl Maxa nedbaje, že se baronce neporoučel. Kde jsou lidské životy v nebezpečí, přestává etiketa. Ela, nevšímajíc si Lily, stojící stále nepohnutě u dveří a nechápající těchto přechodů ve svém vnímání, si ovinula bez rozmyšlení shawl kol hlavy a pospíchala ven, kde jí dosud drobný, hustý déšť šlehal v obličej.

Však již byl vzhůru celý zámek. Nádvorník zapřahal rychle do kočáru, a babička s Helenou byly připraveny na cestu. Doudlebského nebylo viděti. Nemiloval vzrušujících scén. Maxa se ujal vedení, a všichni ho poslouchali jako přirozeného vůdce, všecka čeleď ze dvora byla připravena k odchodu.

»Všecky motyky, co máte!« zvolal Maxa. »A provazy!«

Vše bylo co nejrychleji na místě, a v minutě se dali muži tryskem na pochod. Za nimi se v dešti pohyboval povoz s dámami. Také Lily, puzena jakýmsi pudem, chtějíc viděti, jak bude s rozbouřeným živlem zápasiti muž, který před chvilkou zpíval klidně Schuberta, přisedla k nim. O baronku se nikdo nestaral. Neviděli, jak se zahalena pouze shawlem ubírá za muži pěšky.

Cesta k mlýnu byla uražena v několika minutách. Však byl již nejvyšší čas. Mlýn byl úplně zatopen, údolí, ve kterém jindy tak idylicky klapal svým kolem, se podobalo jedinému jezeru. Ze zátopy vyčnívala pouze střecha, a na ní se ve smrtelné úzkosti choulilo několik postav. A dravý proud narážel stále prudšími a prudšími otřesy na dřevěnou stavbu. Snad za několik minut podlehnou zdi, a mlýn se zřítí do dravých vln.

Maxa tušil dobře, co mlýnu hrozí. Proto vzal s sebou provazy. Voda stoupala stále a v několika minutách zahnala ubožáky na hřeben střechy. Bylo dobře jednati co nejrychleji.

Doktor měl plán hned hotový. Musil býti dopraven přes rozvodněný proud provaz, upevněn na mlýně, a po něm měli býti zachráněni obyvatelé mlýna. Ale kdo dopraví provaz na druhou stranu?

Maxa byl muž rychlého odhodlání. Bez řeči si obtočil provaz pevně kolem těla, odhodiv dříve klobouk a kabát, připevnil k provazu motyku a byl připraven. Lidé ze dvora pochopili hned, co zamýšlí. Dva z nich se chopili provazu, a doktor se vrhl bez rozmyšlení do proudu.

Byl to nadlidský zápas s rozbouřeným živlem.

Voda neměla za mlýnem dostatečný odtok, proto se tak vzedmula a tvořila víry. Dvakrát se převalila přes Maxu, dvakrát ho vytáhli na břeh. A naproti na střeše mlýna, kde stoupala voda úžasnou rychlostí, sledovali úzkostně tyto zoufalé pokusy svého záchrance.

Maxa se vrhl do proudu po třetí. Nadlidskou silou rozrážel vlny, pěnící se a čeřící. V lidu na břehu nikdo ani nedýchal. Krok za krokem se přibližoval Maxa k mlýnu. Již scházelo pouze několik stop. Tu se přihnala nová vlna, a s ní urvaný strom. Maxa zmizel pod vodou.

Ruce babičky Sýkorové se sepjaly k modlitbě, a těžké slzy se jí ronily po tváři. Helena ji podpírala. Lily stála na břehu, hledíc vytřeštěným zrakem na místo, kde Maxa zmizel pod stromem.

Tu se ozval výkřik. Byla to Ela, která ukazovala vzrušena na jedno místo. Maxa, chopiv se jednou rukou stromu, se naň vyšvihl s druhé strany a zvednuv motyku nahnul se vpravo sotva se nohama stromu drže. Jeho pravá ruka se natáhla, motyka se zabořila mocným úderem do dřevěné střechy domu a zachytila o trám.

V malé chvíli byl doktor na střeše, a lidé na břehu stojící mohli pozorovati, že provaz má ovinutý kolem sebe. Odvážný úmysl se mu podařil.

Následující okamžiky se zdály všem věčností. Mlynářka seděla na hřebeně střechy, nedbajíc toho, že proudy deště bičují její obnaženou hlavu, a modlila se hlasitě, děti plakaly, tulíce se k ní. Bartoš, zsinalý předtuchou smrti, držel se úzkostlivě trámu a vztahoval ruku po doktorovi.

Maxa, vzpíraje se stále proti proudu, který tvořil kolem mlýna silný vír, s obrovským namáháním se vyšplhal na střechu a opíraje se o ruku Bartošem podanou dostal se až k rodině mlynářově.

Těm, kteří stojíce na břehu hleděli na toto divadlo, se rozvolnil dech. První čin se zdařil, snad se podaří i další. Srdce lidské žije, dokud v něm naděje nezmírá.

Nebylo času na díkůvzdání neb sentimentální řeči.

»Bartoši,« pravil doktor, »chci vás všecky zachrániti po tomto laně. Snad jste mi porozuměl, jak. Jste muž, proto třeba nejdříve dostati na břeh vaše děti a vaši ženu!«

»Pane doktore!« zaúpěl mlynář, vida před sebou záchranu. »Jak mám vám děkovati —«

»Na to je dost času! Uvážu provaz kolem prsou vaší paní a napneme jej tak, abychom ji udrželi nad vodou. Nuže, k dílu!«

Chvíli se mlynářka bránila, nechtějíc opustiti dětí. Ale byl čas nejvyšší, a zdráhání mohlo zhoršiti situaci. Voda stoupala tak, že pouze tři stopy střechy vyčnívalo nad hladinu. Pro tento způsob záchrany bylo toto stoupání dobré, neboť tělo se mohlo držet dobře v jedné čáře s oběma břehy.

Lidé na břehu věděli již, oč jde. Doktor s Bartošem si ovinuli lano kolem rukou, a Bartoška pokřižovavši se vrhla se do zpěněného proudu. Děti vykřikly hrozně, vidouce matku uchvácenu vírem, ale pěsti mužů byly jako ze železa. Nebezpečí jim dodalo síly. V rychlých přestávkách odvazoval Maxa závity lana se svých rukou a současně na břehu couvali s lanem do zadu, držíce je pevně napjaté. Oba

muži na střeše musili snésti tento nesmírný tlak, zvyšovaný odporem vody, ale nepovolili. Bartoš se zaklesl nohou o příční trám střechy, jinak by snad byli povolili, sedíce na kluzké půdě.

Plných deset minut trvala tato krkolomná doprava, ale zdařila se. Mlynářka vysílena úzkostí a bolestí po tlaku provazu klesla ve mdlobách k zemi. Odnesli ji hned do kočáru, a dámy pečovaly o to, aby přišla k sobě. Pouze Lily a Ela stály na břehu, pozorujíce úzkostně, zda oba muži na střeše jsou dosud živi.

Lano bylo rychle staženo zpět a doktor uvázal obě děti k němu. Domluvil jim, aby se nebály a držely se pevně kolem krku, ať se děje co děje.

Byli-li lidé na břehu rozechvěni při zachraňování Bartošové, byli dvojnásobně při dopravě obou dítek. Děti jsou posvátnými bytostmi, jejich slabost a oddanost je činí svěřenci každého, kdo má srdce a cit.

Pohybovaly se zvolna vodou, držíce se kolem krku, a všichni sledovali mlčky tuto tragickou scénu. Doktor seděl vedle Bartoše a třebas byl rozčilen, přece pozoroval dobře, jak po líci mlynářově stékají slzy. Rty ubohého muže, který v několika chvílích přišel o veškerý svůj majetek a neví dosud, zda jeho děti zůstanou na živě, se chvěly v tiché trhané modlitbě.

Konečně, po nových nekonečných deseti minutách, které se všem zdály hodinami, byly děti zachráněny.

Doktor svinoval opět lano, když tu ucítil na své ruce vlhké rty.

Bartoš mu líbal ruku ... Nemohl mluviti, z hrdla se mu draly nesrozumitelné zvuky. Ale Maxa mu porozuměl a ctil vznešenost otcovské lásky ...

Ale nebylo pokdy k sentimentálním výjevům. Bylo třeba ještě zachrániti Bartoše, a Maxa věděl, že to bude perný oříšek, neboť byl potom k držení lana sám.

Ale i tu si věděl pomoci. Krov střechy byl dosud neporušen. Motykou rozbil šindelovou střechu, obtočil lano kolem trámu, a Bartoš, stisknuv svému ochránci ruku, se pustil do vody.

Šlo to lépe, než čekali. Maxa, opřen oběma nohama o příčné trámy, popouštěl zvolna lano, a Bartoš se šinul zvolna dravým proudem, který ustavičně stoupal a otvory ve střeše se dral na půdu, k druhému břehu.

Mlýn se pod doktorem chvěl. Voda patrně hlodala na základech. Pouze krátký čas, a stěny se zhroutí pod ohromným tlakem vodních vrstev.

Konečně byl i mlynář na břehu, a zbývalo pouze zachránit doktora. Na štěstí byl Maxa dobrý plavec. Ale byl již naprosto vysílen a věděl dobře, že by neodolal v zápase s vírem, stále stoupajícím.

Uvázal proto konec lana kolem trámu v krovu a vzkřikl na druhý břeh:

»Táhněte pevně!«

Oběma rukama se posunoval po laně, vesluje zároveň celým tělem, aby nebyl silou proudu stržen.

Byl právě v polovičce dravé řeky, když tu se ozval náhle příšerný praskot. Proud se opřel vší silou o otřesené stavení, podemleté základy povolily, a mlýn se zřítil do víru jako budka z karet. Tím klesl také provaz pod vodu a vysmekl se z rukou doktorových.

Na břehu bylo ticho, ještě hrobovější než dosud.

»Maxo!« ozval se na břehu šílený výkřik, ale nikdo nedbal na to, které hrdlo jej ze sebe vyrazilo.

Byla to baronka Ela, která v bílém oděvu stála na břehu, s vlajícími vlasy, ruce vztahujíc k temnotě, ve které zmizel muž, jemuž se obdivovala.

A na druhé straně zástupu stála Lily, s rukama složenýma na prsou, hledíc němě, bez hnutí na tuto hroznou vřavu živlů, v níž právě zmizel člověk. Jaké city burácely v tomto záhadném srdci? Byl to jen soucit nad lidským životem, jehož poslední zákmit snad právě zhasíná v lůně řeky? Byl to obdiv nad neohrožeností, nad sebezapřením prostého lékaře, který bez váhání dal život svůj, aby zachránil životy jiných? Snad obojí! Ale zároveň malomocný vzdor, že se stále a stále musí obdivovati tomuto muži, který ji silou ducha o tolik převyšoval, témuž muži, kterého dnes zajala ve slabé chvilce, a který přece mocným vzmachem ruky pronikl ze zajetí, aby postavil nerozbornou hráz mezi ni a sebe.

A v této směsici citů, jež ji hnaly k nervosnímu nepokoji, zalehl k ní zoufalý výkřik baronky Ely:

»Maxo!«

Jak se jí rázem rozsvítilo!

Baronka tedy miluje doktora! Ve chvíli smrtelné úzkosti, kdy přestávají veškeré ohledy etiketní, se vydral z jejích úst výkřik, znějící jménem doktorovým.

Něco bodlo ten okamžik Lily u srdce! Zdálo se jí, že je to žhavý hřeb, který jí bodá a pálí zároveň.

Ale bolest tato vyšlehla jako blesk a ihned zmizela. Lily vztyčila hrdě hlavu, jako by pro ni neexistovala bouře, ani záplava, ani heroismus Maxův,

ani jeho smrt — ano, což není možno, že je v této chvíli mrtev?

Lily zamrazilo.

Na břehu se srazil chumáč lidí dohromady. Jásavý výkřik, mohutný, srdečný se rozlehl tmavou nocí. A tu jako zázrakem ustal déšť a vichr. Jako by živly ustaly ve výboji vidouce, že jim poslední oběť unikla!

Doktor Maxa se vynořil z vody, jedním skokem byl na břehu, a deset, dvacet rukou ho vytáhlo na pevnou zemi.

A tu — bůhví, čí to byl nápad — kdosi zatleskal. Rázem na půl sta rukou zahřímalo potleskem. Grotesknost tohoto výjevu byla neobyčejná. Maxa, s něhož se voda lila crkotem, kolem něho na třicet mužů, jejichž ruce zkornatěly prací, a tyto mozolné ruce se zvedají k potlesku jako v divadle. A nikdy žádný zhýčkaný tenorista, žádná proslavená primadona neslyšeli potlesk srdečnější, upřímnější, ovaci slavnější než tento prostý lékař, který v den, kdy pohřbil jedinou naději svého života, neváhal zachrániti čtyřem jiným život.

Tu se ozval na svahu údolí hukot. Voda konečně provalila hráz a hrnula se valem k lukám »pod olšinami«.

Než byla rodina Bartošova opatřena v kočáře a děti zabaleny do pokrývek, roztrhla se mračna, jichž poslední cár vlál nad krajinou jako příkrov pohřební, měsíc vplul na oblohu a osvítil krajinu, a na ostrohu pod návrším stál rozbořený mlýn a kol něho se valila špinavá voda trhlinou jako vodopád.

Vše bylo připraveno k odjezdu. Lily si sedla k dětem do kočáru, kde byly už děti a mlynářka. Chasa

sbalila lana. Babička chtěla právě usednouti vedle Lily, když se tu obrátila k zástupu:

»Kde je doktor?«

Předstoupil šafář.

»Pan doktor právě odešel.«

»Odešel?« zvolala paní s údivem. »Kam?«

»Domů! Do Brodu!«

»A vy jste ho nechali? Promočeného! Zkřehlého! Samotného!

»Nedal si říci, milostivá paní. Řekl, že se chůzí zahřeje. Mám vyříditi poručení a prosbu o pomoc pro mlynáře. Zdržoval jsem ho dost, ale marně. Znám pana doktora. Co si jednou umíní, to vykoná!«

Babička potřásla hlavou a vsedla do kočáru.

Než odjeli, rozhlédla se Lily kolem.

Její ostré oči hledaly v noční tmě baronku Vaniniovou. Poznala ji. Ela stála na návrší a hleděla na obraz před sebou.

Něco jako vztek zalomcovalo tělem Liliným.

»Jeďme!« křikla a povoz se hnul.

Za chasou kráčela krásná baronka Ela, nepovšimnuta a nikoho si nevšímajíc.

Déšť ustal úplně, když průvod došel k zámku. Mlynářovu rodinu ubytovali v hospodářském stavení, a trvalo dlouho, než ulehli.

Málokdo té noci zavřel oči k spánku . . .

XIV.
PO BOUŘI.

Druhého dne se sneslo rozkošné jitro nad lužanským údolím. Na nebi nebylo jediného mráčku, vzduch voněl kyprou zemí, nad lučinami se válely chumáče par. Nebe se smálo tak upřímně, jak by bylo vykonalo včera dobrý skutek.

Kdyby nebylo trosek mlýna, nebyl by nikdo ani řekl, že v noci byla taková hrůzná katastrofa.

U hráze pracovala chasa ze mlýna, která předešlého dne byla zaměstnána před bouří na posledních senech a tím se zachránila, na odtoku vody. Bartoš s několika lidmi ze dvora chodil po louce a lovil ze špinavé vody nářadí. Jak málo mu toho zbylo! Co bylo ve mlýně, bylo snad zachráněno, ale rozbito a promočeno. Bartoš byl žebrákem.

Dopoledne navštívil místo hrůzy Doudlebský. Nerad tak činil. Nemiloval tragických scén. Ale nechtěl se připraviti o popularitu mezi lidem a doma musil slyšeti až do omrzení legendy o hrdinném činu doktorově. Jak rostl tento muž beze jména, beze jmění! Jak mocný soupeř vznikal Doudlebskému v jeho smělých plánech!

Postál nad zříceninami mlýna, prohodil několik útěšných frází a s těžkým srdcem se odhodlal uleviti Bartošově bídě peněžitým darem. Několik desítek vyňal z tobolky a počítal je několikráte před lidmi, aby dobře věděli, kolik dává.

Co zbývalo Bartošovi, než je vzíti. Ještě včera byl

samostatným, nezávislým mlynářem, který se i s velkostatkem dovedl poprati, bylo-li toho třeba; dnes neměl s rodinou co dáti do úst a byl odkázán na milosti cizích lidí... Ruka se mu třásla, když mu do ní vkládal Doudlebský pět desítek.

Byla to aspoň strava na několik týdnů... Ale co dále?...

Baronka Ela nevyšla dosud ze svého pokoje.

Teprve o jedenácté hodině zazvonila na panskou. Byla úplně připravena na cestu, když tato vešla.

»Požádejte pána o kočár. Chci jeti do Brodu.«

Doudlebský nebyl přítomen, panská šla žádost přednésti babičce. Lily seděla právě u ní.

»Kam chce jeti paní baronka?« ptala se babička.

»Do Brodu.«

»Lily, dej zapřáhnouti pro paní baronku!«

Lily tak učinila s odporem. Tušila, že Ela jede navštívit Maxu. Hovořili o něm od rána v zámku, čeleď v něm viděla hrdinu, historie včerejšího večera kolovala již v nesčetných variantech po celých Lužanech.

Lily nevěděla, že babička poslala časně ráno Jindřicha do Brodu k doktorovi zeptat se po jeho zdraví. Dnes jí byl doktor zase lhostejný, ba skoro odporný. Říkala si v duchu, že nenávidí lidí, kteří teatrálně na sebe upozorňují. Byla nespravedlivá ve svém nitru. Chtěla nenáviděti tam, kde nemohla milovati.

Se svraštělým čelem pohlížela k silnici, po níž ujížděl kočár k městu. Musila doznati, že záviděla v duchu doktorovi. Dnes bude hrdinou společnosti.

Stoupl rázem v očích celého města. Nemluví se zajisté o ničem jiném než o něm.

Baronka jela skutečně k doktorovi Maxovi.

Po výjevech včerejší noci se uklidnila, její romantické sny značně ustoupily skutečnosti, ale pokládala přece za svou povinnost osobně se přesvědčiti, zdali je doktor zdráv.

Když přijela k Maxovu domku, nezastala doktora doma.

Stará hospodyně uvítala baronku a vedla ji do pokoje. Ubohá ta žena nevěděla, co se s ní děje. Žila tu klidně poslední léta svého života, že zprvu ani nechápala, proč se tolik lidí zajímá o doktora, který žil tak v zátiší, nestaraje se o celý svět. Pomalu roztávala, když se dověděla příčiny nezvyklých návštěv, a počala býti hrda na to, že je doktorovou hospodyní.

Uvedla baronku do pokoje hraničícího s pracovnou a počala vypravovati, co věděla.

Co se večer stalo, nevěděla nic. Její činnost se omezovala na to, že doktorovi posloužila, přinesla oběd, vyprala prádlo ... Bydlila v zadním domku a nestarala se o to, kdy doktor přijde a v jakém stavu. Maxa přišel v noci, promočené šaty rozvěsil v předsíni, uvařil si čaj a šel spat. Druhého dne ráno vstal a šel po návštěvách. Pak dostal jakýsi dopis, schválně jej listonoš přinesl, načež se doktor sebral a odešel — a dosud se nevrátil. A co byl pryč, rozšířila se zpráva o jeho činu po celém městě. Nestačila otvírati, návštěva podávala návštěvě ruce, a nikdo nechtěl uvěřiti, že by hrdina dnešní noci byl docela zdráv a zase za svým povoláním.

Stařenka se proti svému zvyku rozhovořila, a ba-

ronka seděla tu mlčky, sotva poslouchajíc, přemýšlejíc spíše o všem, čeho byla tu svědkem v několika dnech.

»Mohla byste mně ukázati jeho pracovnu?«

Stařenka ji vedla s ochotou dále.

Ela s podivnou náladou v duši prohlížela tento skromný pokoj. Skříň s lékařskými nástroji, knihovnu s výkvětem četby všech národů, stul pokrytý rukopisy vědeckých prací, skříň s mikroskopickými preparáty. Tady, v této úzké prostoře, tráví své osamělé chvíle muž tak hlubokého vzdělání, tak jemné duše a tak železné síly.

Dlouho hleděla na tyto prostory, dumajíc. Nač myslila? Snad na to, byla-li by šťastna po boku takového muže, zde, v této těsné prostoře, bez nádhery a lesku, zjasněné pouze láskou, přátelstvím a úctou . . . Snad na to, byl-li by naopak šťasten on, kdyby ho pozvedla společensky k sobě, do kruhu privilegovaných, kde by mohl vyniknouti jeho duch nad současníky a povznésti se k záplavě slávy a zlata . . .

Stařenka stála vedle ní a vypravovala stále o »svém« doktorovi. Konečně se vzpamatovala baronka a stisknuvši ženě ruku poroučela se. Beztoho se ozval znova v předsíni zvonek, a Ela vycházejíc poznala okresního hejtmana, k jehož sluchu již dolehla zpráva, svým romantismem tak vzrušující klidné zákoutí horské . . .

Baronka se vrátila do Lužan a nevyšla pak ze své komnaty celý den až do večera. —

Celé dva týdny se neukázal Maxa na zámku.

Projevy honorací města ho nudily. Věděl, že nejsou upřímné.

Sám druhého dne zašel k okresnímu hejtmanovi

a k jeho podivu prohlásil, že činí nárok na zákonnou odměnu za zachránění lidských životů. Činila sto zlatých, a doktor vysvětlil hned, proč tak činí. Chce je dáti ubohému Bartošovi.

Hejtman je vyplatil hned a podotkl mezi řečí, že hodlá navrhnouti, aby byl doktorovi udělen zlatý záslužný kříž. Doktor s úsměvem odmítl tuto poctu, ale vřele požádal hejtmana, aby podnikl něco na podporu mlynáře. Bohužel, žádný zákon neposkytuje pomoci pro takové hrozné případy. Ale okresní hejtman může vykonati vliv na okresní záložnu, a najdeli mlynář ručitele, může mu býti poskytnuta značná půjčka . . .

Maxa slíbil, že ručitele najde. Pomýšlel při tom na paní Zdenku Sýkorovou, zámeckou paní.

Skutečně, jeho naděje nebyla oslyšána. Jindřich vzal na sebe toto poslání, a výbor záložny nemohl odporovati veřejnému mínění, které se tak zřejmě vyslovilo pro hrdinný čin doktorův, a v několika dnech odhlasoval půjčku v takové výši, že bylo možno Bartošovi pomýšleti na rychlé znovuzřízení mlýna a naději, že po žních bude moci zase mlíti. Byl po druhé zachráněn.

Událost tato, jako vše neobyčejné na malém městě, dlouho čeřila hladinu veřejného života, ale pak se na ni počalo zvolna zapomínati, jako na vše dobré a krásné. Kdyby bylo šlo o skandální historku, byla by žila déle v paměti města.

Maxovi to bylo konečně jedno. Žil dále svým klidným způsobem. Od té chvíle, co obdržel onen expresní dopis, vyhledával samotu více než kdy jindy a pracoval často až do pozdní noci.

Na zámku od tohoto dne panovala zvláštní nálada.

Hlavní osoby této historie byly rozladěny.

Doudlebský byl mrzut a nikomu se nesvěřil s příčinou této nálady.

Baron Roden odjel asi za tři dny po této události a s ním také Ela.

Lily byla v náladě obzvláště podivné a nemluvila skoro s nikým. Také s Rodenem se rozloučila dosti chladně. I Helena byla zamlklá, a pouze paní Sýkorová byla stále stejná, pečujíc neúnavně o hospodářství a sledujíc se starostlivostí rozvoj událostí.

Jednoho červencového rána putovala Lily s nezbytným francouzským románem v ruce k lesu. Ale román vzala s sebou jen ze zvyku, těžké myšlenky jí uložily vrásky na bílé čelo, vroubené bujnými vlasy.

Měla právě vážnou rozmluvu s otcem, rozmluvu, která ji vzrušila, která její nepokojnou krev uvedla do kolotavého varu.

Doudlebský si ji dal zavolati časně ráno do pracovny. Zastala ho sedícího u stolu, pokrývajícího čelo oběma rukama.

»Sedni si, Lily,« pravil vážně. »Chci s tebou promluviti několik rozhodných slov.«

Usedla, nejsouc zvyklá na takové obřadné fráze.

»Víš snad, oč jde,« pokračoval otec. »Dostal jsem právě dopis od barona Rodena. Žádá určité vyjádření, staneš-li se jeho chotí či ne. Myslil jsem přece, že je celá věc hotova. Nejevilas žádného odporu, a partie je opravdu výhodná. Nyní se však dovídám z dopisu baronova, že ses k němu chovala rozmarně, ano chladně, a že si není naprosto jist

tvým svolením. Poněvadž však nechce hráti úlohu sentimentálního milovníka a miluje otevřenou hru, žádá určité vyjádření, zdali může počítati na sňatek s tebou, a prosí, abych mu do týdne odpověděl. Svolíš-li, přijede na Lužany, aby se dohovořil o dni sňatku a jeho podmínkách, ne-li, odjede do Italie.«

Lily poslouchala tuto řeč, při které se snažil Doudlebský přemoci svou nervosnost, dosti se zájmem, ale neodpovídala.

»Nuže, Lily,« zvolal konečně netrpělivě. »Nemáš pro mne odpovědi?«

»Musí to být hned?« pravila, nutíc se do koketní veselosti.

»Myslím, že není k žertu příhodná doba,« řekl Doudlebský vážně.

Lily se zarazila a pokračovala po malé chvíli tónem zcela jiným.

»Nevím, tatínku, jaké příčiny vedou tebe k urychlení sňatku. Co se týče mne, pochopíš, jde-li o mne, o mou budoucnost, o můj celý život, že si musím vážně rozmysliti věc, která se mne přece nejvíce dotýká. Nejsem romantická a přece jenom musím míti na paměti, že se vdávám pro celý život, že na dlouhá a dlouhá léta život můj bude těsně spjat se životem muže, kterého vlastně ani neznám, a který neodpovídá zrovna mým ideálům . . .«

»Ideály děvčete jsou fantomy. Přijde život a ten má požadavky jiné než fantasie nedospělé dívky.«

»Připouštím,« pokračovala Lily vážně. »A právě proto nevím, zdali baron Roden je mužem, který by mohl splniti požadavky tohoto života.«

»Nech takové filosofie, Lily. Mohla jsi poznati

barona s dostatek — dnes nejde o debatu o manželství a jeho stinných stránkách, ale o rozhodnutí. A než to učiníš, musím ti říci ještě následující.«

Doudlebský vstal a opatrně prohlédl předpokoj, jsou-li sami.

»Co ti řeknu, musí zůstati naprostým tajemstvím mezi námi oběma. Rozumíš? Ani babičce to nesmíš svěřiti — za živý svět nesmíš! Slibuješ mi to? Nuže dobře! Mé bohatství je jen zdánlivé. Velkostatek náleží vám, a tu ještě... Ostatně, nač mnoho slov. Peníze, které patřily mně a které jsem chtěl rychle rozmnožiti, abych tu nestál jako pouhý placený správce velkostatku, jsem vložil do spekulací. Je s tím spojeno risiko výhry i prohry. Já jsem prohrál a nemám dnes nic. Ve dvou měsících dospějí k placení směnky; nebudu-li moci platiti, jsem zničen hmotně i morálně. Ale staneš-li se ženou Rodenovou, pak mám k disposici značné sumy, neboť baron chce se mnou utvořiti komanditní společnost, a já budu jejím ředitelem. Víš nyní, proč naléhám na tento sňatek?«

»Můj bože!« zaúpěla Lily a sklonila hlavu do rukou. Tepny jí ve spáncích bušily k rozskočení. »Ale co babička?« zvolala náhle a vyskočila se sedadla. »Což nemůže ona pomoci? Proč se mám obětovat já, když ona může učiniti výpůjčku na velkostatek?«

Doudlebský chodil nervosně po pokoji, a bylo patrno, že chce něco říci, ale že mu chybí odvaha.

»Není to možné!« vyrazil konečně ze sebe chraptivě. »Ne, není to možné!«

»A proč by ne?« ptala se rychle, držíc se křečovitě myšlenky, která se jí zdála býti spasnou hvězdou. »Jsi přece poručníkem naším, dáš své svolení,

a poručenský soud se přece nebude ptáti, jak jsi kapitálu užil.«

»Opakuji, že to není možno. Nenaléhej na mne, Lily. Musil bych ti říci všecko, a nechci — abys ztratila úctu před vlastním otcem . . .«

Lily konečně pochopila . . .

Hlava jí klesla znovu k hrudi, a z očí se jí vydral proud slz.

Štkala hlasitě . . .

Doudlebský přistoupil k ní a vzal její rusou hlavičku do svých rukou.

Přitiskla se k němu, po prvé snad v životě . . . Dlouho trvali tak v němém objetí — otec a dcera se našli . . . Konečně ve chvíli nejkrutší!

»Nemáš opravdu Rodena ráda?« pravil po dlouhé chvíli Doudlebský tiše.

»Nevím to sama,« odpověděla. »Zdálo se mi to — zdálo — a dnes sama nevím, co se to se mnou děje . . .«

Pozvedl její obličej, takže mohl pohleděti do jejích očí.

»Máš snad ráda — někoho jiného?«

»Také to nevím —« zašeptala.

»Tedy přece někdo je v šachu?«

Sklonila opět hlavu . . .

Ale pak vstala a podávajíc otci ruku řekla s nebývalou vážností:

»Tatínku, nechci být nešťastna, ale nechci také, abys byl nešťasten ty. Udělám, co budu moci, ale popřej mi času do dnešního večera. Popřeješ?«

»Budiž, drahé dítě. A dnes večer?«

»Dám ti určitou odpověď. A dopadne-li záporně, nebudeš se na mne hněvati?«

»Nebudu, miláčku, ale —«

»Žádné »ale« — tatínku — nevezmu-li si barona, pak přece nebudeš nešťasten. Věř, že ti nadejdou lepší časy než dnes — peníze nejsou všecko —«

»Ale jsou mnoho!« povzdechl Doudlebský a políbil Lily něžně v čelo.

Když odešla, hleděl dlouho za ní . . . Přetřel si čelo dlaní a cítil, že je ruka vlhká.

»Jak jsem sláb!« zašeptal. »Oh, nikoli — myslím, že jsem teprve dnes našel sám sebe . . .«

A přece pud sebezachování byl větší než láska k vlastní krvi.

Netrpělivě očekával dnešní večer. Nevyšel celý den ze své pracovny a byl sám mrzut nad tím, že se on, muž tak střízlivý a chladný, nedovede lépe ovládati.

Celá tato scéna vířila hlavou Lily, když pohřížena v myšlenky kráčela zvolna k lesu.

Horký červencový den rozehrál všecky struny přírody. Vzduch byl naplněn vůní pryskyřice, tichá hudba bzučícího hmyzu se snoubila s melodií ptáčat, znavených denním vedrem.

Ale dnes byla Lily málo vnímavá k tomu všemu. Chystala se k rozhodnému kroku a potřebovala promluviti sama s sebou, v klínu dumného lesa, v lůně soucitné přírody.

Steré myšlenky jí rozechvívaly hruď, jí bezstarostné, veselé, skoro až povrchní. Násilím se nutila do klidu, chtějíc důkladně uvážiti krok, který na ni odpoledne čeká.

Oddychla si, když vešla do stínu lesa.

Ale hned se zase zarazila.

Na druhém okraji lesa, kde se moře stromů sklánělo k rokli, se objevila postava doktora Maxy . . .

XV.

KRISE.

Lily sklesly ruce, když uzřela Maxu. Byl by se zhrozil, kdyby ji byl viděl v tomto stavu.

Myslila na něho celou tu dobu. J e h o chtěla odpoledne navštíviti, s n í m chtěla promluviti rozhodné slovo. J e h o odpověď měla býti rozhodující pro celý život její. Práhla po této rozhodující chvíli. Aniž to doznala, přece cítila, jak hluboce ranila toto zlaté srdce. Chtěla mu podati ruku k smíření. Chtěla napraviti, čím mu ublížila.

Steré obraty jí tanuly na mysli, když kráčela k lesu. Říkala si v duchu, jak ho osloví, až vejde odpoledne do jeho bytu. Lékař na štěstí má výsadu, že může přijímati ve své pracovně mladé dámy, a nikdo se nad tím nepozastaví. Vejde k němu s upřímností v srdci a podá mu ruku. Má-li ji Maxa opravdu rád, pak jí odpustí vše, a jejich srdce si budou náležeti na věky.

A nemá-li jí rád?

Byla by to velká rána pro její hrdost i pro její lásku . . .

Ale ne . . . Není možno, aby muž tak hluboce založený mohl vyrvati lásku tak lehce ze svého srdce . . . Pamatuje se ještě docela dobře na onen výjev, tam v lese . . . Ví, že se přemáhal nadlidskou silou, aby se zdál chladným . . . Ale zapomene-li se muž jako doktor do té míry, že se stane něžným, pak musí láska ovládati celou jeho duši, celou jeho bytost . . .

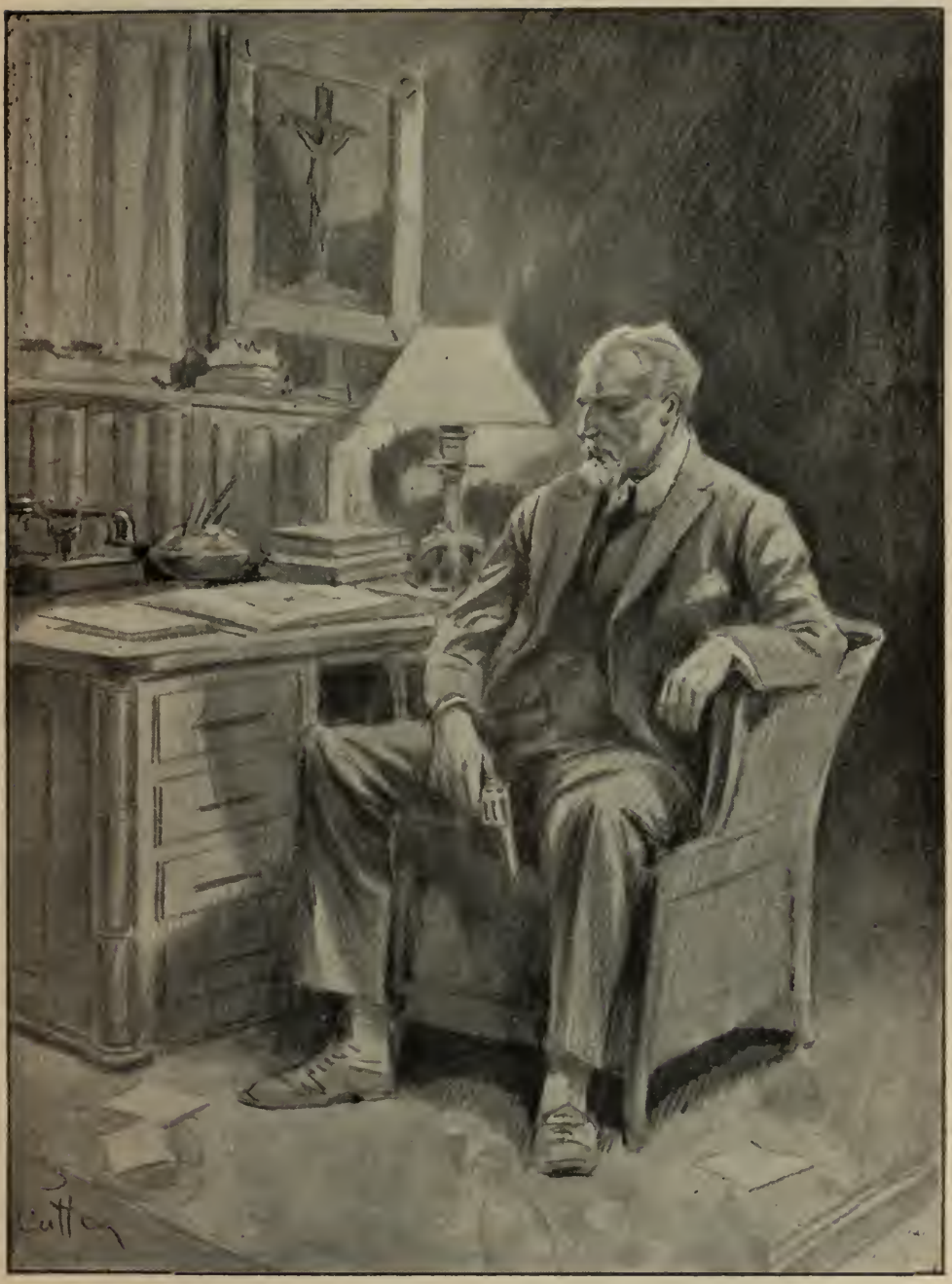

»Odpusť, mi, Bože, můj čin!« (Str. 175.)

Chtěla na celé dopoledne zapadnouti do lesní samoty, kde se tak krásně dá rozprávěti s sebou samým, chtěla prozkoumati celé své nitro dříve, než učiní osudný krok, který ji může dovésti k nejvyššímu štěstí, ale také uvrhnouti v propast zklamání. A nyní, než se ještě vypořádala sama se svými city, stále zvířenými, má se setkati s Maxou, tady v lese, v sentimentální samotě, která změkčuje lidské srdce, dokonce v témž lese, ve kterém před několika týdny tohoto muže tak pokořila svým rozmarem.

Ale vždyť se s ním nemusí setkati! Stačí, když odbočí na cestu vpravo, vedoucí k modřínovému háji, a potom přece může provésti úmysl svůj, aby se s ním setkala až odpoledne ...

Ano, učiní tak ... A tu ji napadlo zároveň, že musí dát do večera svému otci určitou odpověď ... A nenajde-li doktora odpoledne vůbec doma? Vypravoval nedávno Jindřich u večeře, že Maxa jezdívá často do okolních měst studovat zařízení nemocnic, a studuje-li doma, že se dává zapříti. I k Jindřichovi byl zamlklý. Ale Jindřich se domnívá, že mu bylo nabídnuto bezpochyby vynikající postavení, buď profesora nebo řízení velké nemocnice ...

Když dospěla Lily k tomuto bodu, sevřelo se jí náhle srdce ... Chce mu sama nabídnouti svou ruku ... A což přijme-li tuto nabídku? Nyní, když se má prací svou vyšinouti na vynikající místo ve společnosti, spokojí se dcerou advokáta, který stojí před krachem, děvčetem, které mu nemůže nabídnouti nic než své mládí a své srdce, totéž srdce, které se mu před několika týdny s posměchem uzavřelo!

Tyto myšlenky vzbudily nový chaos citů v její

duši, zmítané od posledních událostí tolikerými dojmy.

A její nožky se instinktivně braly touže cestou, na které se musila setkati s doktorem. Zdálo se jí, že ji nezměnitelný osud žene vpřed, a poddala se tomuto fatalismu. Nechť se raději rozhodne její osud v nejbližší hodině! A v této chvíli, kdy vzdor a rozmar úplně uprchly z této zlaté duše, kdy všecky touhy po nádherném, šumném životě se podřídily touze čisté, upřímné, hluboké lásky, touže rychlostí, jakou sny vznikají a mizejí, vykouzlila jí fantasie chvíli, ve které se konečně najdou jejich srdce a ústa jejich vyřknou ono osudné, na věky poutající slovo: »Mám tě rád! Chci tě rád mít do smrti!« Vžila se tak do toho sladkého snu, že zapomněla zcela na kritický stav otcův, a vzpomněla-li naň nepatrný úlomek okamžiku, řekla si s bezstarostností šťastného dítěte: »Však on Maxa i v tom najde prostředek! Člověk, který holýma rukama vyrval tonoucí rodinu a přenesl ji přes vír vod, který jim svou energií pomohl vystavěti znovu mlýn, ten jistě dovede zachrániti jejího otce . . .«

Ubohé dítě, ty netušíš, do jakých tisíc jdou závazky tvého otce! Tady nepomůže silné rámě doktorovo ani jeho energie, ale pouze — zase peníze!

Už se k němu blížila . . .

Maxa šel zvolna cestou na pokraji lesa, maje v ruce knihu a studuje. Chvílemi se zastavil, přemýšleje nebo pozoruje okolí, ale zdá se, že jí dosud nepozorval. Nebude se jí chtít vůbec vyhnouti? Je nyní vůbec samotář, a s ní se setkati nebude proň zrovna příjemné . . .

Lily, která odhodila nyní veškeré společenské

ohledy a poddala se výhradně pudu svého srdce, si umínila, že uskuteční toto setkání za každou cenu. Zabočila tiše do lesa a jdouc mezi stromy mohla pozorovati dobře doktora.

Byla vzrušena. Ona, která si donedávna pohrávala svými city, která měla doktora za hříčku svého rozmaru, která koketovala s baronem, cítila se nyní dítětem — ona, která se sama šla nabízet muži, kterého nedávno od sebe odpudila jako nepotřebnou hračku.

Maxa netušil, že je cílem jejího pozorování a myšlenek. Kráčel zvolna podél lesa, maje v ruce poslední číslo lékařského časopisu, ve kterém byla monografie nemoci, již sám nedávno důkladně popsal. Byl proto nepřipraven na setkání s kýmkoli, a především ne s Lily, která ustoupila v srdci jeho vlivem železné vůle na místo poslední, skryté a chráněné vzpomínkou na minulost.

»Dobré jitro, doktore!« ozvalo se náhle z lesa, a když Maxa udiven zvedl hlavu, uzřel mezi borovicemi bílou postavu.

»Dobré jitro, slečno Lily,« pravil klidně a smekl klobouk.

Byl by se jindy zastavil a svedl malou slovní potyčku s veselým děckem, které ho dráždívalo k odporu svými nápady a duchaplnými narážkami. Ale dnes nebyl opravdu naladěn k zábavě jakékoliv.

Lily pozorovala dobře, že béře zase časopis do ruky a chce pokračovati v cestě. Nezbývalo, než aby provedla svoje odhodlání. Chtěla se sama vžíti do nálady a pravila proto s nucenou veselostí:

»Což jste zapomněl již úplně na svou obvyklou galantnost a nezeptáte se mne ani, jak se mně vede?«

»Doufám, že výborně, slečno. Nemám příčiny domnívati se opak, a nejsem-li galantní, pak je to vrozená vada, kterou sotva kdy už odložím.«

Pravil tuto frázi klidně, bez nádechu humoru, a ačkoliv se zastavil, přece jeho ruka třímala netrpělivě sešit časopisu, jako by se nemohl dočkati, až bude moci pokračovati ve své četbě.

»Pozoruji, že je vám dnes milejší zábava s knihou než se mnou, doktore,« řekla, a hlas její zněl doopravdy smutně.

»Milejší sotva,« odpověděl odměřeně, »ale nutnější. My lékaři musíme studovati až do konce života, a čím více jsme zaměstnáni, tím méně času nám zbývá k studiu!«

»Jste tedy nyní více zaměstnán?«

»Bohužel. Jindy by mně to bývalo milé, ale dnes je mi to skoro překážkou.«

»Máte snad vyhlídky na povýšení?«

»Něco takového, musím-li již o tom mluviti.«

»Chcete nás dokonce opustiti?«

»Myslím, že se tak stane,« odpověděl klidně.

»A nemůžete mně říci, za jakým cílem?«

»Věc není dosud hotova, a nemohu proto říci nic určitého. Uskuteční-li se, pak se dostanu do okruhu, po kterém jsem dávno toužil, a třeba nerad opustím hory, přece bude mně náhradou, že budu moci konečně pracovati, tak jak jsem si dávno přál!«

»Opustíte tedy nerad Brod?«

»Brod rád, neboť jsem zde byl pouhým řemeslníkem. Ale nerad své působiště, kde jsem se dovedl uplatniti, nerad lid, který mne miluje, nerad hory, ke kterým jsem tak přilnul. Ale je už osudem člověka, že touží stále výš a musí se učiti odříkání.«

»A budete vzpomínati na nás?« ptala se tiše.

»Myslím, že ano,« odpovídal diplomaticky. »Paní Sýkorová je vzácná žena, na kterou se tak hned nezapomíná. Přilnul jsem k ní opravdu jako k matce!«

»A na nikoho jiného si nevzpomenete?«

»Můj bože, slečno,« zvolal nutě se do veselosti. »Nepopírám, že budu vzpomínati na Jindřicha, kterého miluji jako bratra a vážím si jako člověka, který má přes vé mládí tak vážné názory životní. Také na slečnu Helenu si často vzpomenu. Je to roztomilé děvče a přeji jí od srdce, aby našla muže, který by ji učinil šťastnou.«

»A co přejete mně?« ptala se vážně.

»Bezpochyby totéž, ačkoli —«

»Ačkoli —« zvolala, a její oči se upjaly dychtivě na jeho rty.

»Ačkoli přání toto přichází pozdě, myslím. Aspoň mnohomluvná fáma města vypravuje, že jste si takového muže už našla, a proto mé přání by jen křížilo hotovou událost.«

»A nenašla-li jsem dosud takového muže?«

Čekala, že se zarazí, že se jeho oči zjasní, a že zvolá: »Skutečně? Vy tedy nejste nevěstou barona Rodena?«

Ale místo toho se objevil pouze konvenční údiv na jeho tváři, a Maxa pravil klidně:

»Pak musíte hledati dál, a nepochopuji, že takového muže najdete.«

»Myslíte?« odpověděla, vzdechnuvši si mimoděk. »Jsem přece tak nepatrná.«

»Jste snad jediná, myslíte-li to o sobě.«

»Oh, vím, čím jsem, a čím — nejsem. Jsem tak rozmarná —«

»Netroufám si odporovati, pravíte-li to sama. Ale jsou muži, kterým to nevadí.«

»A potom — mám také své požadavky, co se muže týče!«

»To je ovšem přirozeno.«

»A ty nejsou malé!«

»I to chápu. Ale mezi muži své společnosti najdete jistě toho, který jim vyhoví.«

»Proč pravíte tak důrazně »své společnosti«? Myslíte, že naše společnost je jiná než ta, ve které se pohybujete vy?«

»Nemám vůbec společnosti. Neměl jsem jí nikdy. Kráčím svou cestou a nevyhledávám nikoho. Jsem od mládí odkázán sám na sebe a nenaříkám proto.«

»A snad právě proto dovedl jste zoceliti svou duši a obrniti se pancířem samostatnosti.«

»Lichotím si, že je tomu tak. Těší mne, že zrovna vy, slečno, jste vyřkla tuto větu.«

»Skutečně vám to lichotí?«

»Ano, nevykládejte to však jinak, než jak to myslím. Chtěl jsem říci, když vy, která jste byla vždy tak povrchní v úsudku a dbala jste více na třpytnou frázi než na hloubku, dovedete rozpoznati cenu muže, že je to potom skutečnou pravdou. A nejsem tak otrlý, aby mne to netěšilo.«

»Víte, že to, co pravíte, není zdvořilé?«

»Snad, ale je to pravdivé. Pravda je vzácná květina, a škoda, že nám voní teprve tehdy, když naše smysly otupěly.«

Nastala pauza, a Lily pozorovala dobře, že se doktor chystá k odchodu. Byl nejvyšší čas, aby došlo k rozhodnutí.

»Doktore,« pravila vážně a upřímně, »jsem ráda,

že jsem se zde s vámi setkala. Chtěla jsem s vámi o něčem promluviti.«

»Jsem vám k službám, slečno.«

»Chtěla jsem vás navštíviti odpoledne — v Brodě.«

»K mému politování nebyla byste mne zastala doma. Odjíždím o jedné hodině.«

»Tím lépe. Hleďte, potřebuji rady. Ale víte co, pojďme raději. Při chůzi se lépe hovoří.«

»Jsem vám k službám.«

Kráčeli spolu lesní cestou, a Maxa zastrčil časopis do náprsní kapsy.

»Stojím před vážným rozhodnutím, doktore. Jsem mladá a nezkušená, abych mohla uvážiti vše nezkaleným okem. Otec mne má rád, ale nerozumí mi. Babička mi snad rozumí, ale má příliš starosvětské náhledy, aby mohla býti nestranná. Hleďte, nemám přítelkyně, která by mně poradila, a nemám přítele, který by mně přál štěstí. My dva jsme měli o sebe dosti zájmu — vy jste muž, který rozumí lidskému srdci — a proto — proto jsem se chtěla poraditi s vámi . . .«

Na jeho rtu se chvěla věta: »Už zase radu?« Ale nahlas pravil s klidnou zdvořilostí:

»Vznášíte na mne těžký úkol, slečno. Vím dobře, že rada je pouze tehdy vítána, když souhlasí s tím, čeho si člověk sám přeje. Ale na štěstí nemusíte poslechnouti mé rady. Vyslechněte pouze můj náhled a jednejte potom, jak budete chtít. Oč tedy jde?«

»Mám se vdávat.«

»Je mi to, tuším, známo.«

»Mým ženichem se má stát baron Roden.«

»Dostalo se mi cti poznati toho pána.«

»Otec přeje tomu sňatku, a babička mu neodporuje. Já však stále váhám.«

»Proč? Nelíbí se vám?«

»Líbí. Ale myslím, že to nestačí k štěstí.«

»Kdo vám řekl, že musíte býti v manželství šťastna?«

»Chcete být vtipný. Proč to? Štěstí je chiméra, ale proč se nesnažit zachytiti aspoň cípek jeho pláště? Nebo obraťme list. Nechci býti tedy v manželství nešťastna.«

»A s baronem Rodenem byste byla nešťastna?«

»To je právě to, co nevím . . .«

»Neví to také nikdo. O manželství prorokovat je věc nad jiné choulostivá. Brali se z lásky a byli k smrti nešťastni. Vzali se z přinucení, zvykli si, stali se přáteli a žili spokojeněji než kdo jiný.«

»Ale mně nestačí spokojenost! Chci přilnouti k svému muži, chci splynouti s jeho duší, s ním cítiti, pracovati, zápasiti, vítěziti —«

»Žádáte mnoho. Takové manželství je opravdu ideální a vydaří se jedno mezi kolika tisíci . . .«

»A proč bych právě já neměla dosíci takového štěstí?«

»To je otázka dítěte, které neví nic o logice a počtu pravděpodobnosti. Možno otázku obrátiti: proč právě vy byste ho měla dosíci?«

»Není náhody na světě, doktore. Sám jste mi to kdysi řekl. Musíme se aspoň hledět přiblížiti k středu terče, nejsme-li výbornými střelci.«

»A baron Roden? Není mužem, který by vám mohl pojistiti toto želané štěstí?«

»Obávám se, že nikoliv. A pak — doktore, člověk

sáhne po dobré věci, je-li sama. Má-li na výběr, sáhne po lepší.«

»Kdo vám brání, abyste nesáhla po lepší?«

»Věc sama se mi nabízela kdysi, ale byla jsem dítětem a sáhla jsem po horším.«

»Mluvíme v podobenstvích. K čemu to? Když už jsem se podjal nevděčné úlohy zpovědníka, neschovávejme se za řečnický obrat. Vám se tedy nabízel muž, jehož pokládáte za vhodnějšího pro své štěstí manželské než barona. Vy jste zamítla toho muže. Nyní toho litujete a chcete — ano — chcete, aby se vám nabídl ještě jednou ... Tuším, že jsem vystihl smysl vašeho dotazu?«

»Ano ...« zašeptala sotva slyšitelně.

»A máte záruku, že ten druhý muž je skutečně lepší zárukou pro vaše štěstí než baron?«

»Dnes jsem o tom přesvědčena,« pravila pevně Lily.

»Je-li tomu tak, pak předstupte před něho přímo a řekněte mu to. Je-li poctivý muž, musí si vás pro tuto otevřenost jen vážiti. Miluje-li vás dosud, bude vám do smrti vděčen za toto odříkání.«

Pohlédla na něho tak vřele, že jiný muž než Maxa byl by ochoten se okamžitě vzdáti. Ale doktor byl ze žuly. Zachovával své sliby. Rozuměl jí dobře. Ale nemohl pochopiti, že by v srdci rozmarného děvčete mohl tak rychle nastati převrat. Pokládal proto celou tuto rozmluvu za nový rozmar Lilin.

»Miluje-li mne dosud ...« zašeptala Lily, pohřížena docela ve svou kající roli.

»To ovšem musíte věděti sama nejlépe. Milující žena dovede čísti jako v zrcadle v duši toho, jehož miluje.«

»Snad — ale —«

»To je má rada, slečno,« pravil Maxa, nechtěje protahovati rozmluvu pro něho trapnou.

Lily sebou nervosně trhla.

»Chci věděti, zdali mne dosud miluje,« vzkřikla, nedovedouc se déle ovládati.

»Zeptejte se ho tedy sama, slečno . . .« odpověděl doktor chladně.

»Vždyť se ho ptám!« zvolala náruživě a chopila se jeho ruky.

Maxa se jí lehce vyvinul a pokročil krok dozadu.

Chvíli tak stáli proti sobě hledíce na sebe různými pohledy. Ona s nataženou pravicí, čekajíc na rozhodující jeho slovo, přesvědčena, že ji přivine k sobě a zlíbá její čelo, on se staženým obočím a sevřenými rty.

»Slečno, nač ta komedie!« pravil tvrdě. »Neměla jste dost na jedné scéně?«

»Vy mně nevěříte, doktore . . . a přece je to pravda. Na vaší odpovědi závisí můj osud . . .«

»Nejsem tu pro vaši hračku, slečno. Opakuji, co jsem vám řekl tehdy. Miloval jsem vás, jak jen muž ženu může milovati. Ale dnes je konec!«

»Konec!« zvolala bolestně, a ruka jí klesla.

»Ano. A doufám, že je to naše poslední rozmluva o tomto trapném předmětu. Poroučím se vám, slečno!«

Nadzvedl lehce klobouk a spěšně odešel.

Hleděla za ním s němou bolestí v tváři, a slzy jí vyhrkly z očí. Ale hned se vzmužila, sevřela rty, až zkrvavěly, a zaťala pěsti.

»Pokořil mne! Budiž! Nyní jsem rozhodnuta.«

Dala se na cestu opačným směrem a o jedenácté hodině vstoupila do pracovny otcovy.

Pozvedl hlavu udiven. Nečekal její návštěvu.

»Rozhodla jsem se, tatínku!« pravila pevně.

»Nuže?« ptal se napjatě.

»Vezmu si barona Rodena . . .«

Vyskočil rozradostněn a chtěl ji obejmouti. Ale vyvinula se lehce a řekla tiše:

»Potřebuji klidu, omluv mne u oběda!«

Nato zmizela plaše, a Doudlebský hleděl dlouho za ní udiven. Ale pak usedl ke stolu a psal dlouhý dopis baronovi.

XVI.
PŘED SŇATKEM.

Na lužanském zámku bylo živo. Ve třech dnech se měla konati svatba. Svatba s baronem! Nejenom zámek a vesnice, ale celé město bylo vzhůru. Zámecké panstvo dostávalo najednou nový lesk. Baron, potomek staré šlechty, si vyvolil krásnou slečnu ze zámku.

Městečko mělo pastvu pro své podvečerní rozhovory. Baron, aristokrat každou brvou, pyšný, nevšímavý, jim imponoval. Všem se zdálo přirozeným, že si vyvolil mladší dceru, neboť Helena byla tak vážná, tichá, nemilovala nádhery a při tom byla tak sdílná s každým, přítelkyní každého děcka ve vsi — jak by ta jednoduchá duše mohla pomýšleti na to, aby se stala baronkou!

Zato Lily! To je ovšem něco jiného! Byla koketní, strojila se ráda po velkoměstsku, jezdila na koni... Byla dobrosrdečná, pravda, ale přece se nikdy nesnížila tak daleko, aby šla navštívit nemocnou ženu, nebo pochovala před chaloupkou dítě! Ta se hodí výborně k baronovi! Jaký to bude pěkný párek!

Slečny z města, se kterými se ještě před dvěma roky honívala v parku, mladí páni, s kterými tančila v tanečních hodinách, vypravovali nyní různé historky, ve kterých oni také hráli roli. Padalo na ně trochu pozlátka z glorioly, kterou rozestřel nad hlavou Lilinou vznešený sňatek.

Hlavní součástky výbavy, pokud nebyly hotovy, byly ovšem objednány z Prahy. Ale tu a tam něco bylo přece objednáno z města, a denně stanul zámecký lovčí kočárek na náměstí brodském před některým obchodem, a když konečně odjel, nastalo pravé procesí do krámu. Každý byl zvědav, co se pro zámeckou slečnu koupilo, a obchodník byl v duchu vděčen za tuto reklamu.

Kus látky, z níž bylo koupeno na župan pro mladou nastávající paní, byl ještě téhož dne rozebrán, jen aby paničky mohly říci o sobě: »Zrovna takový župan má baronka Rodenová. Koupily jsme to jeden den tam a tam!«

Na zámku šily čtyři švadleny od rána do večera. Sňatek přišel náhle, mnohem dříve, než babička očekávala, a bylo ještě mnoho nehotového.

Za tři dny měla býti svatba. Svatební roucho bylo hotovo, jen závoj se ještě připravoval, myrtový věneček dodá zahradník až ve svatební jitro. Pro nábytek jel Doudlebský do Prahy, ale nebylo na to spěchu, neboť novomanželé měli odjeti hned po svatbě do Italie a vrátiti se až za čtyři neděle. A zatím jim upraví babička lesklé hnízdečko v zámku novoveském.

Pro počestné obyvatele Lužan slibovala svatba státi se kromobyčejnou událostí. Vždyť se měly oddavky konati v prostém kostelíku lužanském, před týmže jednoduchým, ba primitivním oltářem, před kterým si slibovali prostí synkové s vesnickými dívčinami věčnou věrnost. Pan farář Kynčil měl potíže, jak se ustrojí, neboť paramenty kostelíka nevynikaly zrovna nádherou. Konečně se nad ním sli-

toval brodský kaplan a půjčil mu nový ornát ze zásob brodské fary, dosud osiřelé.

Demokratičtí sedláci lužanští náhle pocítili vyznamenání »milostivé vrchnosti« a připravovali se slavně k této události. Ponocný Habada vyvezl starý hmoždíř na kopeček, sledován nadějnou mládeží, a konal tu zkoušky na slavnostní střelbu. Kostelník se ženou čistili kostel a prášili červené sukno, jež bude pokrývati čestné lavice. Zahradník vyhlížel nejkrásnější květiny v parku, neboť kostel i jídelna budou proměněny v pravý háj.

Poslední neděli před svatbou byl kostelík k umačkání naplněn. Již okolnost, že jména svatebčanů budou čtena přede mší s kazatelny, dostačila, aby obyvatelé lužanští dostali záchvaty bohabojnosti, a snad nikdy nebyla osada tak svorně na službách božích.

Všude byl horečný chvat, v městě, na zámku. Na zámku nejvíce.

Ale ta, která byla vlastně středem těchto příprav, krásná Lily, chodila vší tou vřavou, jako by se jí to netýkalo.

Od onoho dne, kdy vyřkla ono osudné slovo, se změnila úplně. To nebyla ona veselá, temperamentem překypující Lily, která svým štěbetáním oživovala celý zámek. Diblík se najednou proměnil v zádumčivou ženu, která skoro netečně sledovala ruch kolem sebe.

Babička často vzala vnučku za hlavičku, stáhla ji k sobě a hladíc jí vlásky pravila:

»Co je ti, děťátko? Nic se neveselíš, chodíš jako nemocná. Což se netěšíš na svatbu?«

Lily jí nedala odpovědi a zabořila hlavu do babiččina klína.

»Nemáš snad ráda barona?«

Ale babička se opět nedočkala odpovědi.

Paní Sýkorová nebyla vlastně nadšena tímto sňatkem. Baron jí nikdy nedovedl vnuknouti zvláštní sympatie. Ale říkávala si, že je z jiného světa než ona, a že tvrdá aristokratická slupka může docela dobře krýti dobré srdce. Hlavní věc, aby miloval Lily, a ona aby milovala jeho. Ale to právě nebylo babičce jasno, a Lily vypadala docela jinak než šťastná nevěsta před vytouženým sňatkem.

Ale s dítětem nebylo řeči. Kdyby byla promluvila tehdy, nebyl by osudný dopis baronovi odeslán! Ale dnes je sňatek nevyhnutelný a babička, která by tak ráda viděla pojištěno štěstí svých vnoučat, když se štěstí své dcery nedočkala, často se slzou v oku prohlížela stohy prádla a šeptala tiše:

»Dej ti jenom Bůh štěstí, má drahá holčičko! Dej ti Bůh štěstí!«

Ale zdálo se, že tomu sama nevěří.

Zvláštní náhodou se také Maxa odstěhuje, a babička přijde o dobrého přítele, jehož si vážila. Novina se nedala déle utajiti, neboť ji přinesly lékařské časopisy a Mahr, závistivý nad úspěchem svého mladšího kolegy, věc vypravoval v hostinci.

Maxovi nabídnuta profesura na universitě, a zatím, než bude moci býti jmenován, dostal místo primáře ve velké pražské soukromé nemocnici. Jeho pobytu v Brodě bylo nakrátko. Nyní nemocní brodští, poznavše, jakého muže mají mezi sebou, houfně ho volali k sobě. Maxa se trpce usmál nad tímto obratem. Nyní byl by hračkou dostal místo městského lékaře, ano, byl by zahrnut klientélou, ale — bylo pozdě. A Maxa by se byl odstěhoval z Brodu, i kdyby

nebyl dostal pozvání do Prahy. Věděl, že by rána sotva zacelená znova a znova krvácela . . .

Jen jednoho litoval, že se nebude moci odstěhovati dříve z Brodu — před sňatkem Liliným. Jak rád by si byl uspořil tento trapný okamžik — ale nebylo to možno. Teprve týden po jejím sňatku měl nastoupiti nové místo. A ještě jeden závažný moment se mu stavěl v cestu: otázka finanční. Měl sice uspořených několik set, ale zařízení v novém domově vyžadovalo daleko více, a musil čekati na uskutečnění půjčky, kterou mu slíbil jeho pražský kolega, a ta věc se nedala zrychliti.

»Přetrpěl jsem víc, přetrpím i to,« říkával si, ale byl si vědom toho, že den sňatku Lilina bude proň cestou křížovou.

Baron nebyl dosud na zámku. Po odpovědi Doudlebského přijel a přivezl své nevěstě drahocennou čelenku. V úzkém kruhu rodinném bylo slaveno zasnoubení a ustanoven den sňatku. Pak baron odejel, maje důležité záležitosti obchodní, a jen časté dopisy svědčily o nadějích mladého muže.

Poslední dopis oznámil, že přijede teprve den před sňatkem, a Lily si ani jednou nestěžovala na to, že ji nepřítomnost ženichova bolí.

Konečně nadešel předvečer onoho významného dne.

Všecky přípravy byly skoro skončeny, pouze v kuchyni bylo živo, a nesčetné dorty a cukrovinky opouštěly kamna, aby ve špíži vychladly. Doudlebský seděl celý den v pracovně, zádumčivý a starostlivý. Přes uskutečnění jeho přání nezmizely vrásky s jeho čela.

Babička zapomněla na chvíli na své starosti a

jako pravá hospodyně pomýšlela pouze na to, aby hostina dopadla co nejskvěleji.

Jindřich, nestaraje se o tyto »malichernosti«, jak říkával, bloudil jako samotář po lesích, těše se na to, že se od podzima bude moci nadobro odstěhovati do Prahy a pracovati pod ochranou doktora Maxy, který se mu stal pomalu pravým otcem i bratrem.

A Lily — která se zítra měla státi paní baronkou — Lily se plížila zámkem jako mátoha. Ani jediná věc z nesčetné řady příprav nevzbudila její zájem. Ani jediného rozkazu nedala nikomu, kdo se jí o radu ptal, odkazujíc na babičku.

O šesté hodině večerní měl přijeti baron. Kočár, který ho měl přivézti z brodské stanice, byl již připraven. Doudlebský konečně vyšel ze své pracovny ustrojen. Nyní měla nastati rozhodná chvíle. Podle dopisu baronova měla se i svatební smlouva podepsati večer, a teprve po ní si mohl volně oddychnouti.

Naděje Doudlebského nebyly zrovna růžové. Nějakým způsobem se dostala zpráva o stavu jeho jmění do veřejnosti, a když chtěl doktor prolongovati malou směnku, bylo mu to v pražské bance zamítnuto. Doudlebský věděl, to že je výstraha poslední. Nepodaří-li se mu podepříti svůj úvěr baronovým jměním, bude zničen.

Proto jeho nervosnost, jeho trapné rozpaky. Dal zapřáhnouti již o páté hodině, ač do stanice bylo sotva čtvrt hodiny jízdy. Nemohl se již dočkati příjezdu vlaku.

Když scházel se schodů, ptal se po Lily. Pravili mu, že je v parku. Zarážela ho ta její chladnost, ale dlouho o ní neuvažoval, zaměstnávaje svého du-

cha pouze jedinou myšlenkou, která se mu stala utkvělou představou.

Šel rychle za Lily do parku a zastihl ji oblečenou v procházkový šat právě u východu z parku.

»Pojedeš přece se mnou naproti baronovi?« zvolal rychle.

»Půjdu na nádraží pěšky,« odpověděla netečně. »Do šesti hodin je dosti času.«

»Zase romantický vrtoch!« pomyslil si Doudlebský, ale nehněval se, že bude v kočáře sám se svými myšlenkami.

Zatím co kočár odjížděl s Doudlebským, dala se Lily na cestu. Nešla k Brodu silnicí, ale polní pěšinkou, vinoucí se pod ní, vroubenou třešňovými stromy, jež byly právě obsypány ovocem.

Šla zvolna, nikterak nespěchajíc ženichovi vstříc. Postála chvílemi, tu pozorujíc kopretiny, vroubící meze, nebo vztáhnuvši ruku po sladké třešni. Ale nikdy ji nedala do úst. Lesklá třešně, skrývající v sobě sladkou dužninu, ji odpuzovala. Lily se zdálo, že se jí každá sladkost protiví.

Kráčela tak asi půl hodiny, zvolna, skoro váhavě, jako by se bála dostihnouti stanice, ze které si odveze domů budoucího muže. Konečně se odhodlala nejíti dále. Ulehčilo se jí. Nechtěla na nádraží před tolika svědky býti vystavena zvědavým očím na pospas. »Takhle vypadá šťastná zámecká nevěsta?« ptali by se všichni v duchu.

»Počkám zde!« pravila si. »Až se ozve signál, budu věděti, že vlak přijel, a pak jim půjdu po silnici naproti.« —

»Milostslečno! Milostslečno!« ozvalo se náhle volání se silnice.

Lily se mimoděk otočila.

Na silnici stál muž, který sestoupil právě s kola a mával rukou. Měl v ní něco bílého. Beze vší pochyby dopis, neboť to byl listonoš brodské pošty.

»Milostslečno!« zvolal znova. »Mám zde dopis pro vás, expres.«

Zůstala zaražena. Kdo by jí psal expresní dopis? Myšlenka jí šlehla náhle mozkem. Není to dopis od doktora Maxy? Romantický nápad vteřinami rostl. Snad by Maxa dokonce... Však již listonoš shodil kolo do příkopu a pospíchal k Lily přes pole.

Uctivě se kloně rozprostřel podací lístek na torbě a podával Lily tužku k podpisu. Ale byl čas na tuto formalitu, Lily chtěla především věděti, kdo je odesílatelem dopisu. Pohlédla na adresu lístku, který držel listonoš v ruce, a nemohla potlačiti lehký výkřik. Byl od barona Rodena a měl razítko vídeňské.

Rychle byl lístek podepsán, listonoš, zpropitné maje v ruce, se poroučel, a Lily, nedbajíc naň, roztrhla obálku.

Její zraky přeletěly řádky, ještě jednou čtla dopis pozorně. Pak jí klesly ruce.

Jako zchvácena mdlobou klesla do trávy, dopis jí vypadl z rukou.

Seděla tak dlouho, dlouho. Neslyšela, jak se na stanici ozývá signál. Teprve zapráskání bičem na silnici jí vrátilo vědomí.

Vztyčila se rychle, sebrala dopis a běžela kvapně přes pole.

Doudlebský v kočáře se vztyčil, když spatřil dceru.

»Víš, co se stalo? Baron nepřijel!« zvolal na ni, a hlas se mu třásl.

»Vím,« odpověděla, nutíc se do klidu. »Přečti si tento dopis!«

Třesoucíma se rukama uchopil dopis a četl osudné řádky. Baron psal:

»Vážená slečno!

Je to netaktní, měním-li v poslední chvíli své rozhodnutí. Vím to, ale nemohu si pomoci. Je lépe, rozejdeme-li se dnes, byť to i způsobilo skandál, než abychom se měli rozejíti po sňatku. Jsem nucen Vám bezohledně říci čistou pravdu, abyste mne nepokládala za ničemu. Nemohu popříti, že jste mi byla sympatická a že jsem vás miloval — ano, miluji vás posud, ale láska moje nemůže mi ukládati oběti, jež se nesrovnávají s mým stavem. Jako při každém sňatku, tak i při tomto rozhodovaly také ohledy finanční. I já jsem doufal, že mi přinesete značné věno, jež by vyvážilo sňatek přece trochu nerovný, ale informace mého právního přítele ukázaly, že Váš otec jako poručník Váš prospekuloval nejen jmění své, ale také Váš dědický podíl. Nezazlíte mi proto, ustupuji-li od sňatku, který by Vám i mně přinesl jen zklamání a který snad — jak se domnívám — měl s mé strany sanovati Vašeho otce. Událost tato nezmění mé city pro Vás a mou lítost, že se nemohu státi Vaším chotěm, urychlí jen můj odjezd do ciziny. Dávám své svolení, byste odložení a pozdější zrušení sňatku omluvila každou přípustnou záminkou, nejlépe mým těžkým onemocněním. Tím nepadne na Vás žádný stín, a já Vám přeji, aby vám další život nepřinesl žádného zklamání.

Ruce Vám líbá oddaný

Artur baron Roden.«

Doudlebský hleděl vytřeštěným zrakem na dopis, který znamenal jeho zkázu.

Četl jej dvakrát, třikrát, jako by doufal nalézti přece nějaké, sebe menší slůvko útěchy, a Lily stála vedle kočáru bledá, úzkostlivě hledíc na jeho obličej.

Konečně vstoupila do kočáru, dala povel k odjezdu a vzala ruce otcovy do svých.

»Ubohý tatínku!« pravila tiše.

Zvrátil se do kočáru, těžce oddychuje. Marně se pokoušela Lily ho těšiti. Neodpověděl jí ani slova.

Jednu chvíli se zdálo, že se mu myšlenka dávno zadržovaná vtírá na jazyk. Ale vyrazil ze sebe jenom větu:

»Pomsta osudu! Ubohá má žena . . .«

Lily porozuměla, oč jde. Věděla z narážek babiččiných, jak brutálně se kdysi její otec dovedl vetříti do rodiny Sýkorových. Učinil tak, používaje své znalosti přestupku jejího děda, a nyní sám klesá pod tíhou stejné viny.

Dojeli do zámku.

Doudlebský se zavřel do pracovny a na opětovné dotazy rozkázal pootevřenými dveřmi, aby ho nechali do rána s pokojem. Byl kliden a nevzbuzoval obav.

Lily odevzdala v soukromí list babičce.

Paní Sýkorová dala na jevo zmužilost, jakou jen může dáti dlouholetý zápas s osudem.

Neplakala, nezoufala.

»A co ty, Lily?« pravila konečně.

Lily pokrčila rameny.

»Baron má pravdu,« pravila dutým hlasem, jehož zvuk babičku zarazil. »Sňatek je nemožný, a nezbývá nic, než poslechnouti jeho rady a omluviti od-

ložení sňatku jeho nemocí. Baron je praktický člověk,« dodala trpce.

Ano, nezbylo nic jiného.

Ještě večer se rozjeli poslové na všecky strany a vyřizovali odložení sňatku.

Lily stála dlouho, dlouho nad svým svatebním rouchem, jež se ve sněhobílém úbělu rozprostíralo v její ložnici, a pak je nervosně shodila na zem.

»Jsi v prachu, a s tebou všechen můj život!« zaúpěla, a pak ji celý večer nikdo nespatřil . . .

XVII.
KATASTROFA.

Na zámku se náhle rozprostřelo mrtvé ticho, jako by neviditelný příkrov smutku přikryl budovu s celým okolím. Všechen ruch ustal, panstvo se uchýlilo do svých komnat. Babička dala poslední rozkazy, pomocný personál odešel, aby v Brodě a v Lužanech vypravoval pikantní novinu, že se slečna Lily přece vdávat nebude.

Zvolna, zvolna se plížily hodiny večerní. Nikdo nepomyslil na večeři. Babička seděla ve své prosté ložnici, zadumána, přemýšlejíc, jak nalézti východisko z této trapné situace. Nešlo jí o zmařený sňatek a nedělala si nic z klepů lidí. Ale o zachránění cti jejího zetě jí šlo. Bohužel, odevzdala správu jmění do rukou Doudlebského a tušila právem, že bezohledné sdělení baronovo není bez podstaty.

Helena seděla na nízké stoličce vedle ní a majíc hlavu skloněnou na její klín tiše plakala.

»Kde je Lily?« zeptala se babička.

»Ve své ložnici,« odpověděla Helena. »Dvakrát jsem na ni klepala, ale dala mi odpověď, že chce zůstati sama.«

»Má pravdu,« odtušila paní Sýkorová s tichým vzdechem. »Dnešní noc bude hrozná . . .«

Ano, babička měla pravdu. Dnešní noc bude hrozná . . .

Lily přecházela svým pokojem. Tisíce myšlenek černých, příšerných jí vířilo hlavou.

Jak rychle žne kosa osudu . . .

Zavrhla upřímnou, tichou lásku prostého lékaře. Démon ctižádosti, ješitnosti jí otrávil srdce. Chtěla se státi baronkou, chtěla se svou krásou, svými robami, svým postavením povznésti nad prosté okolí, ve kterém vyrostla.

A v tomto rozmaru zhýčkaného dítěte vrhla urážku v tvář muži, jehož lásky nedovedla ani pochopiti. Muži, který si dovedl v životě vybojovati vlastní cestu. Bylo to více než urážka, byl to posměch. Dovedla ho tak daleko, že jí otevřel své srdce, a když tak učinil, vysmála se mu. Učinil právem, že ji nyní odstrčil od sebe, když se mu nabízela.

A nyní ji odstrčil od sebe také druhý, jemuž chtěla ve své ješitnosti prokázati milost, že si ho vezme.

Usedla na pohovku a přemítala.

Zdali by si ji byl vzal Maxa, kdyby byl seznal katastrofu jejího otce? Zajisté by tak byl učinil. Maxa ji nemiloval pro peníze, miloval ji pro ni samu. Nebyl by se odvrátil od rodiny kompromitované, jako to učinil baron Roden. Byl by postavil svá mohutná prsa mezi ni a dav lačný pomluvy a byl by zachránil jejího otce.

Co asi řekne Maxa, až se toho doví! Je jisto, že dnes večer to ví už celé město. Všichni, kteří se jí klaněli, kteří se jí obdivovali a kteří jí při tom záviděli, se dnes radují. Odívají svou radost do frází soucitu . . .

»Ubohá slečna Lily!« řeknou jedni. »Zrovna před sňatkem se jí stane taková nehoda.«

»Nebude už paní baronkou!« pokračují druzí. »Kdo se povyšuje, bývá ponížen.«

»Zpráva o nemoci baronově je pouhou výmluvou,« ozývá se třetí chor. »Bezpochyby mu to rodina rozmluvila. Nebo mu bylo věno malé.«

Co tomu všemu řekne Maxa?

Lily dovedla v mysli obrátiti situaci. Co by dělala ona, kdyby byla na místě Maxově? Cítila by radost v srdci nad poraženým nepřítelem . . .

Bezpochyby. Lily nedospěla dosud k onomu stadiu sebepoznání, které diktuje úctu před spravedlností. Zachvěla se nevolí. Poznala, že je slabou ženou, zmítanou dosud ješitností mládí.

Ale Maxa není takový. Jistě jí lituje . . . Proč nemůže k němu, aby ji slovem svým potěšil . . . Dnes by ji jistě neodpudil od sebe, kdyby přišla k němu a prosila ho, ne o lásku, pouze o — soucit . .

Je to snad tak lépe pro Maxu. Zapomene na ni, bude postupovati na vytčené dráze výš a výše. Chudá žena ze zkompromitované rodiny by mu jen překážela. Bude povolán do Prahy, stane se profesorem. Jeho sláva ho vřadí mezi prvé vrstvy společenské. Kolo osudu se otáčí. Nedávno se domnívala, že ji vynáší nahoru, vysoko, vysoko. Maxa byl dole, deptán ozubím kola. Dnes je tomu naopak. Ona se svíjí pod těžkým kolem, a Maxa se vznáší nahoru.

Lily zaúpěla. Otevřela okno, aby vdechla čistý vzduch. Ale hned je zase zavřela. V parku stál zahradník se dvěma děvčaty ze dvora. Hovořili tiše a hleděli do oken zámku. Její osud se stal předmětem klevet všeho lidu.

Líce jí zahořely.

Co bude dělati? Nemůže zde přece zůstati. Shořela by studem. Až půjde zítra polem, jako obyčejně, prstem budou na ni ukazovati. Nevěsta bez

ženicha! — budou si říkati tiše, ale ona bude dobře rozuměti tomuto šepotu.

A co tatínek! Co dělá, ubožák, tuto chvíli . . .

Znova na ni dolehla celá tíha katastrofy.

Babička již ví, oč jde. Lily nepochybuje, že zachrání troskami svého jmění čest svého zetě. Nezbude nic jiného, než prodati Lužany a odstěhovati se jinam. Lily pak bude chudým děvčetem, které se nevdá, leda že by se do ní zamiloval některý učitel nebo malý úředníček. A i ten jí bude odporný, protože ho nebude milovati. Lily dobře ví, že miluje jen jednoho muže, a tím je — doktor Maxa.

Jindřich blouznil stále o samostatnosti, nyní ji má, ubohý hoch. Heleně nebude nový život těžký. Dobré to dítě žilo stále tak, jako by tušilo, co jednou přijde. Odstěhují se s babičkou někam na venek do malého domku, při svých skromných potřebách budou aspoň spokojeny.

Otec se usadí jinde jako advokát. Snad najde svou energii. Není tak stár, aby zoufal.

Ale co bude s Lily?

Má snad býti přítěží babičce a Heleně? Nebo snad se má chytiti prvé ruky, která se jí pro její mládí a sličný obličej nabídne k manželskému svazku? Není takové sobecké spojení ponižující?

Hodina za hodinou ubíhaly, a v hlavě Lilině se sbíhaly myšlenky k určitému úmyslu.

A když na zámeckých hodinách bila desátá, byla Lily připravena úmysl svůj provésti.

Byl stejně jednoduchý jako šílený. Opustí domov. Ještě dnes, aby se zde nedočkala hrozného jitra, které se bude na ni šklebiti výsměchem všech těch očí, které se ještě včera před ní skláněly v prach.

Byla pevně odhodlána. Ano, odejde pryč a bude se živiti sama. Jen malou chvíli se jí tento úmysl zdál odporným. Jen malou chvíli se hrozila toho, že místo na zámečku novoveském v komnatách knížecky zařízených bude si někde v cizině vydělávati suchý chléb těmatéž rukama, jež si měly zítra vetknouti do vlasů vínek nevěsty baronovy.

Ale jen chvíli. Lily byla vnučkou paní Sýkorové. Zdědila její bouřný temperament, ale také její sílu ducha.

Ano, provede svůj úmysl.

Usedla k stolu a psala pevnou rukou dopisy.

První zněl babičce. Prosila ji za odpuštění, že ji opouští. Chce se živiti sama, poctivě. Až se jí to podaří, bude babička první, která se doví, kde je a co se s ní stalo. Prosí babičku, aby prodala vše a zachránila otce. Dopis skropila slzami, zlíbala ...

Druhý zněl Heleně. Loučila se s ní a prosila, aby byla oporou babičce a rádkyní Jindřichovi.

Třetí dopis zněl otci. Prosila ho, aby nezoufal a urovnal vše s babičkou. I jeho líbala a prosila Boha, aby ho neopustil.

Poslední dopis byl adresován — doktoru Maxovi. Byl krátký a psán rukou chvějící se.

»Sbohem! Odcházím, abych se nevrátila. Ublížila jsem vám. Nevzpomínejte na mne s hněvem. Lily.«

Ulehčilo se jí, když byla hotova. Zdálo se jí, že píše závěť, loučíc se s tímto životem, který ji s vrcholu nejsmělejších nadějí vrhl do propasti zklamání.

Potom se ustrojila do cestovních šatů. Nevzala s sebou nic, než nutné prádlo. I šperky zde nechala. Byla mezi nimi čelenka od barona. Pak spočítala

svou hotovost. Byly to její úspory, ty si brala s sebou, aby se uchytila v novém životě.

Byla půlnoc, když se s kufříkem v ruce ubírala kolem dveří babiččiných. Políbila kliku, na které ráno spočine babiččina ruka. Ale pak ji to hnalo pryč, daleko z tohoto puklého domu.

Šla zase tmavou nocí, touže cestou jako odpoledne. Vlak jede před jednou hodinou, ví to dobře. Po celé cestě nepotkala nikoho. Když vyšla ze zámku, ponocný Habada odtruboval právě v Lužanech půlnoc.

Opouštěla svůj domov! Naposled se podívala na zámek, a pak se dala na cestu.

Bylo půl jedné, když míjela první domy v Brodě. Zabočila do postranní uličky, v níž stál domek doktorův. Tiše šla k němu.

Okna byla otevřena. Lily mohla zahlédnouti, jak otevřenými dveřmi padá do prvního pokoje světlo. Doktor dosud pracoval ...

Lily vyňala dopis, vystoupila na špičky a tiše vhodila dopis do pokoje. Lekla se nepatrného šramotu, který dopis způsobil. Čekala chvíli schoulena, ozvou-li se v pokoji kroky.

Neozvaly se. Bylo všude ticho.

»Sbohem!« zašeptala a dala se na cestu.

V dáli pískal vlak. Byl nejvyšší čas.

Sotva si koupila lístek, zaburácel vlak ve stanici. Nikdo ji nepoznal, ani ospalý pokladník, ani zřízenci.

Vklouzla do třetí třídy.

Naposled se před jejím zrakem mihly tmavé siluety Brodu, a již fičel vlak tmavou nocí v dál ...

*

Doudlebský psal také dlouho do noci.

Několik dopisů se kupilo před ním.

Dlouho srovnával listiny ve své zásuvce. Potom je přiložil k dopisům, vložil vše do velké obálky a pevnou rukou napsal na ni adresu paní Sýkorové.

Pak nacpal celou řadu papírů do kamen, zapálil je a hleděl dlouho do modravého ohně.

A když zhasl, povzdechl si, odešel k oknu, pohleděl smutně do parku, jehož stromy se temně rýsovaly na tmavé obloze, a zavřel obojí okna.

Otevřel znovu zásuvku a vyňal revolver. Byl nabit šesti kulemi.

Pak pohleděl na starý obraz Krista, korunovaného trním. Byl to svatební dar babičky Sýkorové mladým manželům.

»Odpusť mi, Bože, můj čin! Odpusťte mi všichni, kterým jsem ublížil!« pravil hlasitě.

Usedl do křesla před psacím stolem a nasadil si revolver k spánku.

Byla jedna hodina. Ve chvíli, kdy Lily sedala do vlaku, třeskla v pracovně rána.

Doudlebský se skácel k zemi . . .

XVIII.
RESIGNACE.

Předvečer Lilina sňatku ztrávil doktor Maxa v horečném nepokoji. Ač bral na pomoc veškeru svou filosofii, ať všechna jeho energie se mocí vzepřela proti podlehnutí, přec vědomí, že zítra žena, kterou tak miluje a které se musil odříci, aby zachoval svou důstojnost muže, bude náležeti jinému, leželo na duši jako drtivý balvan.

Věděl, že sňatek Lilin je předmětem rozhovoru celého města. Kam jen přišel, ve všech rodinách, ve všech místnostech hovořili pouze o něm. Bylo mu trapné poslouchati ty hovory, tak detailní a vtíravé, neboť nikdo netušil, že nastávající paní baronka byla blíže srdci doktorovu, než se kdo nadál.

Proto se také již z večera, jsa hotov se všemi nutnými návštěvami a maje před sebou rozepsanou vědeckou práci, zavřel do pracovny a nařídil hospodyni, aby k němu nikoho nepouštěla.

Ale nebylo ani třeba toho rozkazu. Toho večera i těžce nemocní se aspoň na chvilku zotavili.

Již v sedm hodin došla do města prvá zpráva, že je sňatek odložen.

Ihned se obecenstvem plnily krámy, ve kterých se přetřásaly podrobnosti Liliny výbavy, a novina doznala sta různých variant. Pomalu docházely nové podrobnosti. Vědělo se již, že doktor Doudlebský jel nastávajícímu zeti na nádraží naproti, že silně zbledl, když zeť nepřijel, a že slečna vůbec naproti

nebyla. Procházela se zatím klidně v polích. Také se vědělo, že listonoš jí dovezl po kole expresní dopis, který došel odpoledním vlakem od Boleslavi, měl razítko vídeňské a byl bezpochyby od pana barona, neboť shromáždění slavnostně konstatovalo, že telegram žádný nedošel.

Lily měla pravdu, líčila-li si ve svých myšlenkách, jak bude brodské obecenstvo obraceti ve svém smýšlení. Kdyby byla slyšela rozhovory, byla by se zapálila studem. Rozumí se samo sebou, že byla vinna ona a nikoliv baron. —

Zatím co fantasie bodrých měšťanů popouštěla uzdu nejdobrodružnějším domněnkám, seděl doktor Maxa v pracovně, jejíž okna vedla do zahrádky, a netušil nic z toho, co hýbalo městem. A večer se soustředil tento ruch do hostinců, které byly neobyčejně navštíveny, neboť je vyhledal i ten, kdo jindy doma sedával, aby se dověděl nejnovější noviny ze zámku — a tím spíše byl Maxa odloučen od světa.

Noční hodiny ubíhaly, a doktor dosud seděl nad svou prací. Chtěl ji dokončiti za každou cenu. Ráno chtěl vykonati nejnutnější návštěvy a pak zmizeti na celý den z města. Nevěděl sám, kam pojede. Snad si udělá výlet do romantického Navarova nebo na Ještěd — vše jedno kam, jen když bude toho dne vzdálen.

Slyšel kol jedné hodiny pískání vlaku a řekl si v duchu, že je čas, aby ulehl. Zbývalo mu pouze několik stránek. Bylo půldruhé, když dopisoval poslední.

Spokojen jsa výsledkem odložil pero a odebral se do předního pokoje, aby zavřel okna. Vyložil se na chvíli ven a pozoroval tichou uličku, prázdnou a

mlčící. Pouze štěkot psů se ozýval ze statků na pokraji města roztroušených.

Již chtěl zavříti okno, když se tu ozval ulicí dusot koně. Mimoděk se zastavil, zvědav, co to znamená, když tu v nejbližším okamžiku před jeho domkem zastavil jezdec.

Maxa se nahnul z okna a poznal Vojtěcha, zámeckého sluhu. Byl udýchán a sotva se držel rozčilením na koni.

»Co se stalo?« křikl na něho.

»Pane doktore — rychle do zámku. Milostpán se zastřelil!«

Přes svou chladnokrevnost se doktor zachvěl na celém těle.

»Co pravíte? že se pan doktor zastřelil! Je to pravda?«

»Je to pravda, pane doktore. Našli ho v pracovně s kulí v hlavě.«

»Ubohá slečna!« zvolal Maxa. »To bude smutný sňatek!«

»Sňatek nebude!« pravil Vojtěch.

»Ovšem, musí být odložen!« odpověděl doktor, káraje se ze svého nepředloženého výroku. »Je přece zřejmo, že se nemůže konati svatební veselí, když —«

»Sňatek se nebude konati vůbec, pane doktore,« pokračoval sluha. »Slečna Lily utekla v noci ze zámku!«

Tato zpráva zdrtila doktora tak, že nebyl schopen myšlenky. Lily uprchla! Proč? Co se stalo? Jaká tragedie se dnes v noci odehrála v zámku?

»Slečna ani nevěděla, co se stalo. Když se milostpán zastřelil, byla už pryč. Pan baron poslal psaní, že ji nechce, a proto se to všecko stalo.«

Maxa se rychle vzpamatoval. O strašlivé zprávě — o útěku Lilině bude moci později přemýšleti. Nyní je třeba pospíšiti k Doudlebskému, ač je-li lékařská pomoc co platna. Pospíšil rychle do pracovny, zavěsil si na rameno torbu s lékařskými nástroji a obvazy a vzal pak lampu, aby si v předním pokoji oblekl vrchní šat.

Byl okamžitě ustrojen a když odnášel lampu do pracovny, padl jeho zrak náhodou na podlahu. Leželo tam něco bílého.

Instinktivně se sehnul. Byl to dopis.

Roztrhl jej s horečným chvatem. Dopis od Lily.

Přesto, že na Lužanech čekali na něho se smrtelnou úzkostí, musil počkati několik okamžiků, než se vzpamatoval a mohl srovnati své myšlenky. Ano, nyní mu bylo jasno. Lily uprchla z domova, na cestě se zastavila zde, vhodila dopis do pokoje a odjela pak vlakem. Kam — o tom bude přemýšleti zítra . . .

Schoval dopis do náprsní kapsy a vyšel ven.

Za chvíli ujížděl na koni tryskem k Lužanům, zatím co se sluha zvolna vracel pěšky . . .

V zámku mu vyšla Helena vstříc po schodech. Byla bleda a obličej její byl zrosen slzami.

Stiskla mu mlčky ruku.

»Je dosud na živu?« ptal se doktor chvatně.

»Ano, ale zdá se mi, že umírá.«

Beze slova otevřel Maxa dveře do pracovny doktorovy.

Doudlebský ležel na pohovce bez vědomí. Oddychoval zvolna a těžce.

Babička a Jindřich stáli u pohovky, dvě služky čekaly v koutě pokoje na další rozkazy.

Němý pozdrav s obou stran stačil.

Maxa se nahnul k raněnému a poznal, že věc není ztracena. Kule vězela v skalní kosti a nepronikla do mozku. Snad se dá jeho život zachrániti se ztrátou sluchu jednoho ucha. Ale co znamená takový defekt proti životu!

Kule byla vytažena v několika minutách. Když se z rány vyřinul proud krve, vypukly obě ženy v nový pláč. Ale raněnému se očividně ulehčilo. Maxa vyčistil ránu, vytamponoval ji vatou, a bylo pozorovati, že se dýchání stalo tišším a pravidelnějším.

»Bude zachráněn?« zašeptala babička.

»Myslím, že ano,« odpověděl doktor. »Bude-li pokračovati zacelení rány pravidelně a není-li porušena zadní stěna kosti, mohu ručiti dokonce za jeho život.«

»Doktore!« zvolala paní Sýkorová. »Kéž máte pravdu . . .«

Nato všichni s neobyčejnou opatrností přenesli Doudlebského do jeho ložnice, kde ho uložili na postel.

»Pane doktore,« pravila babička, když nemocný byl uložen a zdál se klidně spáti, »můžete-li mi věnovati pouze několik minut, pojďte se mnou.«

Šel s ní do babiččina pokoje, a všichni tři usedli, Helena opodál, tiše plačíc.

»Víte, co se vše zde stalo?«

»Tragedie, jejíž dosah a příčiny mně nejsou známy,« odpověděl Maxa. »Vím pouze, že sňatek s baronem jest odložen neb snad zmařen, že slečna Lily zmizela, a nyní vrchol dramatu —«

»Ano, doktore. Drama se vyvrcholilo. Jste čestný muž, upřímný přítel a nejste nám cizí. Měla jsem

vás tak ráda ve štěstí, neopouštějte nás ve chvílích zoufalství . . .«

Chopil se ruky babiččiny a políbil ji vřele.

Babička mu upřímně vypravovala vše. Co psal baron, jaký je finanční stav Doudlebského, co je čeká, co psala Lily, a že jsou vlastně na mizině.

Vypravovala to klidně, bez zoufalých výkřiků. Statečná ta paní měla obrovskou duševní sílu, bývalá »Svéhlavička« se stala statečnou ženou.

»Byla asi jedna hodina,« končila své vypravování. »Nespaly jsme dosud, ani já ani Helena. Dopis baronův, který mně Lily odevzdala, zvrátil veškeré naše záměry. Tu se najednou rozlehla zámkem temná rána. Neštěstí nechodí samo. Ihned nás napadlo, že je to nová rána, která nás stihla. Beze slova jsme se vrhly obě, vedeny stejnou myšlenkou, k pracovně zeťově. Dveře byly zavřeny. Helena doběhla pro Vojtěcha, který spal v konírně. Přinesl s sebou páčidlo a násilím rozrazil dveře. Našli jsme ho na zemi, opodál ležel revolver. Vojtěch okamžitě vsedl na koně a pospíchal k vám. Lampa dosud hořela a na stole ležela objemná obálka s mou adresou. Tuším asi, co je v ní. Co se mne týká, učiním vše, abych zachránila čest jeho i našeho jména. Mám dosud tolik jmění, abych kryla všecky jeho závazky. Myslím, že seznam jich bude v oné obálce. Jakmile se uklidním, budu přemítati, jak bychom nejrychleji prodali panství, a zbytky jmění nám stačí, abychom —«

»A co Lily?« zvolal doktor, nenechávaje ji domluviti. —

»Lily! Pro jedno neštěstí zapomínám na druhé. Když jsme našli Doudlebského v bezvědomí, poslali

jsme pro Lily. Její pokoj byl otevřen, a po Lily ani stopy. Vše bylo na svém místě, nevzala s sebou ničeho, ani šatů, i prádlo jen nejnutnější, všecky šperky jsou na svém místě. Odešla s holýma rukama, spoléhám však na to, že má slušné úspory . . .«

»A kam odjela?«

»Snad to sama neví, kam ji povede cesta. V dopisech, které nám psala, sděluje, že po katastrofě, jež nás stihla, pokládá za svou povinnost odejíti z Lužan a živiti se sama. Nepochybuji, že se obrátila do Prahy. Byla jsem jejím odchodem zdrcena stejně jako sebevraždou Doudlebského, ale v ohledu tom jsem upokojena. Jakmile se poměry uklidní, vrátí se nebo nám bude psáti.«

Maxa zavrtěl zvolna hlavou.

»Nechci vám kaliti náladu, milostivá paní, ale pochybuji, že se tak stane. Jak já slečnu znám, nevrátí se tak hned.«

Maxa zůstal té noci již v zámku. Ulehl si na pohovku a dvě hodiny odpočinku dostačily, aby byl zase ráno úplně čilý.

Babička ho ráno uvítala s veselejším obličejem. Doudlebskému se vedlo na podiv dobře. Maxa ohledal znova ránu a poznal, že život není v nebezpečí. Po deváté hodině se dal na zpáteční cestu a v Brodě se musil vyhýbati zvědavým domorodcům. Byla to také pro ně pastva. Takové dvě tučné novinky za jediný den.

Leč Maxovi nebylo do hovoru. Odbyl tázající se několika frázemi a co možno rychle vyhledal samotu. Měl dosud několik nemocných po okolí a mimoděk zaměřil k lesu.

V těchže asi místech, kde měl dvě tak rozhodující rozmluvy s Lily, si ulehl na půl hodinky do mechu. Jeho myšlenky se uklidnily, a když se k poledni vracel do města, sídlil na jeho obličeji obvyklý klid.

Byl pevně odhodlán odstěhovati se do Prahy a vyhledati Lily.

XIV.
NOVÉ DRÁHY.

Uplynuly čtyři měsíce od těchto událostí.

Byl jasný podzimní den ke konci listopadu. Suchý, slunečný. Kdyby suché listí neleželo v masách po zemi, neřekl by nikdo, že je podzimek. Ve velkém městě je podzimek vlastně nejkrásnější částí roku. Město se naplnilo, krátké večery se mění v den skvělým osvětlením, všude je veselo a živo. V pražských sadech, jež se rozměry a úpravou vyrovnají každému městu evropského jména, je podzim tichý, idylický. Zeleň smrčí a chvojek, astry hojně vysazované po záhoncích dají člověku zapomenouti, že je podzim v pokročilém stadiu a vánoce skoro přede dveřmi.

Rozkošnými sady na Nebozízku, jež svou střídavou scenerií a malebností nemají sobě tak hned rovných, kráčel zvolna mladý muž. Chvílemi se zastavil na ohybu cesty, pohlížeje znova a znova na královskou Prahu, halící se v podvečerní mlhu, jako by se nemohl nasytiti pohledu na hru barev, kterou provozovalo zapadající slunce s drobnými obláčky, spěchajícími za obzor.

Doktor Maxa, nyní již primář veliké soukromé nemocnice pražské, používal denně procházky jako nutného léku k svému zotavení. Byl v práci od rána do večera, a často ani v noci neměl klidu. Co nepohltilo zaměstnání, pohltilo studium. Ale den co den mu hodina musila zbýti, aby se prošel pražský-

mi sady, obyčejně sám a sám. Byla to hodina, v které dával, jak říkal, sám sobě audienci.

A tu den za dnem se jako v kinematografu táhly jeho hlavou obrazy z nedávné minulosti, která takový převrat způsobila v rodině babičky Sýkorové. Pro velký nával práce nebyl dosud s to věnovati se pátrání po Lily, jak by byl chtěl.

Ale přece nezahálel. První jeho cesta byla na policii. Jestliže se Lily usadila v Praze, ať už v tom neb onom zaměstnání, musila se přihlásiti u policejního úřadu a předložiti své průkazní listiny. Ale jeho poptávání bylo marné. Pověřil proto dalším pátráním detektiva, ale týden za týdnem ubíhal, aniž se našla nejmenší stopa po Lily.

Z Lužan neměl skoro žádných zpráv.

Opustil Brod asi týden po oné noční události, když Doudlebský vyvázl úplně z nebezpečí života. Ale to bylo také vše, co mu zůstalo: život. Maxa vyslovil obavu, že příčetnost doktorova je porušena, a tak se také stalo. Ještě za pobytu Maxova byl k němu zavolán znamenitý pražský psychiatr a ten potvrdil diagnosu Maxovu. Nebylo pochyby, že zůstane Doudlebský snad do smrti — tichým šílencem.

Tato diagnosa rehabilitovala jaksi pověst rodiny Doudlebských. Smýšlení lidu se náhle obrátilo. Nyní dávali všichni vinu baronovi a litovali doktora, který ze zármutku nad skandálem zešílel a spáchal pokus sebevraždy, litovali Lily, která odcestovala, nechtějíc setrvati na místě, kde zažila takové zklamání. Nikdo netušil pravý stav věcí, a babička Sýkorová hrdinně odvrátila nebezpečí tím, že okamžitě všecky věřitele Doudlebského uspokojila svým podpisem a činila přípravy k prodeji panství.

Tím byla reputace rodiny zachráněna nadobro, neboť se nyní nikdo nedivil, že chce Doudlebského rodina opustiti nadobro místa, která se jí stala osudnými.

To bylo vše, čeho se dosud Maxa dověděl.

Dostal občas od babičky lístek, který se týkal skoro výhradně zdraví Doudlebského. Tělesný stav se lepšil vůčihledě, ale duševní nikoliv. Zdálo se zpečetěno, že duševní obzor jeho zůstane navždy zatemněn.

Také Maxa odpovídal občas, pokud mu čas dovolil, a nemohl ovšem oznámiti nic o Lily. Jenom tím byl jist, že Lily také dosud do Lužan neoznámila, kde jest.

Stále vyplňoval obraz Lilin duši i srdce Maxovo. Myslil na ni stále a nevzdával se naděje, že se s ní setká. Ale naději tuto mu kalila myšlenka: co vše se zatím může státi s tímto nezkušeným, práci nezvyklým dítětem, které je zde bez pomoci, které dosud žilo tak bezstarostně a přes svůj charakter a svou vrozenou energii neví nic o nástrahách velkého města! Kdo ví, zdali snad už neutonula v tom víru velkoměstském!

I dnes myslil na ni neustále. Vzpomínal slovo za slovem na rozmluvy, ve kterých škádlili jeden druhého, na ta idylická setkání v lese, na ony dvě osudné chvíle, ve kterých se rozhodl jejich osud, konečně na strašnou noc, která vyhnala ubohé dítě z domova a vtiskla revolver do ruky jejímu otci.

Když dospěl k těmto vzpomínkám, zatemnil se jeho obzor. Tím dospěl všude k mrtvému bodu. Drama zůstalo nedokončeno.

Maxa došel zvolna až k plošině pod Hladovou zdí,

s které se skýtá poutníku čarokrásná vyhlídka na Prahu, jedna z nejkrásnějších, jež známe.

Usedl tu v zadumání a zahleděl se na ten luzný obraz. Náhle však se udeřil v čelo. Odcházeje z domova, obdržel od listonoše večerní poštu, troje noviny a dva dopisy, jež neměly naspěch. Věděl, čeho se týkají. Bylo dosud dosti šero, aby poštu přehlédl. Vyňal ji tedy z náprsní kapsy a když rozbaloval časopis, vypadl z něho dopis. Měl také Maxovu adresu.

Doktor pohleděl na razítko. Bylo z Brodu. Babička Sýkorová psala, tentokráte důkladněji, než jindy.

Chvatně rozevřel dopis. Byl psán hustě na plných čtyřech stránkách. Sdělovala se s ním o poslední události.

Panství lužanské je tedy doopravdy prodáno, a babičce se podařilo nejen docíliti slušné kupní ceny, ale také dostati velkostatek opět do českých rukou. Věřitelé Doudlebského budou všichni upokojeni, a jim zbude ještě taková částka, že budou moci žíti z úroků klidně, třeba šetrně. Doudlebský je stále bez vědomí, chodí, jako by o sobě nevěděl, celé hodiny vysedí na jednom místě, hledě tupě před sebe. Nástupce Maxův, dr. Stránský, se ho ujal pečlivě a během doby mu zpříjemnil život tím, že ho naučil řezbě lupenkou. Doudlebský nyní nedělá nic, než že od rána do večera vyřezává. Je klidný a spokojený. (»Ubohý muž! Zaplatil těžce své sny o slávě a své provinění,« pomyslil si Maxa.) Babička s Helenou se chtěly původně odstěhovati do Prahy, ale Helena, sledujíc ode dávna utkvělý svůj cíl, přijala místo ředitelky v pensionátě poblíže Náchoda, v malebném, hornatém kraji, a babička ji bude následovat. Jin-

dřich se rozhodl, že se vzdá filosofie a vstoupí jako absolvent reálky do průmyslové školy. I on se chce živiti prací svých rukou jako Lily. »Ubohá Lily!« psala babička. »Co asi dělá? Nemáte o ní žádných zpráv? Denně pro ni pláči, ale ku podivu, strach o ni nemám. Nevím ani sama proč. Pokládám ji za tak silnou, že neklesne a že si proklestí cestu sama. Jenom kdybych věděla, kde je a co dělá. Nemá přece potřebí plahočiti se někde za pultem a býti vydána vtipům kupců a hrubosti šéfa. Ctím její rozhodnutí, ale úroky ze zbytků mého jmění dostačí, abychom žily všecky tři bez starosti. Vím, že máte sám mnoho práce, ale zbude-li Vám přece trochu času, pohlédněte se po ní.« —

Soumrak se už vkrádal na obzor, když četl Maxa tyto poslední řádky.

»A ještě něco, milý příteli — viďte, nehněváte se, že vás tak nazývám? Přátelství je dnes vzácná květina! — Přijeďte k nám brzo, a proto brzo, že se budeme stěhovat do svého nového obydlí. Přijdou vánoce, nám bude smutno a vám také. Nemohli bychom oba své smutky spojit? Snad se lépe snesou. Máte sedět někde sám neb u cizí rodiny — štědrý večer je přece svátek porozumění, splynutí duší! »Svéhlavička« dnes zestárla a teskně pohlíží na dlouhou řadu let, která jí vryla vrásky v čelo i — v srdce. Nuže, doktore, budete-li jen trochu moci, vezměte si na vánoce dovolenou aspoň na týden, zajeďte k nám do Štěpánova. Budu se těšit na vás jako matka. Nezlobte se, ale kdybyste byl mým synem, byla bych tak šťastna!«

Maxovi se ruka třásla, když četl tyto řádky prodchnuté tolikou něhou. Ano, i jemu chybí matka, ta

dobrá matka, kterou dávno kryje vesnický růvek — snad — snad se rozhodne před vánocemi a potěší obě ty dobré duše.

Zatím se setmělo úplně, a byl čas k odchodu. Dole u lože vrátného se ozval zvonec, oznamující uzavření sadu.

Maxa sešel po serpentinách dolů a ve čtvrthodině se octl na Újezdě.

Šel pěšky přes most. Na křižovatce u újezdských kasáren se musel zastaviti. Čtyři vozy elektrické se tu sjely, mezi to se připletl těžký vůz nákladní a dvě ekypáže. Vozkové začali klít na elektrickou dráhu, řidiči na nákladní vozy.

Maxa stál na chodníku, čekaje, až se uvolní ulice, aby mohl přejíti, když tu zazněl z jedné ekypáže ženský hlas: »Pane doktore! Pane doktore!«

Přistoupil blíže, aby poznal, platí-li to jemu. Zevnitř kočáru mu kynula vstříc ženská ruka.

Byla to baronka Vaniniová.

»Konečně vás nalézám!« zvolala a tiskla mu upřímně ruku. »Už jsem vás chtěla navštívit v sanatoriu!«

»Vy víte, paní baronko, že jsem v Praze?« ptal se Maxa.

»Ovšem. Je v tom co divného? Čtu přece noviny, a zajímá mne všecko. Byla jsem tomu od srdce ráda, že jste se dostal z toho zapadlého horského zákoutí. Ale zdá se mi, že žijete zde stejně samotářsky jako v Brodě.«

»Musím, paní baronko. Nemiloval jsem nikdy společnosti, a potom — jsem tak přetížen prací, že sotva jednou za čtrnáct dní navštívím koncert nebo divadlo.«

»Přece tedy? Ale neviděla jsem vás dosud nikde! Chodím na každou premiéru a skoro na každý koncert. Byl jste na posledním koncertě Kociánově?«

»Zajisté, paní baronko . . .«

»A já jsem vás tam neviděla! Jak je to jen možné?«

»Zcela jednoduše!« usmál se Maxa. »Paní baronka seděla v lóži číslo čtyři napravo, a doktor Maxa seděl na posledním místě na tribuně.«

»Pak ovšem. Ale chodíte na tribunu z demokratismu nebo . . .«

»Myslíte z nedostatku peněz? Bohu díky, paní baronko, mám nyní tak slušné příjmy, že mohu dokonce holdovati hříšnému mamonu a dělati kapitály. Ale na tribunu chodím proto, poněvadž se mi protiví plochá společnost, která nechodí na koncerty z lásky k umění, ale pro pouhou representaci, která zívá nebo při symfonii Beethovenově se baví o toaletách a služkách. Ale tam nahoru, tam chodí praví hudební nadšenci. Musí si groš od úst utrhnouti, aby si mohli koupit lístek, ale ti, paní baronko, jsou vděčni za hudební požitek. A mezi těmi jsem doma. Rozumíme si, po jednotlivých číslech hovoří neznámí o svých dojmech, neboť hudba sbližuje srdce. Často poslouchám prostého muže z lidu, který s takovou láskou mluví o umění — dovím se, že je to prostý dělník, který nehraje na žádný nástroj, ale ani jeden koncert nevynechá. Jdu s ním domů, a věřte, bavím se lépe než v tak zvané nejlepší společnosti.«

»Hleďte, doktore, poslouchala bych vás do rána, když začnete mluvit s takovým citem. Jste nejen

mužem síly, ale také srdce. Navštívíte mne přece někdy?«

»Bude mi opravdu ctí — ale prosím za prominutí, kladu-li podmínku . . .«

»Je předem přijata.«

»Uslyším vás zpívat?«

»Zajisté, budete-li mne doprovázet. A nyní na shledanou, milý doktore. Zde moje adresa.«

Políbil jí jemnou ručku, a povoz se hnul dále. Za svitu uliční svítilny četl její adresu: Františkovo nábřeží 8.

»Navštívím ji, budu-li moci,« pravil si v duchu, ale než došel domů, zapomněl na toto setkání, neboť myslil opět na Lily . . .

XX.
STARÉ TOUHY.

Ale uplynul sotva týden, a Maxa si vzpomněl na daný slib. V sanatoriu nastalo méně práce, na procházku nebylo pomyšlení, neboť zimní pršky proměňovaly vzduch v mlhavou lázeň a půdu v moře bláta.

A konečně pocítil doktor potřebu přijíti do jiného ovzduší, jež by přineslo žádoucí změnu jeho přetíženým nervům.

Musil se k tomu účelu podívati hlouběji do své garderoby, vynajíti redingote a obouti si lakýrky. Zde ve velkém městě by se divně vyjímal hrdina malého města, byť jeho mravní cena byla sebe větší.

Dal si zavolati fiakra a jel na Františkovo nábřeží.

Maxa nevěděl, žije-li baronka sama neb s nějakou příbuznou rodinou. Bylo mu to konečně lhostejno, neboť doufal, že bude moci zabaviti baronku aspoň na hodinu samotnou a potýrati trochu klavír písněmi Schubertovými, Mendelssohnovými a Bendlovými.

Byl to soukromý dům, v němž baronka bydlila, ale zařízený s nádherným pohodlím. Celé druhé patro domu, který býval bez odporu kdysi palácem, obývala baronka. Premovaný sluha přijal u vchodu doktorovu navštívenku s oněmi odměřenými gesty, jež charakterisují vrchnostenské domestiky ve styku s neznámými návštěvníky. Ale v malé chvíli se vra-

Poblíže šaten stál doktor Maxa. (Str. 208.)

cel všecek vyměněn, s hlubokou poklonou prosil Maxu, by se obtěžoval dále.

Však tu byla již baronka, proti ustálenému zvyku mu jdouc vstříc, a vítala ho hned u vchodu do salonu. Podala mu srdečně obě ruce, tak srdečně, že lokaj nad tím zavrtěl hlavou a pohřížil se ve významné mlčení.

»Překvapil jste mne skutečně, doktore,« zvolala. »Víte, že jsem pokládala váš slib za pouhou frázi? Obklopujete se tak hradbou samotářství, že musím vaši návštěvu pokládati za pravé vyznamenání!«

»Ale, paní baronko . . .« namítal Maxa v rozpacích.

»Neodporujte mi!« zvolala živě. »Znám vás lépe, než se domníváte. Jenom škoda . . .«

»Škoda?«

»Ano — že jste nepřišel jindy . . . Právě dnes mám společnost. Budete vítán všemi, tím jsem si jista. Před třemi dny jsme hovořili o vás. Vaše operace slepého střeva vzbudila takovou sensaci, že fáma o vás pronikla i mimo odborné kruhy. A když si naše aristokracie počíná všímati mužů tak seriosních, jako jste vy, pak to má svůj význam . . .«

»Tato poznámka je málo lichotivá pro aristokracii, ale příliš pochlebná pro mne. Paní baronka zajisté dovolí, odložím-li svou návštěvu na jiný den . . .«

»Za živý svět ne!« zvolala s komickým pathosem. »Dnes vás nepustím. Leda, že bych měla záruku, že přijdete zítra, ale tu záruku mi jistě nedáte. Ostatně, nebuďte nervosní. Naši aristokraté sklánějí s resignací hlavu před proudem doby a jsou rádi, skloní-li se k nim opravdový, poctivý demokrat.«

»Má to snad býti ironií, paní hraběnko?«

»Ne. S mužem, jako jste vy, nedovedu žertovati.

Ale hleďte, na schodech se ozvaly kroky. Má společnost se schází. Opustím-li vás na chvilku, nehoršete se. Při čaji budete sedět vedle mne . . .«

Nebylo opravdu zbytí. Venku bila pátá hodina, a obligátní společnost barončina se sjížděla na five o'clock. Ve čtvrthodně byli tu všichni. Dvanáct, patnáct lidiček, jichž aristokratický nátěr záležel v bezvadné vestě a blaseovaném výrazu obličeje. Ale byli mezi nimi také muži, kteří si zachovali sílu ducha, kteří sice neodložili titul, ale místo bezcenných výsad udrželi pevný krok s duchem doby.

Našli se hned a doktor jim byl vítaným hostem. Sledovali také denní události a ctili v něm aristokrata vědy. Necítil se opravdu mezi nimi cizím. A když obligátní porce čajových koflíků zmizela v útrobách, přisedla k nim baronka Ela a položivši mu bez ostychu ruku na rameno pravila vážně:

»Doktor Maxa, který nás dnes poctil svou návštěvou, je znamenitý lékař, jehož sláva se vbrzku snad rozletí po celé Evropě; je zároveň statečný muž, neboť on to byl, jenž v Lužanech zachránil s nasazením vlastního života čtyři osoby před jistou smrtí. Ale je také výtečný hudebník, klavirista i zpěvák, a snad se dá pohnouti, aby nás pobavil. Vstaňte, doktore, a poděkujte za toto krásné doporučení!«

Maxa byl rád, že baronka uhodila v žertovný tón, Byl by býval nešťasten, kdyby se měl státi předmětem veřejného obdivu. Takto odpověděl několika žertovnými slovy a nenechal se nutiti.

Chvíli doprovázel baronku, chvíli se nechal doprovázeti jí a zapomněl, že má před sebou hosty. Zpíval a hrál pro sebe a to mu stačilo.

Musil pak ovšem odejíti s ostatními. Když odcházel, položila mu Ela ruku na rameno a pravila tiše:

»Přijďte zase brzy . . .«

Tón její byl tak upřímný, tak přátelský, že si umínil v duchu použíti tohoto pozvání. Kruh jeho přátel byl tak úzký a skládal se skoro výlučně z mužů vědy, že mu bylo konečně osvěžením, pobaviti se hudbou a rozmluvou s dámou tak inteligentní.

Prosinec toho roku byl mlhavý a deštivý. Nebylo skoro ani možno jíti na procházku. Proto již třetího dne se dal opět ohlásiti u baronky. Zastal ji tentokráte samotnu.

Pobyl u ní hodinu. Bavili se o hudbě, o umění, zahráli si své zamilované skladatele, baronka přinesla poslední novinky, a Maxa cítil skutečné osvěžení.

A když ho zvala, aby přišel opět zítra, zdráhal se sice chvíli, ale potom si řekl, že není příčiny, proč by nepřišel. Podvečerní hodiny, které ztrávil jindy procházkou, byly mu stejně k disposici. A pak — baronka byla neobyčejně taktní. Ani jednou se nezmínila o rodině Doudlebských. Zajisté jí bylo známo vše, co se stalo. A Ela snad tušila víc, než se doktor mohl domnívati . . . Ani jednou nenarazila na jejich kratičký styk v Lužanech, a zmínka o zachránění rodiny Bartošovy byla jedinou reminiscencí na pohnutou dobu letní.

Za několik dní se stali dobrými přáteli, a Maxovi za týden nebylo divné, že ho pozvala baronka na premiéru opery.

»Mám v divadle lóži. Ale nemusí vás to nic zarážeti. V lóži bude také rodina rady Müllera, nebudete tedy pranic kompromitován . . .«

Tento vtip byl ovšem dosti výmluvný, ale Maxa

nenašel k němu odpovědi. Vžil se tak do přátelského poměru k baronce, že ho ani nenapadlo, že by jeho styk s ní mohl býti jinak vykládán.

Jel s ní druhého dne do divadla a byl skutečně nadšen jak operou, tak duchaplným rozhovorem s Elou. Musil doznati, že tato žena, byť snad v jiných oborech měla aristokraticky povrchní vychování, v hudbě vynikla nad průměrnou znalost našich žen. Zde promluvilo srdce, jež jí dalo porozumění pro vznešený výraz umění.

V meziaktí se rozhlížel divadlem, a myšlenky jeho jako obyčejně bloudily za Lily.

Kde je asi nyní... Je skutečně nucena pracovati, aby si založila existenci? Pracuje snad těžce ta dobrá duše trpce zkoušená pro své ješitné aspirace? Zatím co si on hraje na příslušníka vznešeného světa, navštěvuje se šlechtou a honorací divadlo, nekloní snad ona někde v opuštěné komůrce hlavu trpce žehrajíc na svůj osud? Jen kdyby ji nalezl! Vše by bylo zase vyrovnáno... Mohla by se vrátiti zase k babičce, a kdyby její srdce snad promluvilo — což nemůže tušiti, že city takových mužů, jako je doktor, se nemění?

Nemůže jí poskytnouti nádherné sídlo, ale po boku jeho najde více, než jí kdys baron mohl nabídnouti — vřelé srdce, hlubokou obětavost a tichou lásku...

Nahnul se z lóže, jako by mu něco říkalo, že je Lily v divadle. Ale marně se rozhlížel po přízemí a balkonech.

Vtom zazněla z orchestru předehra k druhému aktu, a jeho pozornost se upjala ke scéně.

Opera byla bouřlivě přijata, úspěch byl úplný.

Ela i Maxa byli opravdu nadšeni jak skladbou

tak uměleckým výkonem a neodporovali, když rada Müller navrhl malou večeři u Choděry.

Maxa pomohl baronce do divadelního pláště, a oba vycházeli po couloiru.

V místech, kde východ z galerií ústí k lóžím, nastal náhle větší shon obecenstva. Musili chvíli počkati.

Maxa stál za ostatními, reprodukuje si v duchu dojem některých míst z opery, když tu najednou sebou trhl.

Ve směsici postav, hrnoucích se úzkými dveřmi z galerie, zahlédl děvče, oděné v prostý, ale vkusný šat. Přes hlavu měla shrnutou krajkovou šálu, která jí zakrývala i oči. Maxa by si nebyl proto všiml tohoto obličeje, kdyby se děvče nebylo k němu obrátilo plnou tváří.

Nebylo pochybnosti. Byla to Lily.

Nemohl potlačiti výkřik.

V tu chvíli zapomněl úplně na baronku Elu a na vše kolem sebe. Chtěl se vrhnouti za Lily.

Ale osudná náhoda tomu chtěla, že právě v témž okamžiku se uvolnila chodba, a Lily jako střela proklouzla k východu a zmizela v něm. A vtom se vhrnul do chodby nový proud obecenstva, tentokráte z druhé galerie.

Hoši a děvčata se hrnuli za smíchu a hlasitých hovorů, plníce celý couloir. Nebylo naprosto možno postoupiti.

Ela se zatím bavila s radovými. Na výkřik Maxův se obrátila.

»Co se vám stalo?« ptala se udiveně.

Omluvil se spěšně churavostí a oznámil hned, že

k Choděrovi nepojede. Ela byla naplněna starostí o něho.

»Dovezu vás domů kočárem,« pravila.

Trhaným hlasem vypravoval, že je to častý u něho záchvat nervosy, který léčí pouze čerstvým vzduchem a samotou. Prosil za dovolení, aby směl jít z divadla sám a pěšky, vyslovil politování, že nemůže prodlíti déle ve společnosti radových, a líbaje Ele ruku slíbil, že ji druhý den navštíví.

Hleděla za ním udiveně, když utíkal z divadla postranní chodbou, prodíraje se jako studentík zástupy obecenstva. Byl již dávno venku, když sedali do kočáru.

Ale doktor nešel domů.

Měl fixní ideu, že musí dnes najíti Lily.

Nemohl jí hledati, stopovati. Od divadla se větví aspoň deset různých cest, a ona je jistě pět minut již z divadla venku.

Ale spoléhal na náhodu.

Vskočil do fiakru a jel směrem k Vinohradům. Pak se vrátil a šel proti průvodům, valícím se od divadla a prohlížeje snad každého chodce.

Když jí nenašel, křižoval ulicemi kolem divadla tak dlouho, dokud neosaměly.

Ale marně.

Odešel konečně domů, a když uléhal, byl opravdu nemocen. Hlava mu hořela, a srdce bilo horečným tempem . . .

XXI.
LILY.

Ano, byla to Lily . . .

I ona poznala Maxu, a proto také následoval její útěk . . .

Jak jinak si představovala první setkání s Maxou. Jako on, tak i ona toužila po tom, aby se setkali. Ale netušila nikdy, že ho spatří po prvé — ve společnosti baronky — Vaniniové.

Ubíhala z divadla jako furiemi štvána. Zabočila hned do Divadelní ulice a z ní do Smetanovy, postranními uličkami pak pospíchala k domovu.

Byla to hrozná rána pro ni. Maxa byl od noci jejího útěku z Lužan jedinou její myšlenkou. Teprve nyní poznala, jak ho hluboce, opravdově miluje. A všecky její sny o tom, že se snad jednou setkají, že on, usmířen jejím pokáním, ji pozvedne k sobě, se rozplynuly náhle v nivec.

Lily znala baronku Elu jako ženu energickou, která přivede k cíli, co si umíní. A Ela milovala Maxu, tím si byla Lily jista.

Maxa byl pro ni ztracen . . .

Oné noci, kdy se tak náhle rozhodla pro útěk, nastal v duši její náhlý obrat.

Vyrostla, ale nikoliv vinou babiččinou, ale svou vlastní, a také snad vinou otce, který v ní viděl vhodný pozdější nástroj pro své plány, u vědomí, že je něco více než její okolí.

Samolibost nezkušeného děvčete, jemuž chyběla

vůdčí ruka matky, zhýčkaného okolím a lichocením, již od počátku jí našeptávala myšlenku, že je zrozena k velkým věcem.

Její srdce bylo v podstatě ryzí, slabé, ale jako se zlatá hrouda kryje neúhledným balvanem křemene, tak také její srdce pokrývala pýcha, ješitnost, touha po planém lesku.

Tušila dávno, že ji Maxa má rád. Ale nedovedla dosud oceniti pravé ceny jeho lásky. A když přišel baron, který jí imponoval svým rodem, svým chováním, svým blaseovaným hovorem o sportu, a snad i svým bohatstvím, jehož trhliny chtěl ucpati jejím věnem, tu nastal v srdci jejím tichý, skoro nepozorovatelný zápas. Lepší stránka její povahy ji hnala k Maxovi, ješitnost viděla ve spojení s baronem splnění jejího ideálu. A bylo třeba obou událostí, scény s doktorem a katastrofy před sňatkem, aby konečně přišla k plnému poznání pravdy.

Ale zhroucení vzdušných zámků odmítnutím baronovým a poznání, že jmění rodiny Sýkorovy je skoro úplně obětováno spekulaci Doudlebského, dokončilo rozklad, který počal ranou, zasazenou odmítnutím Maxovým.

Z malé svéhlavičky, jež zdědila po babičce Zdence všecku výbojnost mládí, se stala rázem žena.

A když ji odvážel vlak z Brodu ku Praze, tichou nocí, jež tak výmluvně zve k reminiscencím a vážným úvahám, tu se za monotónního hučení vlaku, sedíc sama v kupé, propracovala konečně k stanovení zásad, jež měly ovládati další její život.

Úcta k práci, úcta k síle, úcta k sobě samému. Vědomí povinnosti, štěstí vnitřní, klíč srdce. Třeba to vše nedovedla vysloviti větami přesně formulova-

nými, přece v zásadě dospěla k těmto bodům, které musí tvořiti východisko k účelnému, spokojenému životu.

Praha ji pojala druhého dne ve svou náruč tělesně vysílenou, ale duševně silnou. Neznala Prahy vlastně, přijela sem vždy na několik hodin nebo dní, do plesu neb k slavnosti. Ale nové rozhodnutí ji obrnilo proti všemu.

Chtěla prodělati zápas o existenci. Věděla, že je toho nutně třeba, aby se postavila na vlastní postať a zcelila svou duši.

Především musila zůstati nepoznána. Musila poznati poměry velkého města, a potom se chtěla teprve rozhodnouti.

Z nádraží zašla do kavárny, posnídala a dala si předložiti noviny.

Štěstí jí přálo. Osamělá dáma, vdova po úředníku, hledala slečnu do bytu. Nabízela lacinou činži, kladouc si podmínku distinguovanosti.

Lily zajela k ní, zalíbila se jedna druhé. Paní Horáková prožila po boku mužově kus tragedie životní, a když se s ní Lily sdělila v hlavních rysech o svůj osud, zatajivši, co bylo třeba zatajiti, podala jí pomocnou ruku.

Slíbila, že ji bude vydávati za svou neteř a že se poohlédne po vhodném zaměstnání.

První týden žila Lily jako perla v mušli, skryta před celým světem, žijíc jen sama sobě a svým úvahám. K paní Horákové přilnula upřímně, a ta jí splácela důvěru opravdovým přátelstvím.

Po několika dnech jí nabídla místo, vhodné pro její schopnosti. Místo společnice starší, churavé

dámy, jež vyžadovala pouze několik hodin denně, předčítání francouzských románů a hru na klavír.

A tak se stala Lily, která v těchto dnech měla cestovati jako mladá, šťastná žena s baronem Rodenem po Italii, která se měla za několik týdnů vrátiti do zámku novoveského, míti komorné a vlastní společnici, společnicí jiné dámy, za několik desítek měsíčně.

Ale přijala svůj osud s oddaností. Dopoledne vodila svou velitelku na procházku, bavíc ji a hovoříc o všedních věcech, odpoledne usedla k ní na taburet, potom jí přehrála na klavír několik unylých, salonních skladeb a večer, uloživši churavou dámu na lůžko, pospíchala do skromného pokojíka k paní Horákové, kde si při jednoduché večeři hovořily jako přítelkyně.

A potom, když ulehla a při svíčce se zahloubala do četby, potom teprve konala přehlídku svého života a bilanci svých snů, nyní tak chudých a střízlivých.

Co se stalo v Lužanech, o tom naprosto nevěděla. Netušila ani ve snu, že si její otec v téže chvíli, kdy odjížděla, vehnal do hlavy kuli, že nyní leží zbaven schopností chápati svět, a že z celého panství, kde jindy kralovala, zbývají nepatrné trosky...

Snad by se byla vrátila, kdyby byla jen zdaleka tušila, co se vše doma stalo. Nepokládala závazky otcovy za tak značné, aby se nedaly krýti ze jmění babiččina, a také v dopise paní Sýkorové prosila, aby věc byla tímto způsobem urovnána.

Více než události rodinné bylo příčinou jejího pevného setrvání na započaté dráze, že opravdu do-

spěla k radikálnímu obratu smýšlení a chtěla vážně státi existenčně na vlastních nohou.

Ale záhy poznala, že funkce společnice je výpomoc z nouze. Trpký chléb hlavně pro dívku, která nedávno ještě sama poroučela, a co horšího, žádné vyhlídky není, že by se jí založila budoucnost. A marně si lámala Lily hlavu, jaké zaměstnání má zvoliti.

Paní Horáková ji často večer při rozmluvě kárala pro tyto zbytečné starosti.

»Jste hezoučká, jak obrázeček,« říkávala. »Někdo se do vás zamiluje, vdáte se, a to je to nejlepší zaměstnání.«

Lily vztyčila hrdě hlavu.

»Budu-li ho míti ráda, vezmu si ho. Ale jinak ne. Pro zaopatření se neprovdám. Dokud mám zdravé ruce, dovedu se uživit sama!«

»Ale jak, drahé dítě! Dnes to není tak lehké jako jindy!«

Za dva dni přišla Lily domů s rozradostněným obličejem.

»Už mám zaměstnání!«

»Dala jste výpověď?«

»Dosud ne. Ale vím, jakou cestou si zabezpečím existenci. Půjdu k divadlu.«

Paní Horáková zesmutněla.

»Každý stav poctivě živí,« pravila vážně, »ale divadlo je horečná půda. Zamilovala jsem si vás tolik, že bych nerada viděla, aby vás pohltil ten moloch zákulisí. Věřte, groš v tom plátěném světě vydělaný chutná trpce a pálí často v dlani.«

»Nechci v divadle utlouci své vlohy,« pokračovala Lily. »Babička mne dala učiti všemu, malířství, hudbě, zpěvu, sportu. Stálo to dost peněz, a nehně-

vala bych se, kdybych je zde nyní měla. Říkávala však: kdož ví, nebude-li to jednou dobré. Nuže, vzpomněla jsem si, že můj učitel hudby, ředitel kůru Jirásek, říkával: váš hlas má cenu zlata. Snad to byla konvenční poklona, ale pokusila jsem se přesvědčiti se o tom. Šla jsem k sbormistrovi zemského divadla a přednesla mu své přání. Pravil mi, že mám figuru pro divadlo zrovna stvořenou, a pak mně dal zpívat. Zazpívala jsem mu několik tónin, pak mi dal zpívat něco z listu. Šlo to velmi dobře. Dal mi tedy sborový part do nové opery, abych se mu do čtrnácti dnů naučila. Zazpívám-li jej dobře, budu ihned přijata.«

»A myslíte, slečno Lily, že ve sboru najdete budoucnost?«

»Vím, že ne. Ale má gáže mi poskytne možnost vzdělávati se ve zpěvu dále, a sbormistr nevyloučil možnost, že budu jednou angažována jako sólistka. A potom mám o budoucnost postaráno.«

»Dejž vám to Bůh, milé dítě!« řekla paní Horáková, potřásajíc hlavou.

Skutečně, Lily byla přijata. Byl měsíc říjen, pravá sezóna teprve začínala, sbor se doplňoval. Lily měla čistě divadelní zjev, její hlásek se cvikem značně rozvinul, temperament jí dopomohl k přirozenosti hry.

Po čtrnácti dnech byla angažována definitivně. Její gáže nebyla veliká, ale Lily se naučila ku podivu šetřiti. Výpověď zatím nedala, ale byla společnicí pouze odpoledne. Obě gáže dohromady stačily, aby měla u sbormistra hodiny zpěvu a vypůjčila si klavír.

Byla nyní živa skoro bezstarostně. Skoro — a to

»skoro« mnoho vážilo. Byla by tak ráda věděla, jak to vypadá doma na Lužanech. Po babičce se jí stýskalo nesmírně, často, přečasto zatoužila po jejím klíně... Co by byla dala za to, kdyby jí mohla pohladit prošedivělé vlasy, zlíbati ty dobré oči! A přece nepsala do Lužan. Chtěla se za každou cenu vrátiti domů nezávislá, opírající se o hůl vyrostlou na vlastní půdě. Bylo trochu vzdoru v tomto odhodlání, ale ještě více železné vůle. A neposlední úloha v této historii hrál doktor Maxa. Chtěla si vynutiti jeho úctu za každou cenu... Hrály snad také jiné city roli v tomto odboji! Kdož může nahlédnouti do srdce mladé ženy!

Často otvorem v oponě nahlížela do hlediště, když se před sedmou hodinou počalo divadlo plniti. Neznala nikoho v celém tom moři hlav, vlnícím se a šumícím. Konečně při představení, kdy sbor měl pausu a klidně odpočíval na dřevěných balvanech, rozestavených v plátěném lese, zabloudil její zrak k lóžím. V jedné z nich poznala baronku Vaniniovou. Byla potom nervosní až do konce hry.

Vyrvala dávno vzpomínku na barona i jeho sestřenku a nebyla ráda, že se jí nové reminiscence vkrádají v duši.

Ela seděla v lóži rodiny Müllerovy, vkusně, nádherně oděná. Její krása zrovna oslňovala. Lily vzpomínala dlouho do noci na onen dramatický výjev, kdy postřehla Elinu lásku k Maxovi.

A nyní ji teprve napadlo, že doktor může býti dokonce v Praze. Pamatovala se, že něco v zámku mluvili o tom, že se mu nabízí místo zde. Ale byla tehdy tak rozrušena, že tomu nevěnovala pozornosti.

Od toho dne nebyla tak klidna jako dříve. Šla-li

po ulici, ohlížela se často plaše, obávajíc se, že potká doktora. Ještě více se strachovala setkání s Elou. Jak by jásala tato pyšná žena, vidouc ji zdeptanou v prach! Neřekly si nikdy, že se obě zajímají o doktora, ale bylo jisto, že si dobře porozuměly a že se nenávidí.

Tak uplynul listopad. Její učitel chválil znamenitě pokroky ve zpěvu a projevil naději, že příštího podzimku bude se moci pokusiti o menší sólovou partii.

Jednoho dne byla premiéra opery. Lily však ochraptěla a dostala dispens pro večer. Těšila se tolik na operu a proto si vyžádala volný lístek. Dostala jej, ale na druhou galerii. Píchlo ji trochu u srdce. Ona, dcera velkostatkáře, musí lézti až k samému stropu divadla. Ale starý vzdor zmizel, pouze síla zbyla. A ta naučila Lily snášeti vše s klidem.

Netušila, že je v divadle doktor Maxa s baronkou. Seděli v lóži u balkonu, a Lily je nemohla zpozorovati se svého místa. Nebyla by vydržela v divadle, kdyby to byla tušila.

Chtějíc si nadběhnouti sběhla po konci představení do couloiru k lóžím. Srdce jí náhle přestalo tlouci.

Poblíže šaten stál doktor Maxa. A nedaleko něho, zhlížejíc se v zrcadle, baronka Ela. Tedy přece si ho dobyla tato žena...

Stáhla si rychle přes hlavu šálu, ale pozorovala přece, že ji poznal. Zdálo se jí dokonce, že lehce vzkřikl.

Nemohla se s ním setkati za nic na světě. Jak by byla ponížena, a k tomu v přítomnosti baroničině!

Pospíchala, co mohla nejvíce, a jako by tušila, že

ji bude následovati, zmizela v Divadelní ulici a pospíchala k domovu.

Té noci nespala, a ráno pozorovala paní Horáková, že má uplakané oči.

Ale Lily nedala na její otázky odpovědi . . .

XXII.
INTRIKA.

Nebylo divu, že krásná choristka vzbudila v divadelním světě pozornost. Ale Lily si toho nevšímala. Nechodila nikam, do zkoušek chodila sama, domů také. Byla-li oslovena, nepustila se do dlouhých hovorů. Brzo šla o ní pověst, že je samotářka, a její soudružky byly přesvědčeny, že má tajnou lásku, kterou skrývá před světem. Jedna z nich prohodila, že snad je to láska nešťastná — bylo to bezpochyby sentimentální děvče — ale ostatní se jí vysmály. V lehkonohém sboru nebéře se láska nikdy tragicky, a divadelní ovzduší se již postará, aby láska nezapustila hluboké kořeny.

Ale jsou lidé kteří hledají právě takové skromné fialky, protože dráždí jejich samolibost odporem. Mezi ně náležel také pan Zubr, který býval profesorem, ale nyní žil v soukromí. Měl velké jmění a žil vesele. Nebyl už mlád. Sám o sobě říkal, že je čtyřicátník, ale zlí jazykové tvrdili, že jím byl už před desíti lety.

To nevadilo. Vědělo se o něm, že je bohat, šatil se elegantně, měl výborné jméno jako odborný spisovatel, chodil do nejlepší společnosti, a nikdo mu neměl konečně za zlé, že vyhledával veselou společnost. Lidé s penězi mají obyčejně větší privilegie než ostatní.

Zubrovi se zalíbila malá choristka. Romanopisec by řekl, že k ní zahořel opravdovou láskou. Ale rea-

lista musí konstatovati, že vychladlá sopka jeho srdce nebyla již schopna pravého žáru.

Pokoušel se několikráte zapříst s ní rozmluvu. Ale nepochodil. To rozplameňovalo jeho ješitnost.

Psal jí dopisy. Nejdříve nedostával odpovědi, konečně se vracely nečteny zpět, a týž osud měly i kytice, kterými ji zasypával.

A s panem Zubrem se děla pomalu změna. Jeho touha po sličné choristce se stala utkvělou představou a v jedné chvíli, kdy se veškeré jeho tužby soustředily v určitý bod, zapomněl na své mládenecké tradice a nabídl jí ruku.

Byl si tentokráte jist kladnou odpovědí. Ale ta nedocházela.

Zprvu zuřil, ale potom si počal namlouvati, že dopis nedošel, nebo že si Lily netroufá psáti.

Odhodlal se proto, že navštíví Lily a odnese si odpověď osobně.

Bylo to k večeru, a Lily se vrátila ze svých odpoledních hodin. Seděla sama doma, když tu zazněl zvonek. Šla otevřít a byla nemálo překvapena, když se octla v předsíni tváří v tvář Zubrovi.

Nebylo vyhnutí, musila ho pustit dále.

Usedl, rozhlížeje se v rozpacích. Přes své zkušenosti v podobných situacích nevěděl, jak začíti.

Teprve po několika frázích přešel k vlastnímu předmětu.

Lily ho vyslechla klidně. Bolelo ji srdce, že musí vyslechnouti tuto nabídku, ze které v každém slově vyhlížela benevolence a pýcha boháče, který se domnívá, že za peníze dostane vše do své moci, půvab, mládí i lásku.

Poděkovala mu krátce, ale rozhodně za toto vyznamenání.

Nečekal takovou odpověď. Hleděl na ni tázavě, jako by jí dobře nerozuměl. Pak začal o věci mluviti znova. Domníval se, že snad nezná jeho poměry.

»Jsem snad stár proti vám, slečno,« pokračoval vtíravě. »Ale nezapomeňte, že mladá láska je vrtkavá, láska zralého muže naproti tomu že je pevným základem manželského štěstí. Mám dva domy, bez dluhů, několik tisíc příjmů, a vaše budoucnost zajištěna . . .«

(Maxa nemá domy a kdyby zemřel, nedostane vdova nic, pomyslila si Lily. A jak jinak by bylo, kdyby přišel o n!)

Ale Maxa, drahá Lily, na tebe dávno zapomněl, odpovídal rozum. Jeho drží v tenatech krásná baronka. Není zbytí, musíš vyslechnouti »lichotivé« nabídky pana Zubra.

»Nepraví-li vám srdce nic,« pokračoval Zubr, »pak pomyslete aspoň na svou budoucnost. Osud choristky není závidění hodný. Dokud je mladá, neohlíží se na to, že má malou gáži. Ale nebudete věčně mladou! Co si počnete, až přijdou léta, až se nehodíte do sboru. Znám několik takových pošetilých dívek, které dnes živoří jako biletářky, zatím co mohly býti dávno dobře vdány.«

(Pan Zubr má pravdu, ozval se zase její rozum. Ale on netuší, že se naše Lily chce státi slavnou zpěvačkou, a pojištění stáří má jen tehdy cenu, není-li tím zároveň ztraceno mládí.)

»Nechápu vůbec, slečno, proč tak chladně odmítáte mou nabídku,« mluvil dále. »Snad to není vhodné, že se vám nabízím, ale mám za to, že jste nerozum-

ným děckem, které nedovede posouditi dosah takového rozhodnutí. Snad jste slyšela o mně něco nepěkného? Můj bože, měl jsem také svá bouřlivá léta, byl jsem vesel a užíval jsem života. Ale to najdete u každého moderního muže. Teď mne však něco napadlo. Bezpochyby milujete někoho jiného a proto —«

»Dosti těch řečí, pane Zubře,« zvolala Lily rázně, nutíc se při tom do klidu. »Vyslechla jsem vás a dala jsem vám odpověď. Lituji, že záporno u. Ale to je moje věc, zrovna tak, jako vy nejste oprávněn mísiti se do mých soukromých záležitostí —«

Také Zubr vstal, rozlícen, takže nedělal nečest svému jmenovci mezi zvířaty. Jeho fysiognomie se rázem změnila. Chřípí se rozšířilo, jako když šelma čenichá kořist, a ruka se vztáhla proti ní, jako by se suchými prsty chtěla zarýti do jejího srdce.

»Tedy odtud věje vítr?« zasmál se hrubě. »Náhodou jsem uhodl pravdu. Slečna má tajnou lásku a hraje si na nedotknutelnou. Odmítá poctivého muže a věsí se na nějakého hejska, který si z ní dnes tropí blázny a zítra ji odhodí . . .«

»Žádám vás, abyste mne okamžitě opustil!« zvolala Lily hněvivě, necítíc se zlostí.

»Opustím milerád, vzácná slečno,« smál se ironicky Zubr. »Ale nemyslete si, že vám budu dobrý, až vás váš milenec opustí. Snad potom přijdete ke mně a budete prositi pro boha, abych vám prokázal milost, kterou dneska odmítáte. Ale víte, co vám pak řeknu? Ukážu vám jednoduše dveře!«

»Ven! Ven!« vykřikla Lily, jsou bez sebe zlostí i bolem, a její pohyb byl tak výmluvný, že Zubr déle neváhal. Změřil si ji opovržlivým pohledem a vyšel ven.

Když odešel, vrhla sebou Lily na pohovku, pokryla si tvář rukama a plakala zoufale.

»Strašný trest za mé provinění!« volala v slzách. »Přišla jsem o rodinu, o jmění, o srdce, které mne milovalo, a nyní jsem přišla i o úctu k sobě, když si první člověk z ulice troufá mne bezměrně urážet!?

Štkala zoufale až do večera, a když se konečně paní Horáková vrátila, našla ji ve mdlobách.

XXIII.
ROZVRAT.

Maxa byl od onoho večera ve stálém rozčilení.

Nyní věděl, že je Lily v Praze. Mohl po ní skoro ruku vztáhnouti, a přece mu unikla. Byl přesvědčen, že se mu vyhnula zúmyslně, snad dokonce proto, že ho viděla s baronkou Vaniniovou.

Nyní si teprve počal vyčítati, že byl tehdy v lese k ní příliš krutý. Ovšem, netušil nikdy onen velký převrat v její duši. A přece —

Snad by dnes byli oba šťastni, kdyby byl tehdy odložil mužnou hrdost a místo příkrého odbytí se k ní sklonil v soucitu a lásce.

Nebylo by snad došlo ke katastrofě v zámku lužanském, nebylo by došlo ke skandálu a k útěku od rodiny. Časem byl by mírnou rukou pokořil její rozmary a zhnětl její tvrdou, ale přece zlatou duši v harmonické formy. Mohli býti šťastni všichni, především babička, ta dobrá duše, která trpí za viny nespáchané.

Dnes, kdy je Lily přesvědčena, že na ni zapomněl, bude těžké smíření. A jak půvabně si to představoval, až najde Lily, změklou pod ranami osudu, prošlou ohněm života a očištěnou od všech lichých snů!

Ale nyní! Utekla před ním, vyhnula se mu úmyslně. Kde ji má hledati! A přec dýchali dnes večer týž vzduch — byli tak blízko sebe, a nevěděli o tom!

Chtěl právě dnes psáti babičce, že použije jejího pozvání a přijede k ní na vánoce. Stále živil v srdci

svém bláhové přání, že do té doby najde Lily a že ji bude moci přivésti k rodinnému svátku!

Ale den za dnem ubíhal, a dnes se veškeré jeho touhy zhroutily.

Kde jí má hledati, když nejúsilovnější pátrání nevedlo k cíli? Detektiv, kterému věc svěřil, podával stále zprávy o svém nezdaru, opětovná poptávka na policejním ředitelství měla týž výsledek.

Již se chtěl chopiti zoufalého prostředku a čekati denně po konci představení u divadla. Byl přesvědčen, že její láska k hudbě ji donutí, aby zase přišla. Ale hned se vzdal tohoto záměru. Nebude jistě navštěvovati divadlo, když může tušiti, že by se mohla ještě jednou setkati s ním a s — Elou!

V těchto chvílích pozbyl smyslu pro veškerou práci. Na štěstí nebylo v nemocnici zrovna mnoho nemocných, jako by blížící se doba vánoční působila blahodárně na zdraví lidstva. A jakmile si odbyl své návštěvy, bloudil po Praze, těše se nadějí, že mu náhoda pomůže spíše než soustavné pátrání. Chodil ulicemi tu hlavními, tu postranními, hledaje stále nové metody, která by pomohla náhodě.

Ale po Lily nebylo nikde ani stopy.

Celou tu dobu se u Ely neukázal. Věděl, že by byl špatným společníkem. Na dopis barončin, kterým mu připomínala jeho slib brzké návštěvy, odpověděl výmluvou. Psal, že má mnoho práce. Potkal dokonce jednou baronku na nábřeží. Zastavila kočár a přemlouvala ho, aby s ní jel do Stromovky.

Byl znaven rozčilením, probdělými nocemi, nezkojenou touhou.

Mimoděk, skoro mechanicky poslechl a vsedl k ní do kočáru.

Zpozorovala, že je přepadlý, bledý, oči že má obestřeny smutkem. Nenaléhala naň otázkami vědouc, že by jen zvýšila jeho žal. Ale celou cestu hovořila o věcech všedních, aby mohl blouditi v myšlenkách, kam by chtěl. Podařilo se jí, že se cestou uklidnil, a když je obestřel chlad nádherného parku, teprve pozoroval její taktnost a obětavost. Pohlédl na ni vděčně a políbil jí ruku.

Pak začal sám hovořiti, násilím sbíraje myšlenky a nutě se i do veselosti. Usedli potom v restauraci, kde právě hrála vojenská hudba. Velebné, slavné, srdce rozrývající zvuky chorálu poutníků z »Tannhäusera« se nesly večerním tichem. Maxa viděl před sebou scénu mužů, ubírajících se do Říma, kát se za své hříchy. Nebylo zbytí, musil mysliti opět na Lily. Nebyl její útěk z domova vlastně poutí za pokáním? Ubírala se z domova do temného Neznáma, smířena s osudem. Zastavila se u jeho okna a rozloučila se dopisem, v němž ho prosí za odpuštění ... A kde je nyní ono zlaté srdce ... Má snad stále blouditi světem, opuštěna, vzdálena těch, kteří ji milují ...

Hle, Helena si našla klidné zákoutí horské. Bude šťastna po svém způsobu. On se rázem vyšvihl výš, než kdy doufal ...

Jaký bude mít letos Lily štědrý večer!

Někde mezi cizími bude seděti u chudé večeře, a její duch bude blouditi v dáli! Snad bude sama, v prosté komůrce, přemáhajíc pláč, hlavu tisknouc do podušek, aby zapomněla na svou samotu ... A on — jemu nebude lépe! Proč se tato dvě srdce již nemají setkati?

»Co je vám, doktore?« zvolala náhle Ela. »Vy pláčete?«

Ano, slzy mu kanuly po líci, aniž o tom věděl. Právě dozněl mohutnými akordy sbor, a zahrada se ozývala potleskem. Hudba spustila banální pochod.

»Promiňte, paní baronko, jsem opravdu churav!« pravil Maxa.

»Ale ten pláč . . .«

»Nemá příčiny,« řekl tiše, ale odmítavě. »Má nervosa mne činí někdy nepříčetným. Jednal jsem opravdu dobře, že jsem vás neobtěžoval přítomností. Dnes jsem se dal svésti vaší laskavostí a jsem vám trapným společníkem . . .«

»Nemluvte tak, doktore. Trpí-li kdo, nejsou poklony na místě. Nenaléhám na vás, ale můžete-li, svěřte se mi, snad vám budu moci pomoci. Snad je to jen nepatrná věc, a vy ji zveličujete. Jedná se snad o — o — malou nesnáz . . .«

»Nevím skutečně, paní baronko, co tím míníte . . .«

»Netroufám si vysloviti se otevřeně. Ale buď'si, snad mi nezazlíte. Běží-li tedy o nesnáz finanční, pak nezapomeňte, že mezi přáteli nesmí býti nedůvěry . . .«

»Zahanbujete mne svou nabídkou, paní baronko. Ale ubezpečuji vás, že se toho netýká . . .«

»A nesdělíte se mnou tedy . . .?«

»Opakuji, že je to pouze nervosa, předrážděnost nervů, spleen, nic více. A pak ten sbor z »Tannhäusera«, který mne vždy vzrušuje . . .«

Tvářila se, jako by mu věřila, ale byla přesvědčena, že jeho bol má hlubší kořeny.

Nenaléhala již na něho, a v malé chvíli se vracela do Prahy.

»Přijdete ke mně, doktore?« pravila mu na rozchodu, tisknouc mu ruku.

»Snad — až mi bude lépe,« pravil, těžce oddychuje.

»Ne. Vím, co vám schází. Sdílnost. Přítel, jemuž byste si mohl postěžovati. Srdce, které by vám rozumělo. Jste tak sám na světě, zrovna tak jako já . . .«

Chápal, že Ela mluví zřetelně, až příliš zřetelně. Ale byl již tak otupělý, že nedovedl odpověděti.

»Přijdete tedy zítra?« pravila, nepouštějíc jeho ruku.

Byl by nejraději už býval sám a proto pravil mechanicky: »Přijdu!«

»Čekám vás zcela jistě!« zvolala a odjela.

Odešel zvolna domů. Ulehl oblečen, a když ho ráno vzbudili, poznali, že má horečku.

XXIV.
ODHODLÁNÍ.

Přes pevný svůj úmysl a železnou energii byla Lily přece přílišnou optimistkou, když si tak růžově kreslila svou budoucí dráhu životní.

Cesta k umění je poseta trním, a nejhorší je, že nikdo netuší, jak zkrvavené tělo umělec má, když se konečně prodere k chrámu Umění. Lid netuší, že mu umělec podává kus svého srdce, podává mu pít svou vlastní krev. Lid jen přijímá, co se mu podává, chce vnímat a chce se bavit.

Opona sletí dolů, obě strany se rozcházejí. Obecenstvo bohatší o příjemný večer, umělec chudší o jednu ilusi.

Ale cesta za uměním má ještě jiné stránky, ještě bolestnější, ještě krvavější. Kdo dovede změřiti veškerou sílu intrik, které musí umělec překonati! Zápasí o uznání obecenstva, o uznání kritiky, o uznání své kritiky vlastní. Zápasí za čest, za slávu a skoro vždy také — o skývu chleba. Ale má také proti sobě nenávist, zlobu!

Velký umělec má více nepřátel, protože stojí vysoko. Ale má také více zbraní proti nim.

Ale malý umělec, který teprve začíná, který si teprve musí vybojovati sebe skromnější místečko v aréně Umění, co si počne ten, musí-li bojovati proti intrikám! Nikdo si nevšimne, padne-li. Vlny velkoměstské vřavy se přehrnou přes něj, zapadne do hlubin zapomenutí.

Lily byla po oné trapné rozmluvě se Zubrem po několik dní tak vzrušena, že si skoro nevšímala, co se děje kolem ní. Byly to příliš rychlé rány, jež dopadaly na její hlavu. Ztráta naděje, že se sejde přec jednou s Maxou, potom pokoření takovým člověkem, jako je Zubr, vědomí, že neznamená dnes ve světě nic než pouhé číslo, kterým si může každý pohráti! Chodila mechanicky do zkoušek, večer na představení, úzkostlivě se přitom tlačíc do zadních řad, aby snad nebyla zpozorována doktorem.

Neměla jindy přítelkyň, ale přec se k ní každý choval vlídně. Ctily v ní něco lepšího, než byly samy. Nikdo si před ní nedovolil neslušného žertu, chování jejich bylo ne snad uctivé, ale přece aspoň zdrženlivé. Vybojovala si toto čestné místo svou distinguovaností, vynutila si úctu před sebou.

Ačkoliv si velice málo všímala svého okolí, přece počala pozorovati, že se tento poměr změnil.

Jindy ji vítali srdečně do zkoušky, dnes si jí skoro nikdo nevšiml. Po prvé tomu nevěnovala pozornosti, když se to však opakovalo po druhé, po třetí, zarazilo ji to. Počala si všímati blíže nových poměrů. Některé zjevy se jí přímo dotkly. Když se přiblížila k některé skupině, zmlkl náhle hovor, když pak odešla, daly milé kolegyně hlavy dohromady, a Lily pozorovala dobře, že mluví o ní. Počal ji bodati jejich uštěpačný smích, který bez ohledu dopadal na místo určení. Viděla, že je terčem úsměšků, a nechápala naprosto, čím si toho zasloužila. Byla energická, statečná, dokud mohla čeliti nebezpečí tváří v tvář. Ale zde se něco dělo, co nemohla zachytiti, cítila, že se pod ní tvoří sypká půda, a nemohla utéci.

Přišla ze zkoušky všecka zdrcena, a doma ji oče-

kávala nepříjemná zpráva. Dáma, které byla odpoledne společnicí, náhle ochuravěla a odjela na venek. Při nemoci se nedbá formalit. Nedali jí ani výpověď, ani jí nezaplatili. Pozbyla krátce místa. Mohla se domáhati náhrady, ale nevěděla ani na kom. A potom by musila prozraditi své inkognito, prozraditi, že je hlášena pod falešným jménem!

Byly to příhody celkem nepatrné, ale vše to dohromady tvořilo řetěz, který se kol ní zúžoval stále těsněji.

Toho večera nehrála a byla sama doma. Byla tak roztrpčena, že se odhodlala k činu, který by nebyla jindy učinila za živý svět. Psala babičce.

Líčila jí svůj osud, doznávala, že není s to bojovati dále, že je vysílena. Chce jeti k ní, ne aby u ní zůstala, ale aby se s ní poradila, potěšila, načerpala nové síly.

Zdálo se jí, že se jí ulehčilo, když učinila tento krok. Z nadbytečné opatrnosti napsala na rub dopisu adresu pod svým divadelním jménem »Olga Horáková« a ještě téhož večera hodila dopis do skřínky.

Ulehla trochu spokojena. Poznala, že její síla nestačí, aby vzdorovala osudu. Doznáním si získá mravní oporu v babičce, která jí byla matkou. Není už zase na světě sama, a v radosti nad tím se nestyděla za svou slabost.

Druhého dne neměla co dělati v divadle. Trochu se jí ulehčilo. Dopoledne odešla na Olšany. Tam, věděla, že se nesetká ani s Maxou ani s baronkou. Celé hodiny se procházela mezi hroby, více mechanicky než zvědavě čtouc nápisy na hrobkách a křížích.

Od té chvíle, kdy viděla v divadle doktora Maxu

po boku baronky Ely, se jí neustále vtírala myšlenka na smrt. Nevěděla ani sama, proč. Nutila se často do cynismu. Říkala si, že na Maxu zapomene, že její srdce promluví znova, že snad bude šťastnější po boku jiného. Pak zase zavrhovala to vše, a její sny měly stále jen podobu slávy. Kreslila si vzdušné zámky. Viděla se stoupati rychle po stupních umění, až stanula na vrcholu. Na jevišti, před přeplněným domem, za ohlušujícho potlesku, ve spoustě květinových darů vdechovala opojný parfum slávy. Obdivována obecenstvem, hýčkána kritikou se vznášela nad tím nízkým světem. Ubírala se domů z divadla pouze středem jásajícího davu, zasypávána růžemi. O její přízeň se drali ředitelé divadel, šlechtici, milionáři, umělci — jaký opojný jed ssála už tak mnohá umělkyně z těchto vidin — a přece to vše není než — fata morgana!

Ale každý takový sen měl svůj smutný refrén. V moři květin, v příboji potlesku, v záplavě poklon viděla stále jen — Maxu.

A přes všecko umělé opojení se skončil sen smutnou náladou, jako kuřák opia po vystřízlivění upadá ve smutnou reakci.

A tyto dojmy, stále bušící do její nervové soustavy, měly jedinou výslednici — touhu po klidu. A klid viděla Lily už jen v smrti . . .

Neměla sebevražedných myšlenek. Ale záviděla těm, kdož si už dobojovali životní zápas, jak spokojeně odpočívají bez boje, bez obav, bez pochyb.

Když se vracela ze hřbitova, potkávala ženy nesoucí malé stromečky, ověšené řetězy a bílými ozdobami. Zamrazilo ji. Zapomněla docela, že za několik dní je štědrý večer. Byly to matky, nesoucí na

hroby svých dítek vánoční stromky na znamení, že na svá robátka nezapomínají.

Šla Vinohrady jako v mátoze. Vzpomněla si na domov, na ty útulné vánoce, jež zrovna zvonily perlivou radostí. Viděla se v duchu zase mezi svými. Viděla dobrou paní Sýkorovou, jak schovává dárky pro své drahé. Viděla večerní hostinu v slavnostním osvětlení korunních svícnů. Slyšela babičku, jak před večeří vstavši znamená křížkem jednoho po druhém a pak se modlí: »Dobrý Bože, odpusť nám, čímž jsme zhřešili v tomto roce proti tobě a proti sobě. Dejž, abychom se za rok shledali zase všichni ve zdraví a štěstí . . .«

A pak zazářila světla na stromečku, každý s dětinnou radostí rozbaloval svůj dárek. V koutku seděla babička, hledíc s tichým uspokojením na radostné tváře svých drahých, její ruce se sepjaly k modlitbě. A když všichni jásali, vyšla na terasu, upřela oči k jasnému nebi, které kdysi vidělo se vznášet hvězdu nad Betlemem, a její vzpomínky zalétaly k dětem, které Bůh k sobě povolal, a k dítěti, které zmizelo v dálném světě . . .

A tu se ozval v Lužanech zvuk rohu. A za ním hned zahučely dudy. Dumná a přece veselá píseň vánoční se nesla krajem. Kdo nezažil vánoční náladu v Krkonoších, ten neví, co je poesie . . .

»Dejž Bůh, abychom se za rok shledali zase všichni ve zdraví a štěstí . . .« Ne, drahá babičko, letos už se neshledáme, a snad už nikdy . . .

Nemohla dojíti, musila sednouti na elektrickou dráhu. Zavřela se do svého pokojíka a nevšímala si skoro ani, že jí paní Horáková na její pozdrav neodpověděla.

»Ven! Ven!« vykřikla Lily, jsouc bez sebe zlostí... (Str. 213.)

Samota je sestrou tesknosti. Nemyslila celé odpoledne a celý večer na nic jiného než na to, jak klidně spí ti mrtví pod šesti stopami tvrdé hlíny . . .

Druhého dne se vzbudila Lily s těžkou hlavou. Cítila, že se jí zmáhá zoufalství, a nebyla si dobře vědoma, proč. Nestalo se jí vlastně nic tak světoborného. Snad se jí to jenom zdálo, že se v divadle něco proti ní chystá. Ale napadlo ji najednou, že paní Horáková jí včera neodpověděla na pozdrav. Celé odpoledne i večer k ní nezašla, ač jindy celé večery, když byla Lily volna, trávívaly pospolu. Neví, co to všecko znamená.

V devět hodin byla zkouška. Lily se opozdila, nemajíc energii jako jindy. Ačkoliv se zkouška vlastně dosud nezačala, přivítal ji režisér příkrou výtkou. Divadlo že není holubník, a že nepotřebují nedbalé choristky. Co by si potom měl dovoliti sólista, když taková choristka pokládá divadlo za hospodu. A diktoval jí nejvyšší možnou pokutu.

Lily nevěděla, co se s ní děje. Byla svědkyní toho, že kolegyně přicházely později do zkoušky, a nikdo si toho skoro nevšiml. A dnes najednou —

Stála tu zaražena, nevědouc, jak by se hájila. Uštěpačný smích ostatních ji bodl k srdci.

Stála tu po prvé v životě bez obrany, bez odpovědi.

Viděli, jak je málomocna, a nešetřili jí.

»Slečinka měla dostaveníčko,« pravila jedna nahlas.

»Nedotknutelná slečna Olga mívá dostaveníčka?« ozval se uštěpačný hlas.

Hlučná salva smíchu byla odpovědí.

Chtěla se vzepříti proti tomuto bezpráví. Ale síla ji opustila, a slzy jí vyhrkly z očí.

A ten bezcitný dav se smál ještě více.

Tu přistoupil k ní režisér a řekl hrubě:

»Nehrajte tu komedii, beztoho je vašeho účinkování zde na krátce. Po zkoušce se dostavte do ředitelny.«

Lily nevěděla, co to vše znamená. Nevěděla, zdali zpívá či ne. Však si jí nikdo nevšímal. Byla pro ně mrtvou veličinou.

Po dlouhé, nekonečné době byla zkouška skončena, a Lily si vzpomněla, že je zavolána k řediteli.

Vstoupila a byla přivítána ředitelem velmi ostře.

»Dobře, že jdete!« zvolal. »Musím to odbýti krátce. Máte čtrnáctidenní výpověď.«

Byla už připravena na všecko a nelekla se toho. Řekla pouze:

»A proč, pane řediteli?«

»Proč! Nejsme vám to povinni říci. Ale jsem otevřený člověk a řeknu vám to přece. Nepletu se do soukromého života členů divadla. Ale je nepochybno, že se pro divadlo nehodíte. Režisér je s vámi nespokojen, vaše kolegyně rovněž. Došlo na vás několik stížností — porušujete harmonii v ensemblu — krátce vlivuplné osoby vyslovily přání, abyste byla propuštěna —«

»Pane řediteli —« protestovala Lily.

»Nevyrušujte mne, slečno. A kromě toho si stěžoval pan Zubr, člen divadelního družstva, že jste se chovala k němu nanejvýše hrubě. To stačilo. Podepište tuto listinu a jděte.«

Byla tak zmámena touto surovostí, že nemohla odpověděti. Mechanicky podepsala protokol a vyšla ven.

Viděla, že je všemu konec.

Potácela se domů.

Leč tam nové rány palicí dopadly na její ubohou hlavu.

Hned u vchodu jí oznamovala paní Horáková, že jí dává výpověď, a že by jí bylo velmi milé, kdyby raději hned opustila její byt.

Lily bylo již vše jedno. Ještě zaslechla slova Horákové: »Taková osoba! Ještě dobře, že mně pan Zubr otevřel oči!«

Nevšímala si toho. Věděla, že Zubr zvítězil. Po těch několik kroků, než došla předsíní do svého pokoje, jí zbývala poslední naděje: Utec z tohoto prokletého světa do těch klidných Jizerských hor, v náruč babiččinu. Tam najdeš ochranu, lásku, soucit!

Přišla konečně do svého pokojíka, do něhož vstoupila kdysi s tolika nadějemi v srdci.

Pohled její padl na stůl. Ležel tam dopis, jehož adresa byla psána její rukou!

Lily se zastavila krev v žilách.

Dopis babičce adresovaný se vrátil zpět.

Vzala jej do ruky a čtla: »Velkostatek Lužany prodán. Bývalí majitelé se odstěhovali, neznámo kam . . .«

Klesla na židli.

Je nyní sama, docela sama. Opustil ji Maxa, opustila ji babička, opustil ji Bůh.

Všecko se spiklo proti ní. Byla hotova se světem.

»Dejž, Bože, abychom se za rok shledali zase — všichni —«

»Ne, babičko zlatá, letos se neshledáš se svou Lily. Lily se chystá na cestu — poslední — —«

XXV.
PROCITNUTÍ.

Horečka Maxova nebyla nemocí.

Bylo to okamžité podráždění nervů, výsledek ustavičného otřásání celé nervové soustavy. Byl v bezvědomí skoro celou noc, druhého dne se vzbudil s pocitem slabosti, ale duch jeho spěl stále za jedinou představou.

Nikoliv snad předmět sám, ale nejistota, kde vlastně Lily hledati, mlha, která se kolem něho rozprostírala, ho vysilovala.

Nešel k Ele, jak jí byl včera slíbil. Potřeboval odpočinku a omluvil se.

Nyní scházely již pouze čtyři dny do vánoc. Maxa již dobře věděl, že k babičce nepojede, a že bude letošní štědrý večer pro něho dnem nejsmutnějším. Odvykl již dávno rodině, která ho opustila, ale byly doby, kdy měl přec jakési, byť i matné naděje do letošních vánoc.

Odbyl si dopoledne prohlídku nemocných, odpolední visitu svěřil asistentovi.

»Jsem churav,« pravil mu louče se s ním. »Ne, není to nic vážného,« odporoval, když asistent projevoval vážné obavy. Pozoroval sám, že s jeho šéfem to není po delší dobu v pořádku. »Potřebuji pouze samoty a klidu. Nařiďte, prosím, vrátnému, aby do večera ke mně nepouštěl nikoho, ať je to kdokoli.«

Bylo mu to slíbeno, a Maxa se zavřel do svého pokojíku. Chtěl zprvu pracovati, ale poznal, že to

nebude možné. Chtěl usnouti, ale spánek se nesnesl na jeho znavená víčka.

Ulehl tedy na pohovku a poddal se onomu stavu, který začíná apatií a končí bezděčným spánkem. Usilovně se nutil nemyslit na nic. Ano, podařilo se mu to do té míry, že všecky myšlenky odlétaly v dál — až na jednu. A ta se jmenovala — Lily.

Nemohl si pomoci a poddal se blouznění. Byl v polospánku a snil. Jeho předrážděná fantasie mu malovala nesčetnou řadu obrazů před oči. Zdálo se mu, že tak běží dny, měsíce i léta, že nesní, ale hledí do kinematografu, který své měnivé obrazy reprodukuje s báječnou rychlostí.

Vskutku, uplynulo celé odpoledne, co Maxa v samotě trávil, a nastal večer. Již o páté hodině zaplály promenády plynovými plameny. Také do pokoje doktorova se odráželo světlo takového plamene a kreslilo mu fantastické stíny po zdi.

A večer zase ubíhal, zvolna, tiše, sta a sta nových obrazů se míhalo před jeho duševním zrakem. Maxa byl přesvědčen, že spí, ale byl vzhůru, pouze jeho duch bloudil neznámými končinami.

Byl pozdní večer, ulice se opět prázdnily. K večeru utuhlo, a s oblak se počal snášeti drobný sníh.

Desátá hodina odbila, když někdo prudce zabušil na dveře doktorovy. Maxa se nejdřív neozýval. Domníval se, že je to také sen. Ale bušení se ozývalo rychleji, naléhavěji.

Jako zpitý spánkem vstal s pohovky a potácel se ke dveřím. Otevřel je mechanicky.

Na prahu stála starší paní s vytřeštěným zrakem, sotva se na nohou držíc.

»Promiňte, pane doktore,« ozval se za ní hlas

vrátného. »Tato paní chtěla s vámi mluviti za živý svět a nedala se odbýti. Odkazoval jsem ji do nemocnice nebo na pana asistenta, když pravila, že lidský život je v nebezpečí. Ale stála na tom, že musí mluviti jen s vámi — a proto —«

Za této řeči se vrátil Maxa zase k životu.

Tázavě pohlédl na ženu, kterou vrátný doprovázel. Poznal, že je tak zchvácena, že nemůže mluviti. Mlčky jí podal židli. Klesla na ni a místo odpovědi mu podala dopis.

Podivné tušení se ho zmocnilo. Rychle dopis roztrhl a odebral se s ním k oknu, osvětlenému uliční svítilnou.

Byl to dopis Lilin a zasadil poslední ránu Maxovi.

Krátce, ale obsažně líčila svůj život od svého útěku. Doznala se k své lásce k němu. »Byl jste jediným mužem, kterého jsem milovala. Vyplňoval jste mou duši, a já o tom nevěděla. Teprve potom, když jsem vás svou vinou ztratila, poznala jsem, jak vás miluji.« Ale nyní ví, že je ztracen pro ni navždy, že už ji nemiluje. Ale přesto mu píše, loučíc se s ním... »Nebudu již mezi živými, až budete čísti tyto řádky. Chtěla jsem se probíti pod velkými hesly, ale malá hesla mne zabila: intriky, nízkost, hrubost. Nechci žíti přes vánoce. Nevzpomínejte na mne s trpkostí, a vynese-li mne voda na povrch, dejte mne někde pohřbíti. Dáte-li mi občas potom růži na hrob, budu v něm spáti klidně a žehnati vám ze záhrobí. Sbohem, můj drahý, můj jediný! Ve smrti Vás líbá Lily.«

Chvíli tu stál bez dechu. Tragika okamžiku ho zbavila rozvahy.

Na štěstí paní Horáková, která tu stála úzkostně

na něho pohlížejíc, se vzpamatovala a počala trhaně líčiti, co se stalo.

»Slečna byla celé odpoledne ve svém pokojíčku ... Jindy by mně to bylo nápadné — ale dnes jsem k ní nešla — byl u mne nějaký pán a tolik špatných řečí mně o ní napovídal — ale teď tomu nevěřím — večer, bylo skoro devět hodin, odešla — třikrát se vrátila ode dveří — bylo mně to přece už divné — měla jsem ji ráda, skoro jako vlastní dceru — a kdyby nebylo těch zlých řečí, nebyla bych se k ní dnes tak chovala — ale člověk někdy neví, co dělá. »Co chcete, slečno?« řekla jsem, když se vrátila po třetí. Chvíli váhala, pak přistoupila ke mně — a podávala mi ruku. — »Ublížila jsem vám někdy?« řekla tak měkce, a hlas se jí třásl, až mne zamrazilo. »Pakli ano, odpusťte mi. Nerada bych odešla s hněvem.« »Vy už máte jiný byt?« ptala jsem se. Musím se přiznati, že jsem jí dala dnes výpověď po těch zlých řečech. »Ano,« odpověděla tiše. »Už mám jiný byt —.« Pak mi stiskla ruku a odešla. Bylo mně to všecko tak podivné, že jsem ji nechala odejít a dlouhou chvíli jsem přemýšlela, co to znamená. Konečně mne napadlo — odchází do bytu bez kufříku — bez zavazadel — tu najednou jsem vyskočila a běžela do jejího pokojíku. Na stole bylo psaní s mou adresou. Roztrhla jsem je — byly v něm peníze za byt, poslední, co měla — i vše ostatní mi nechávala. Jen mne prosila, abych doručila tento dopis doktorovi Maxovi a dopátrala se jeho adresy za každou cenu.«

»Teď jsem věděla, proč se loučila. Vzala jsem oba dopisy, skočila jsem na ulici. Prvnímu strážníkovi jsem to vypravovala. Zapsal si to všecko, ale než

utíkal na policii, ptal se na jméno. Bylo mně to jedno, potrestají-li mne, a řekla jsem mu pravdu. Doudlebská se jmenuje, Emilie Doudlebská. Můj bože, zvolal strážník, po té slečně ptal se u nás už několikrát pan doktor Maxa. A tomu nechala zrovna psaní, zvolala jsem — kde bydlí ten pán? Dal mi vaši adresu, pane doktore, a letím sem. Snad není ještě zmeškáno — je to sotva půl hodiny, co odešia z domu. Snad ji ještě zachráníme — policie bude jistě na nohou — ale nemohou přece zabrániti — pojďte, pane doktore —«

Maxa zatím sebral veškeru svou energii.

»Kde bydlíte, paní?« ptal se, oblékaje se rychle.

»Ve Vyšehradské třídě.«

»Měla tedy nejblíže k mostu Palackého.«

Vyběhl ven nazdařbůh. Byl přesvědčen, že je vše ztraceno.

Pobřeží Vltavy je dlouhé deset kilometrů, a šest mostů přetíná řeku. Na tisíci místech může skočiti, a nikdo ji nezachytí. Ale musil být venku, musil na místo neštěstí —

Dráha se mu zdála pomalou, šel pěšky, spíše utíkal. Něco ho táhlo k mostu Palackého. Ale z Vyšehradské třídy je tam několik minut, zajisté že už dávno — nemohl dokončiti myšlenku.

Doběhl na most, rozhlížel se všude, zdali není shluk lidí, není-li tu vůz ochranné stanice. Ne, bylo všude klidno. Trochu se mu ulehčilo. Ale hned si řekl, že je bláhový. Což odešla-li k Vyšehradu — žena ona ani v smrti není všední.

Ale zdálo se mu najednou, že se za mlýny na druhé straně řeky něco bělá. Byla to snad halucinace, ale něco nevyslovitelného ho poháněl dopředu.

Několika skoky seběhl s rampy a kolem opuštěné továrny zabočil k místu, kde Vltava tvoří vír, stále se zdýmající. Opravdu, kdo skočí do tohoto místa, toho živého nevytáhnou.

A právě tam se bělala ženská postava . . .

Ne, nebylo již pochyby, někdo chce skočiti do vody, ať je to Lily neb někdo jiný . . .

Skokem byl u ní a zachytil ji. Strhl ji se zábradlí a držel železnou rukou, jíž zoufalství dodávalo odvahy.

Vykřikla slabě. Byla to Lily . . .

— — — — — — — — — — — — —

Odvezl ji k sobě.

Seděla toho večera u něho. Obzor se náhle rozsvítil, tma ustoupila jasnému světlu. Klečel před ní, drže pevně její ruce, a hleděl do jejích očí. Slzy dávno vyschly, ze zorniček šlehaly plameny lásky . . .

»A tys mne chtěla opustit?« ptal se tiše.

»Nechtěla jsem žít bez tebe . . .« zašeptala.

»Ale nyní mne neopustíš! Budeš mou ženou! Na rukou tě budu nosit, abych ti vynahradil útrapy těchto dnů. Ještě dnes budeš mezi cizími lidmi, a zítra —«

»Zítra . . .«

»Zítra pojedeme k babičce!« zvolal jásavě a přivinul ji k sobě.

XXVI.
VÁNOCE.

Bylo šest hodin. Na úbočí návrší se zvedala výstavná budova pensionátu, a v něm v arkýřovém pokoji, z něhož byla čarokrásná vyhlídka ke Kladským horám, seděla babička s Helenou. Doudlebský někde v ústraní vyřezával lupenkou. Jindřich byl v městě. Chystali se smutně k štědrému večeru, po prvé za nových poměrů a bez — Lily.

Bylo vše sice připraveno, stůl prostřen, malý stromek připraven i dárky. Ale nálada se nechtěla dostaviti. Přijely teprve předevčírem do nového domova, babička nechtěla za živý svět tráviti vánoce na Lužanech. Několik dní trvala cesta, vlakového spojení nebylo s tímto zákoutím, a cesty byly zaváty sněhem.

Takový smutný štědrý večer!

Konečně přišel Jindřich. Byl pomalu čas sedati ke stolu.

»Kde je asi Lily!« vzdechla si babička. »Ani nepsala! A Maxa také neodpověděl! Kdyby aspoň on zde byl! Tak srdečně jsem ho zvala . . .«

Byly to marné vzdechy. Na věži pensionátu bila sedmá hodina. Usednou k večeři a odbudou to co nejrychleji, aby srdce příliš nebolelo.

Přivedli Doudlebského, který se za živý svět nechtěl odloučiti od své lupenky. Aspoň vzorek si vzal s sebou ke stolu. Přišel Jindřich, na jehož tváři ka-

tastrofa rodinná zanechala stopy bolesti a předčasné zralosti.

Budou večeřet — bez Lily!

Babička vstala, aby pronesla obvyklou modlitbu. Ale hrdlo se jí sevřelo lítostí. Vzlykla bolestně, a slzy jí polily tvář. Helena k ní přiskočila. Obě ženy se objaly.

Tu se venku ozvaly rolničky. Zvolna, zvolna se blížil jejich veselý tón k pensionátu. Saně zastavily před budovou.

Babičkou trhlo. Nevěděla, proč tak činí, skočila k arkýři a otevřela rychle okna.

Venku stál již mladý muž, zahalený v kožich, a pomáhal ze saní mladé dámě.

»Lily! Maxo!« zvolala babička.

»Moje babičko!« ozval se zdola jásavý výkřik.

V malé chvíli se ozvaly na schodech rychlé kroky, a dveřmi vletěla Lily s tvářemi zrůžovělými mrazem a štěstím.

»Má drahá babičko!« zvolala a položivši hlavičku na rameno babičky-svéhlavičky plakala tu její vnučka-svéhlavička bolem a — štěstím...

»Vy jste ji našel přece, doktore?« obrátila se k Maxovi.

»My jsme se našli, babičko!« pravila tiše Lily.

»Dej vám bůh štěstí, drahé děti!« zvolala babička, a hlas se jí pohnutím třásl. »Snu mého života je dosaženo...«

*

Byla půlnoc. Štědrovečerní půlnoc v horách. Měsíc lil své stříbro na bílé pláně. Vesničané se scházeli k horskému kostelíčku, z něhož zněly velebnou harmonií půlnoční zvony...

U okna arkýře stál Maxa. Jeho ruka byla ovinuta kol ramene Lilina, její hlavička spočívala na jeho rameni. Za nimi stála Helena se skloněnou hlavou. Snu jejího života nebylo dosaženo. Ale tím vroucněji se modlila za štěstí sestřino a štěstí toho, kdo byl a zůstane jejím ideálem.

A vedle v pokojíčku seděla babička, Zdenka Sýkorová, a vysílala horoucí modlitby za štěstí Lilino.

V kostelíku se ozvaly varhany. Lidstvo slavilo příchod Syna člověka, jehož nejvyšším evangeliem byl soucit a láska.

POUTAVÁ ČETBA PRO DÁMY.

Aubier Fr.: **Tři dcery na vdávání.** Román. Přel. Mil. Šimáčková. Ilustrov. M. Slovák. Poutavým tímto románem vepsal se sympatický Francouz zejména dámám do srdcí, jak o tom svědčí obliba jeho, když vycházel ve »Šťastném domově«. **Kč 9·60, váz. Kč 14·60.**

Buzková P.: **Mlhy úsvitu.** Povídka. Něžný románek lásky živé, temperamentní a výbušné ženy, choti příliš pasivního dobráka, uchvátí svými scénami jemného erotického plání. **Kč 14·—.**

Fastrová O.: **Zlatá rybka.** Veselá povídka z pražského života. S barevnou obálkou T. Malcové. 2. vyd. **Kč 14·—.**

Fastrová O.: **Márinka Zemanová.** Román. 2. vyd. Vzrušující historie ženy z let 60. až 80. minulého století, přísně a klášterně vychované, od přírody vášnivé, ale ze všech sil bojující proti pokušení, až konečně podlehne v krutém boji, propadajíc nevyléčitelnému šílenství. **Kč 15·—.**

Fastrová O.: **Fata morgana.** Román. S barev. obálkou T. Malcové. 2. vyd. — Krajně poutavý román ženy nalézající v láskách svých jen zklamání, ženy, která konečně sama si povzdechne: »Tedy to, co jsem pokládala za skutečný lásky ráj, bylo zase jen pouhou fatou morganou . . .« **Kč 14·—.**

Margueritte P.: **Divotvorná studánka.** Půvabný román lásky čisté a vítězné; i nejsmělejší flirt závratně bohaté dolarové princezny selhává před kouzlem čistého srdce prosté ošetřovatelky nemocných. **Kč 14·—, váz. Kč 20·60.**

Dewetter K.: **Náš pradědeček.** Romance z doby posledních copů. Se 7 celostrannými barevnými ilustracemi a množstvím perokreseb mistra J. Kočího. **Kč 28·—.**

Odběratelům spisů Carlénové též na mírné měsíční splátky.

Žádejte u knihkupce nebo přímo

v nakladatelství ŠOLC A ŠIMÁČEK, společnost s r. o.

v Praze II., Jerusalemská 11.

ŠETŘTE V DOMÁCNOSTI!

Domácí hospodářství stalo se dnes oborem tak rozsáhlým, že žena bez odborného vzdělání při nejlepší vůli octne se začasté v situaci, kdy je jí zapotřebí rady. Uvážíme-li, že výchova dnešních dívek jde zcela jiným směrem nežli výchova našich babiček, ježto dnešní život žádá od ženy více než aby byla jen dobrou hospodyní, pochopíme, jak

platné služby v domácnosti koná dobrá příručka sestavená na základě dlouholetých zkušeností odborných.

Že neodborné vedení domácnosti značně zvyšuje výdaje, netřeba ani podotýkati. Šetřiti musí dnes každá domácnost tak zvaných »středních« vrstev. Peníz vydaný za dobrou příručku vrátí se brzy jako

značné úspory,

neboť spolehlivý rádce uspoří hospodyňce nejen **mnohé zklamání,** nýbrž i **mnohou částku,** kterou by jinak byla vydala za zbytečnou opravu a pod. — Proto doporučujeme všem ženám a hospodyním výtečnou a opravdu jedinečnou příručku, knihu

M. Trachtové:

DOMÁCÍ HOSPODÁŘSTVÍ,

jejíž p á t é vydání upravil a nejnovějšími zkušenostmi doplnil

JOSEF KAFKA,

em. řed. musea král. českého a autor »Domácího vševěda«.

Výtisk s podobiznou spisovatelčinou, 2 barvotiskovými přílohami a 356 vyobrazeními v textu **Kč 48·—**, v celoplátěné vazbě **Kč 60·—**.

Lze obdržeti u každého knihkupce nebo přímo

v nakladatelství ŠOLC A ŠIMÁČEK, společnost s r. o.

v Praze II., Jerusalemská 11.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 16 06 06 12 022 5